4

Monika Gromek
Grażyna Kilbach

Lekcja muzyki

PODRĘCZNIK DO MUZYKI
DLA KLASY CZWARTEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ

nowa era
Twoje mocne strony

Droga Nowa Ero,

Nigdy bym nie publikowała publicznie książek wydawnictw, które działają na uczciwych zasadach.

Wasza firma jednak promuje masowy dodruk, całkowicie niepotrzebnych książek, które mogłyby zastąpione wersjami elektronicznymi!

Co prawda e-booki są dostępne na waszej stronie, jednak:

- W przeciwieństwie do fizycznej książki, licencja na e-book kończy się po roku. Oznacza to, że jeżeli moja córka chciałaby powtórzyć sobie całą wiedzę do matury, musiałabym jej kupić wszystkie wasze książki od nowa.
- Waszych e-booków nie da się pobrać! Wymagają one dostęp do internetu, co uniemożliwia ich użycie na naszej wsi, gdzie zasięg jest ograniczony.
- Wasze e-booki sprzedawane są po tej samej (albo wyższej) cenie co regularne książki. Cena e-booka powinna być niższa, gdyż e-booki wymagają elektronicznego czytnika (tabletu)!

Czas rozpocząć nową erę (o ironio), w której papier nie jest bezczelnie marnowany dla pieniędzy. Przedstawiam e-book, który spełnia wszystkie oczekiwania uczniów.

Dbajmy o środowisko, zróbmy to dla młodych pokoleń.

LEKCJA MUZYKI
Poznajemy nowy podręcznik

Na lekcjach muzyki nauczycie się wielu ciekawych utworów. Poznacie także różne instrumenty oraz twórczość polskich i światowych kompozytorów. Ciekawe teksty i ćwiczenia oraz atrakcyjne ilustracje sprawią, że nauka stanie się jeszcze przyjemniejsza. Życzymy udanej podróży w fascynujący muzyczny świat!

W trakcie tej wędrówki pamiętajcie, aby nie pisać i nie rysować w podręcznikach. Koleżanki i koledzy z młodszych klas ucieszą się, jeśli przekażecie im książki w dobrym stanie.

Zaśpiewajmy! **Utwór muzyczny** Zagrajmy!

Wiele radości sprawią Wam ćwiczenia polegające na wspólnym śpiewaniu piosenek. Natomiast dzięki poleceniom umieszczonym pod nagłówkiem „Zagrajmy!" przekonacie się, jak przyjemna może być gra na instrumentach.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Na początku każdej lekcji znajdziecie informacje o tym, czego nauczycie się i dowiecie w jej trakcie.

Ćwiczenie

1 Polecenia oznaczone symbolem pomarańczowej nuty umożliwią Wam rozwijanie umiejętności gry i śpiewu.

Na złotą nutę

Symbolem złotej nuty oznaczono ćwiczenia trudniejsze, dzięki którym będziecie mogli poszerzać swoją wiedzę i rozwijać zdolności muzyczne.

Kartka z kalendarza

Na stronach dotyczących poszczególnych pór roku znajdziecie ważne daty oraz informacje o wydarzeniach związanych z muzyką i życiem wybitnych kompozytorów.

Moja muzyka

Zadania polegające na tworzeniu muzyki pozwolą każdemu z Was wcielić się w rolę kompozytora.

25. Dzień Ziemi ..... W świecie muzyki 102

Każdy temat w spisie treści jest przyporządkowany do ogólnego działu.

A to ciekawe!

Pod tym hasłem zamieszczono informacje, które na pewno Was zainteresują.

MUZYCZNY **SŁOWNICZEK**

Dzięki prostemu wyjaśnieniu najważniejszych terminów nauka będzie łatwiejsza.

SPIS TREŚCI

• *Kartka z kalendarza:* pierwszy dzień jesieni 6

1. Zaczynamy muzyczne przygody ..... W świecie muzyki 8

Piosenka na rozgrzewkę

2. Dźwięki gamy dobrze znamy ..... Alfabet dźwięków 12

Śpiewanka do-re-mi-fanka

3. Dźwięki i gesty ..... Alfabet dźwięków 15

Jawor

Jesienne nutki

4. Muzyczne litery ..... Alfabet dźwięków 19

Kot na klawiszach

5. Porozmawiaj z echem, czyli głośno i cicho ..... Alfabet dźwięków 22

Zabawy z echem

6. Śpiewamy pięknie dla naszych nauczycieli ..... Alfabet dźwięków 26

Czternastego października

7. Warsztat muzyczny 32

• *Kartka z kalendarza:* andrzejki 34

8. Z rytmem za pan brat ..... Alfabet dźwięków 36

Poczuj rytm

9. Rytmiczne zabawy ..... Alfabet dźwięków 40

10. Gdy piosenka szła z wojskiem ..... Dla ojczyzny 43

Przybyli ułani

11. *Mazurek Dąbrowskiego* i symbole narodowe ..... Dla ojczyzny 46

Mazurek Dąbrowskiego

12. Warsztat muzyczny 52

• *Kartka z kalendarza:* pierwszy dzień zimy 54

13. Świąteczne tradycje w naszych domach ..... W świecie muzyki 56

Nie miały aniołki

Lulajże, Jezuniu

14. Kolędy polskie ..... W świecie muzyki 59

Przybieżeli do Betlejem

Jezus malusieńki

15. Zima dźwiękiem malowana ..... Alfabet dźwięków 63

Zima

16. Dla babci i dziadka ..... W świecie muzyki 67

Piosenka dla babci i dziadka

17. Zabawy z piosenką ..... Formy muzyczne 71

Śpiewanka o piosence

18. Warsztat muzyczny 74

Panie Janie

• *Kartka z kalendarza:* urodziny Fryderyka Chopina 76

19. Instrumenty perkusyjne ..... Instrumenty muzyczne 78

20. Dzieciństwo Fryderyka Chopina ..... Wehikuł czasu 83

Muzyczne echo Warszawy

21. Ludowa zabawa ..... Muzyka ludowa 87

Uciekła mi przepióreczka

22. Warsztat muzyczny 92

• *Kartka z kalendarza:* początek wiosny 94

23. Muzyczne powitanie wiosny ..... W świecie muzyki 96

Wszystko kwitnie wkoło

24. Wielkanoc ..... W świecie muzyki 99

Wielkanocna piosenka

25. Dzień Ziemi ..... W świecie muzyki **102**

Ekorock

26. Majowe święta Polaków ..... Dla ojczyzny **105**

Polska flaga

27. Warsztat muzyczny 108

• *Kartka z kalendarza:* początek lata 110

28. Dla ciebie, mamo, dla ciebie, tato ..... W świecie muzyki **112**

Dla Ciebie, Mamo

Piosenka dla taty

29. Niech żyją wszystkie dzieci! ..... W świecie muzyki **116**

Kolorowe dzieci

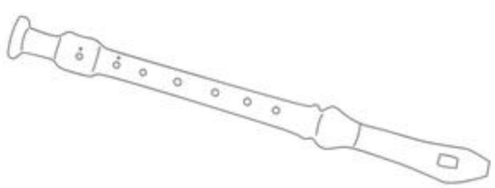
Piosenka z Afryki

30. Muzykujemy wakacyjnie! ..... W świecie muzyki **119**

Morskie opowieści

Dodatkowy repertuar 123

Tabela chwytów fletowych 132

SPIS UTWORÓW

Anioł pasterzom mówił (do zagrania) 131

Chodzi jesień po lesie 126

Czternastego października 26

Dla Ciebie, Mamo 112

Ekorock 102

Etiudka rytmiczna (do zagrania) 78

Jawor 15

Jesienne nutki 16

Jesteśmy dziećmi Ziemi 128

Jezus malusieńki 60

Kiedy święci maszerowali... (do zagrania) 131

Kolorowe dzieci 116

Kot na klawiszach 19

Letnia cza-cza 124

Lulajże, Jezuniu 58

Mazurek Dąbrowskiego 46

Morskie opowieści 119

Muzyczne echo Warszawy 84

Nasza melodyjka 125

Nie miały aniołki 56

Pingwinek 117

Piosenka dla babci 127

Piosenka dla babci i dziadka 68

Piosenka dla taty 114

Piosenka na rozgrzewkę 8

Piosenka z Afryki 118

Poczuj rytm 36

Polska flaga 104

Przybieżeli do Betlejem 59

Przybyli ułani 43

Ptasi koncert (do zagrania) 98

Sakura (do zagrania) 118

Stary McDonald (do zagrania) 130

Śpiewanka do-re-mi-fanka 12

Śpiewanka o piosence 71

Taniec śnieżynek (do zagrania) 70

To właśnie wiosna 129

Uciekła mi przepióreczka 87

Utwór dla taty (do zagrania) 115

Wielkanocna piosenka 100

Wiolinowy klucz 123

Wilazł kotek na płotek (do zagrania) 130

Wszystko kwitnie wkoło 96

Zabawy z echem 22

Zima 63

10
11
12
13
14 1 września – pierwszy dzień szkoły
22 września – Dzień bez Samochodu
15 30 września – Dzień Chłopaka
1 października – Międzynarodowy Dzień Muzyki
16 4 października – Dzień Zwierząt
10 października – Dzień Drzewa
17

22 września

Pierwszy dzień jesieni

Dzień Dobrej Wiadomości

Święto to przypomina ludziom, że dobre wiadomości są równie ważne, jak te złe czy smutne, które codziennie słyszymy w telewizji albo czytamy w internecie. W tym dniu warto przesłać bliskiej osobie e-mail albo SMS z pozytywną informacją.

Astronomiczna jesień rozpoczyna się od równonocy, czyli doby, w której noc i dzień trwają tak samo długo. Obchodzi się wtedy dożynki, nazywane też świętem plonów. Jest to ludowy zwyczaj pochodzący z czasów przedchrześcijańskich. Podczas równonocy ludzie dziękowali bogom za dary natury i prosili o jeszcze lepsze zbiory w następnym roku. Współcześnie dożynki nadal przypadają na czas zakończenia żniw i prac w polu. Są one okazją do wspólnych zabaw. Ze świętem tym wiąże się też wiele ludowych zwyczajów.

Sierpień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Wrzesień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Październik
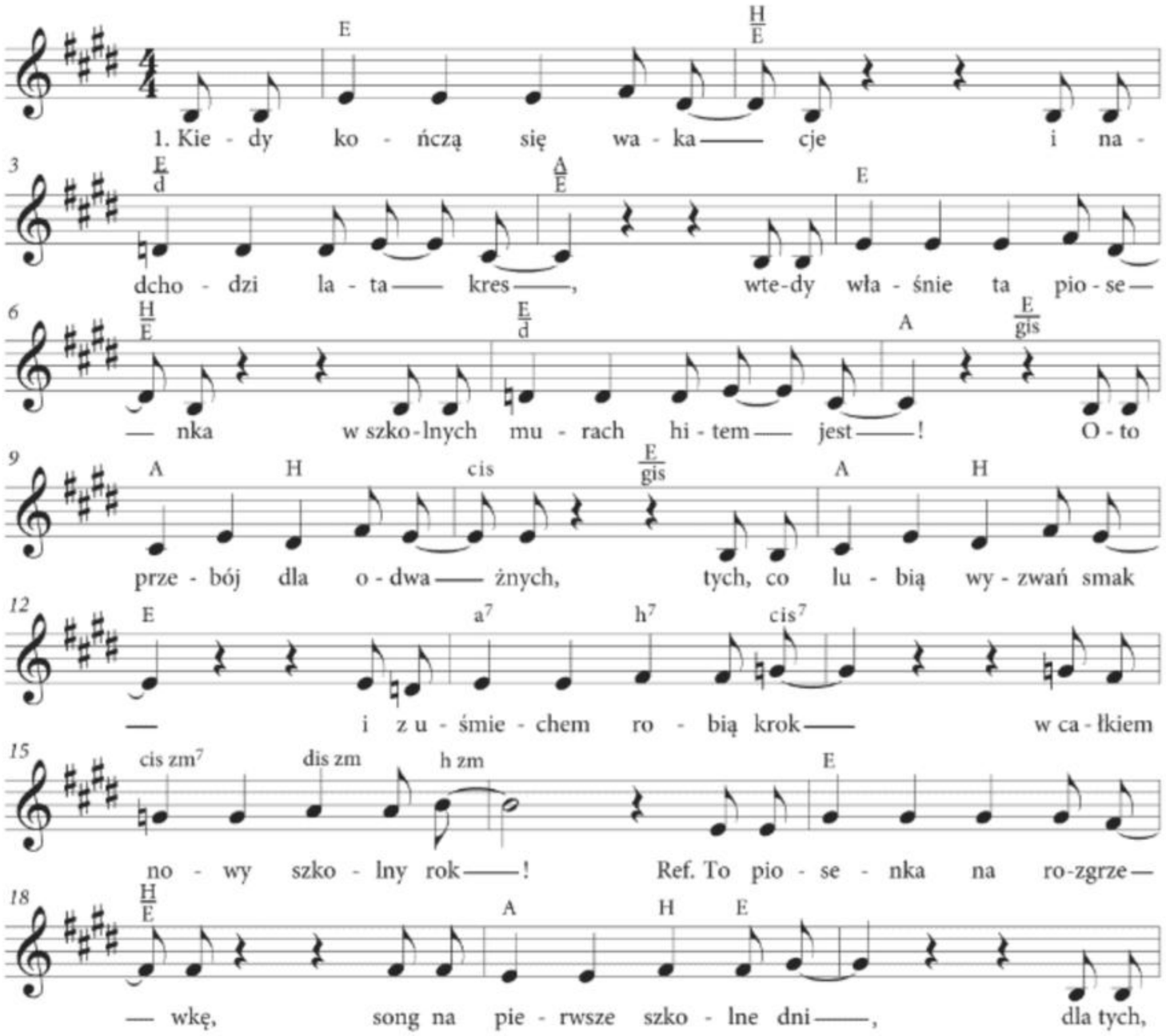
Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

1. Zaczynamy muzyczne przygody

Zaśpiewajmy!

Piosenka na rozgrzewkę

muzyka: Dariusz Tarczewski, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach
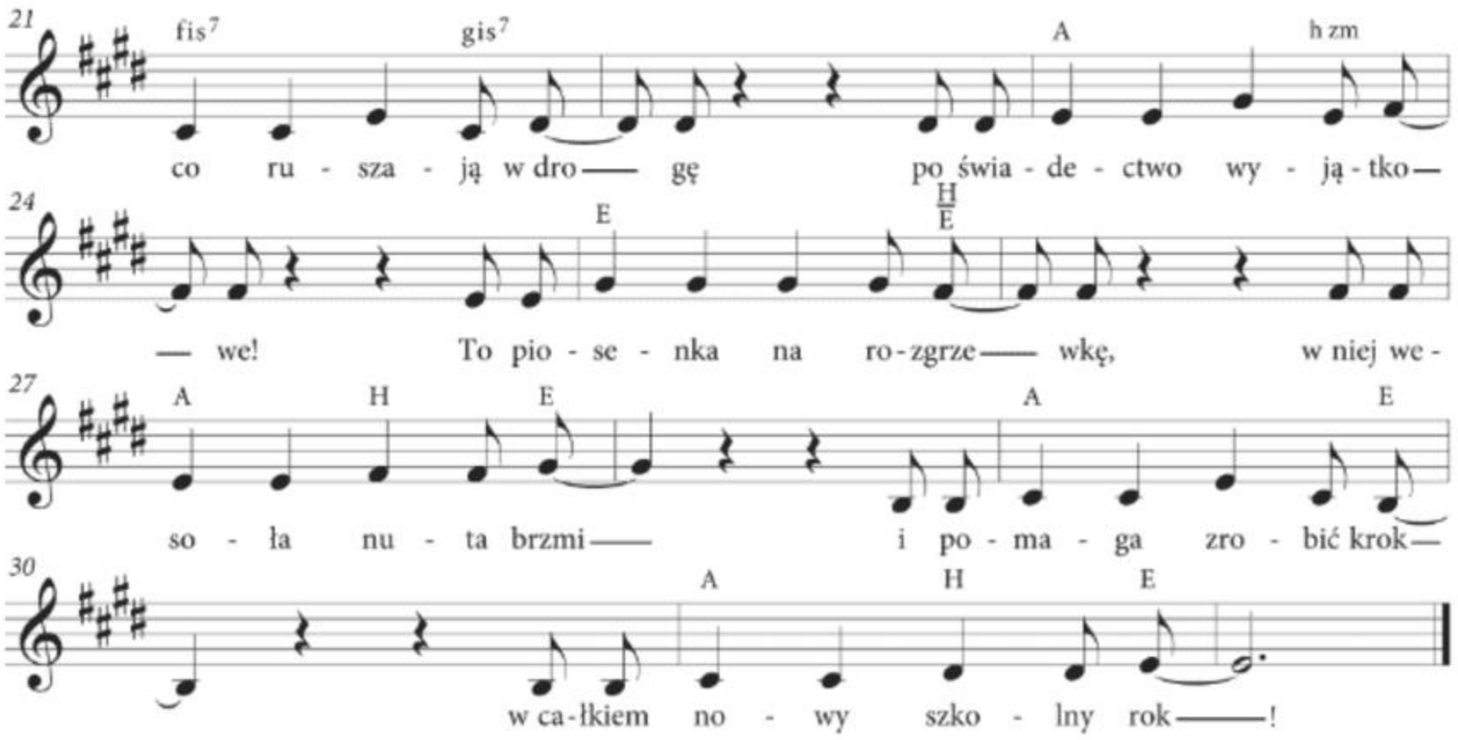

Co będziemy dzisiaj robić?

- Dowiemy się, czego nauczymy się na lekcjach muzyki.
- Zaśpiewamy *Piosenkę na rozgrzewkę*.
- Przywitamy się podczas zabawy tanecznej.

1. Kiedy kończą się wakacje
i nadchodzi lata kres,
wtedy właśnie ta piosenka
w szkolnych murach hitem jest!
Oto przebój dla odważnych,
tych, co lubią wyzwań smak
i z uśmiechem robią krok
w całkiem nowy szkolny rok!

Ref. To piosenka na rozgrzewkę,
song[1] na pierwsze szkolne dni,
dla tych, co ruszają w drogę
po świadectwo wyjątkowe!
To piosenka na rozgrzewkę,
w niej wesoła nuta brzmi
i pomaga zrobić krok
w całkiem nowy szkolny rok!

[1] *Song* – w języku angielskim: „piosenka".

2. Zanim dzwonek się rozdzwoni,
nim koledzy krzykną: „Cześć!”,
a długopis w twojej dłoni
zanotuje ważną treść…
Gdy zawitasz w szkolne progi,
głębszy oddech śmiało weź
i zaśpiewaj refren ten,
by się udał pierwszy dzień…

Ref. To piosenka…

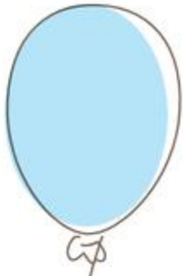
3. W naukowym maratonie
świetna forma – ważna rzecz!
I dlatego w dobrym tonie
trzeba zacząć szkolny bieg!
Jak sportowiec medalista,
który złoto w garści ma,
wiesz na pewno, co jest wart
taki śpiewający start!

Ref. To piosenka…

Ćwiczenie

1

Podczas śpiewania refrenu
klaszczcie lub pstrykajcie palcami
w rytm muzyki.

Muzyczna powitanka

Pobawcie się przy muzyce.

- Ustawcie się tak, aby każdy znajdował się w innym miejscu sali.
- Gdy usłyszycie muzykę, zróbcie w rytmie utworu 16 krótkich kroków w dowolnym kierunku. Następnie utwórzcie parę z osobą stojącą najbliżej.
- Chwyćcie się zgiętymi prawymi łokciami. Obracajcie się w parach w rytm muzyki – wykonajcie w ten sposób 16 kroków marszowych.
- Rozdzielcie się i przejdźcie 16 kroków w inne miejsce sali.
- Powtórzcie zabawę kilkukrotnie, za każdym razem z innym partnerem.

Taniec powitalny

Dobierzcie się w pary. Następnie utwórzcie dwa okręgi, zewnętrzny i wewnętrzny. Ustawcie się w taki sposób, aby osoby tworzące poszczególne pary stały w innych okręgach i były zwrócone twarzami do siebie. Wypowiadajcie podane słowa i poruszajcie się rytmicznie zgodnie z podanymi wskazówkami.

Cześć! (*podajcie sobie prawe dłonie*)
Hej! (*uściśnijcie sobie ręce*)
Żółwik! (*stuknijcie się zaciśniętymi prawymi pięściami*)
Okej! (*unieście oba kciuki*)
Klapu – klap! (*trzy razy klaśnijcie w dłonie partnera*)
Tupu – tup! (*tupnijcie najpierw prawą nogą, potem lewą, a na koniec – znowu prawą*)
I partnera zmień! (*osoby znajdujące się w wewnętrznym okręgu zostają na swoich miejscach, natomiast uczniowie z zewnętrznego kręgu przechodzą czterema krokami w prawo do następnej osoby, tak aby powstały nowe pary*)

Ćwiczenie

2

Przeczytajcie kontrakt. Podyskutujcie o tym, czy zgadzacie się z jego treścią. Następnie opracujcie zasady, które powinny panować na Waszych lekcjach muzyki. Stworzony przez Was kontrakt zapiszcie na dużym arkuszu papieru i umieśćcie w widocznym miejscu w klasie.

Muzyczny kontrakt

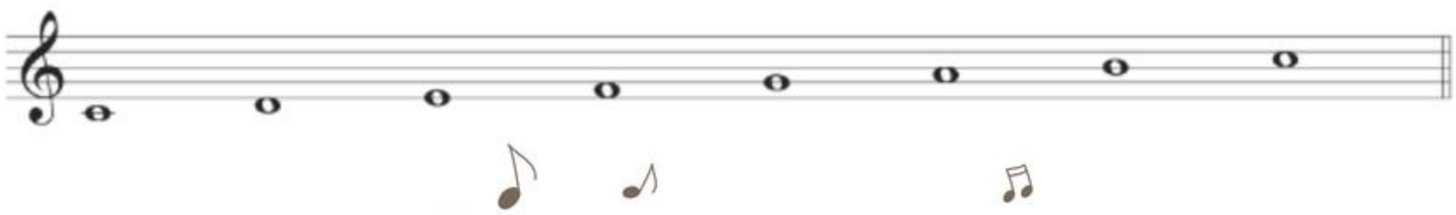

1. Aby było nam przyjemnie,
   szanujemy się wzajemnie.
2. Mówię, śpiewam, gram i ćwiczę,
   gdy zezwoli nauczyciel.
3. Gdy muzyka w klasie gra,
   pilnie słucham – cicho, sza!
4. Nie potrzeba mi zachęty,
   aby dbać o instrumenty.
5. Wypowiedzi innych, ich śpiewu i grania
   nie oceniam nigdy, ani też nie ganię.
6. Mój udział w muzycznych zajęciach
   nie kończy się na dobrych chęciach.
   Pracuję z wielką ochotą,
   a humor cenię nad złoto.

2. Dźwięki gamy dobrze znamy

Nuty zapisujemy na **pięciolinii**. Na jej początku znajduje się **klucz wiolinowy**.

Zaśpiewajmy!

Śpiewanka do-re-mi-fanka

muzyka: Janusz Bogacki, słowa: Jan K. Siwek

Umiarkowanie

1. Do, re, mi, fa, sol, la, si, do, do, si, la, sol, fa, mi, re, do.

Po ta - bli - cy nu - tki i - dą, gdy pi - sze - my ga - mę kre - dą.

Do jak dom, a w do - mu drab. Re, re - cho - cze chó - rek żab.

Mi jak miś, co lu - bi miód. Fa, bo fa - jnie śpie - wać z nut.

Sol, so - ló - wkę mru - czy kot. La, la - da - co – ktoś od psot.
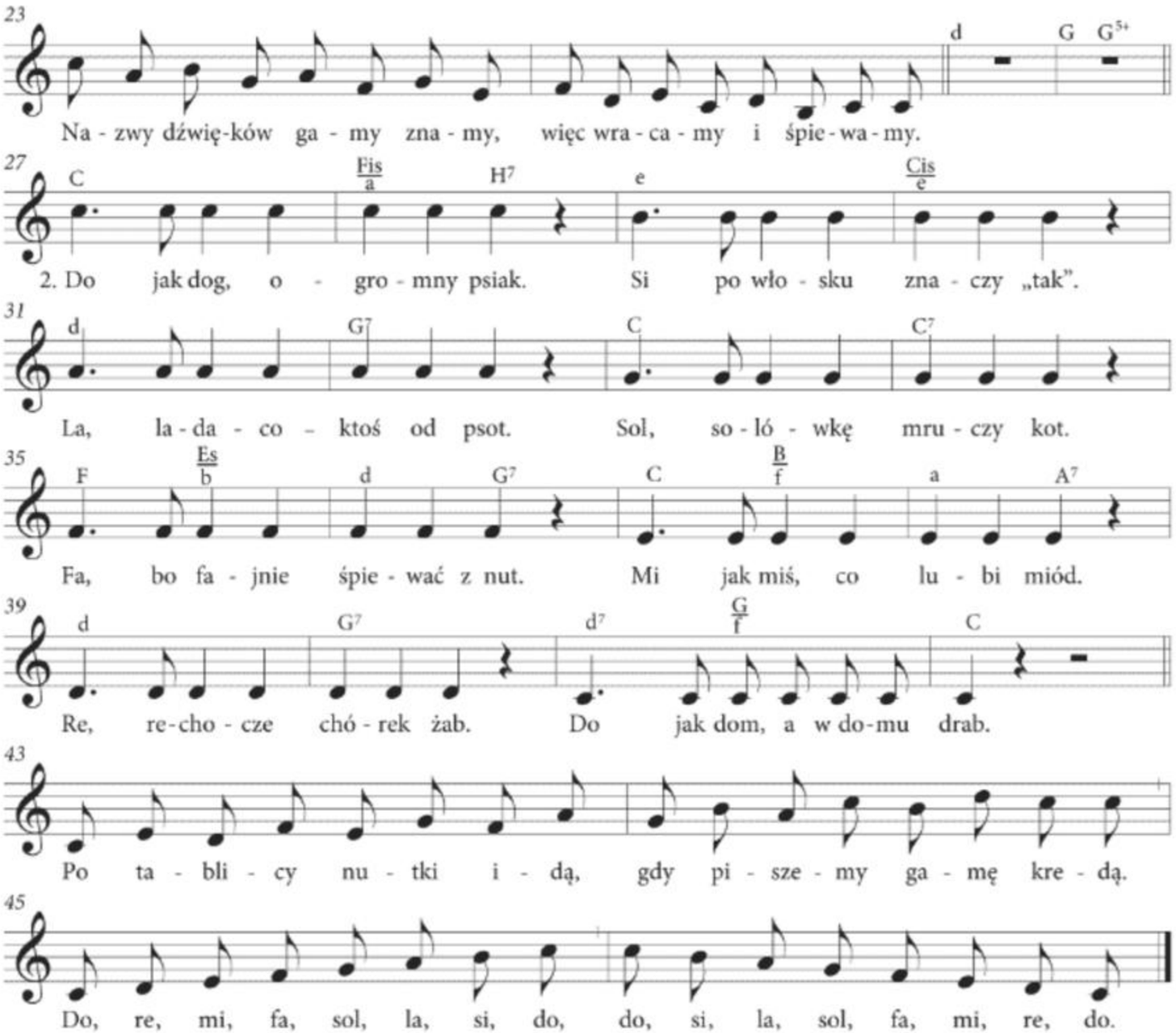
Si po wło - sku zna - czy „tak". Do jak dog, o - gro-mny psiak.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Wykonamy *Śpiewankę do-re-mi-fankę*.
- Dowiemy się, czym są nazwy solmizacyjne i kiedy należy ich używać.
- Nauczymy się śpiewać gamę.

1. *Do, re, mi, fa, sol, la, si, do,*
do, si, la, sol, fa, mi, re, do.
Po tablicy nutki idą,
gdy piszemy gamę kredą.
Do jak dom, a w domu drab[1].
Re, rechocze chórek żab.
Mi jak miś, co lubi miód.
Fa, bo fajnie śpiewać z nut.
Sol, solówkę mruczy kot.
La, ladaco[2] – ktoś od psot.
Si po włosku znaczy „tak".
Do jak dog, ogromny psiak.
Nazwy dźwięków gamy znamy,
Więc wracamy i śpiewamy.

[1] *Drab* – wysoki, rosły mężczyzna wzbudzający strach.
[2] *Ladaco* – człowiek niepoważny i lekkomyślny.

2. *Do* jak dog, ogromny psiak.
Si po włosku znaczy „tak".
La, ladaco – ktoś od psot.
Sol, solówkę mruczy kot.
Fa, bo fajnie śpiewać z nut.
Mi jak miś, co lubi miód.
Re, rechocze chórek żab.
Do jak dom, a w domu drab.
Po tablicy nutki idą,
gdy piszemy gamę kredą.
Do, *re*, *mi*, *fa*, *sol*, *la*, *si*, *do*,
do, *si*, *la*, *sol*, *fa*, *mi*, *re*, *do*.

Ćwiczenie

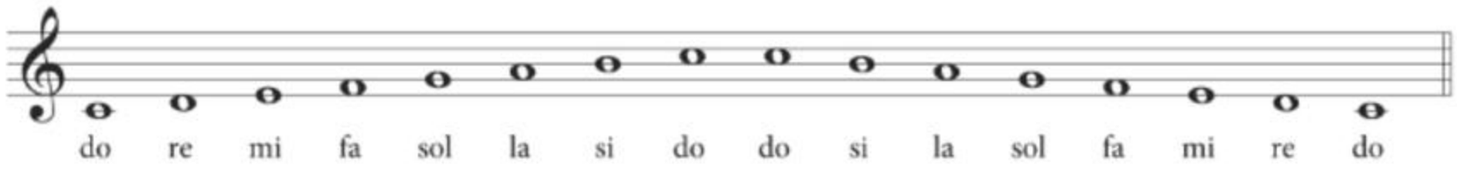
1 Zapiszcie w zeszytach osiem pierwszych nut *Śpiewanki do-re-mi-fanki*. Następnie podpiszcie je, używając odpowiednich sylab z tekstu piosenki.

Pierwsze nuty *Śpiewanki do-re-mi-fanki* tworzą **gamę**, czyli szereg ośmiu dźwięków uporządkowanych od najniższego do najwyższego. Oznaczamy je sylabami: *do*, *re*, *mi*, *fa*, *sol*, *la*, *si* i *do*. Są to **nazwy solmizacyjne**. Ułatwiają one śpiewanie gamy.

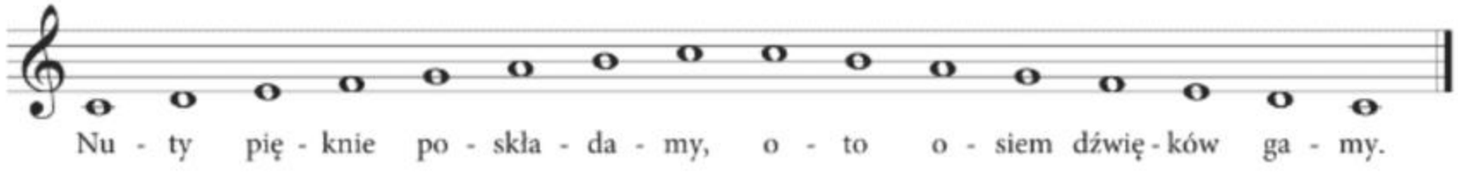
Ćwiczenie 2

Zaśpiewajcie gamę z zastosowaniem nazw solmizacyjnych.

Na złotą nutę

Zaśpiewajcie podaną rymowankę. Następnie ułóżcie własne słowa do tej samej gamy.

A to ciekawe!

Solmizację wymyślił w XI wieku włoski mnich Guido z Arezzo [czytaj: głido z arecco]. Oznaczył on poszczególne dźwięki pierwszymi sylabami z kolejnych linijek łacińskiego utworu *Hymn do Świętego Jana*.

MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Gama – osiem dźwięków ułożonych od najniższego do najwyższego.

Nazwy solmizacyjne – sylaby oznaczające poszczególne dźwięki gamy.
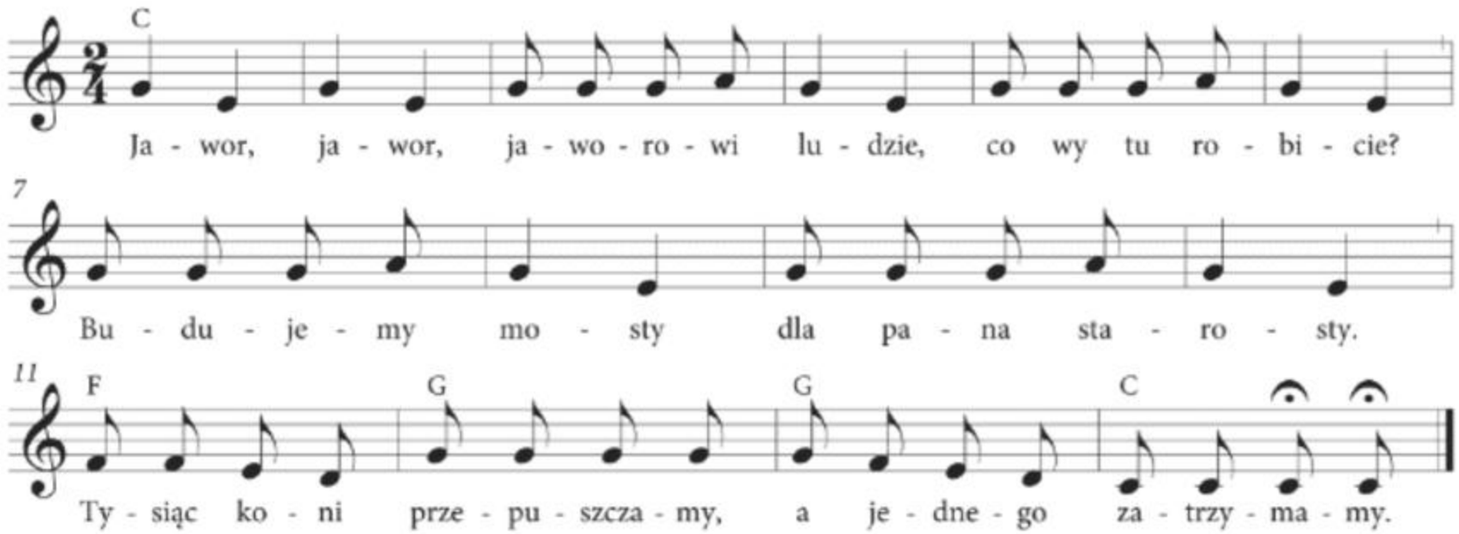
3. Dźwięki i gesty

Co będziemy dzisiaj robić?

- Nauczymy się pokazywać gestami gamę i inne melodie.
- Utrwalimy znajomość solmizacji.
- Pobawimy się w jaworowych ludzi.
- Zagramy na flecie.

Zaśpiewajmy!

Jawor

1. Jawor, jawor, jaworowi ludzie,
co wy tu robicie?
Budujemy mosty
dla pana starosty.
Tysiąc koni przepuszczamy,
a jednego zatrzymamy.
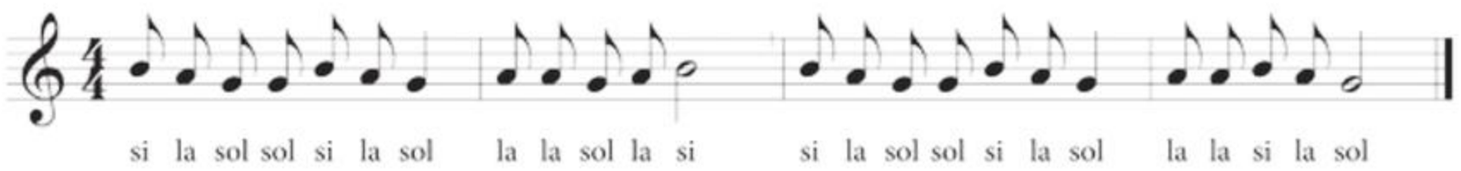
Melodię możemy nie tylko zaśpiewać, lecz także pokazać za pomocą specjalnych gestów. Każdy z nich oznacza jeden dźwięk.

Ćwiczenie

1. Zaśpiewajcie melodię piosenki *Jawor* z wykorzystaniem solmizacyjnych nazw dźwięków.

Jesienne nutki

Ćwiczenie

2 Zaśpiewajcie melodię *Jesienne nutki* z zastosowaniem nazw solmizacyjnych. Następnie powtórzcie ją – każdy dźwięk pokażcie za pomocą odpowiedniego gestu.

Ćwiczenie

3 Wykonajcie *Śpiewankę do-re-mi-fankę* (strona 12). Pokażcie za pomocą odpowiednich gestów dźwięki, których nazwy solmizacyjne pojawiają się w tekście piosenki.

Na złotą nutę

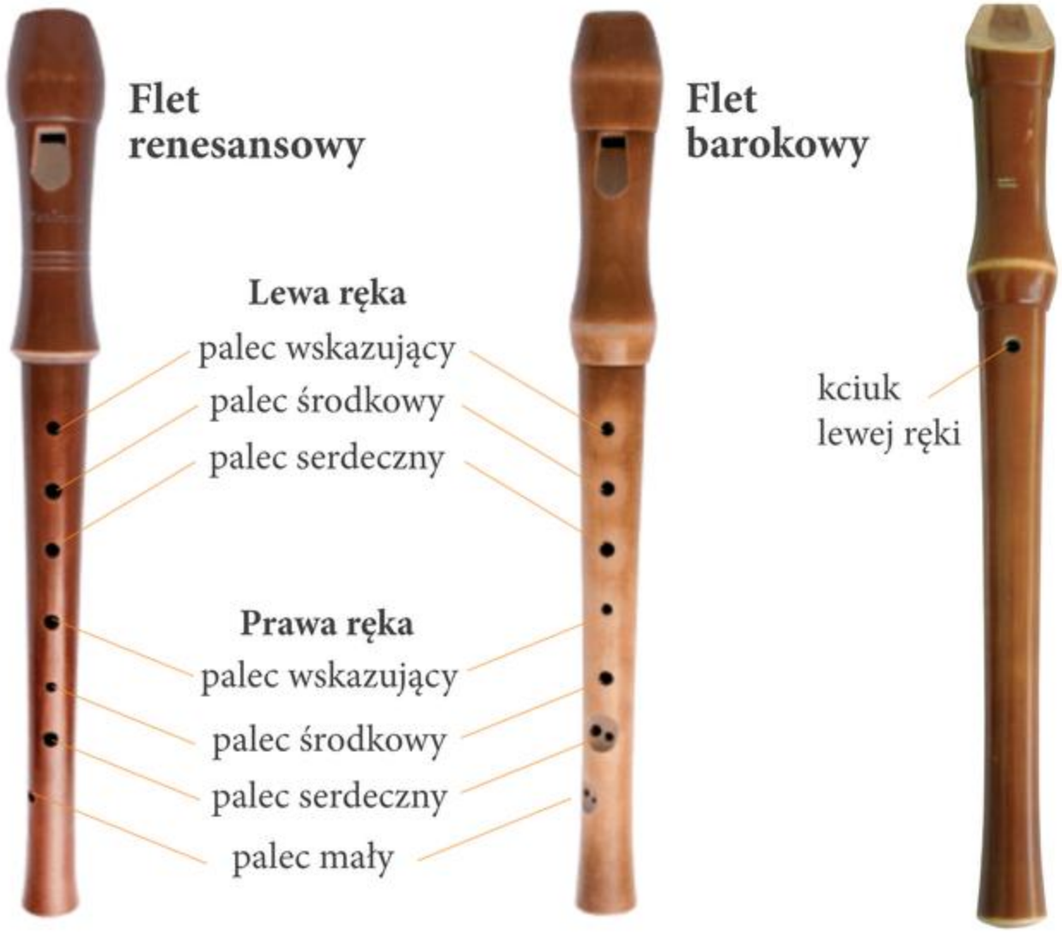
Zaśpiewajcie piosenkę *Jawor*, pokazując jej dźwięki poznanymi gestami.

Jaworowi ludzie

Wybierzcie dwie osoby, które odegrają jaworowych ludzi. Stają one twarzami do siebie i podają sobie ręce, tak aby powstały „wrota". Pozostali uczniowie śpiewają piosenkę *Jawor* i kolejno przez nie przechodzą. Po zakończeniu utworu uczniowie odgrywający jaworowych ludzi opuszczają ręce. Osoba, którą zatrzymują, odpada z gry. Powtarzajcie zabawę aż do wyłonienia zwycięzcy.

Flet podłużny to jeden z najstarszych instrumentów muzycznych. Zbudowany jest z prostej rurki z otworami, do której przez ustnik wdmuchuje się powietrze. Aby uzyskać dźwięki o różnej wysokości, grający zakrywa i odkrywa dziurki palcami.

Ćwiczenie

4 Oprzyjcie ustnik fletu o brodę. Ustawcie palce na otworach zgodnie z instrukcją. Pamiętajcie, by nie ściskać instrumentu zbyt mocno.

Należy pamiętać, żeby podczas gry na flecie dokładnie przykrywać otwory – dzięki temu dźwięki będą miały właściwe brzmienie. Nie musicie zakrywać dziurek opuszkami – palce mogą być ułożone płasko i nieco wystawać poza korpus instrumentu.

Podczas gry na flecie nie należy dmuchać w ustnik, lecz bezgłośnie wymawiać jedną z sylab: *ta*, *ti* lub *tu*. Ilość powietrza, jaką dzięki temu wdmuchujemy, w zupełności wystarczy do uzyskania dźwięków o odpowiedniej głośności. Wprowadzanie powietrza do ustnika fletu podczas gry nazywamy **zadęciem**.

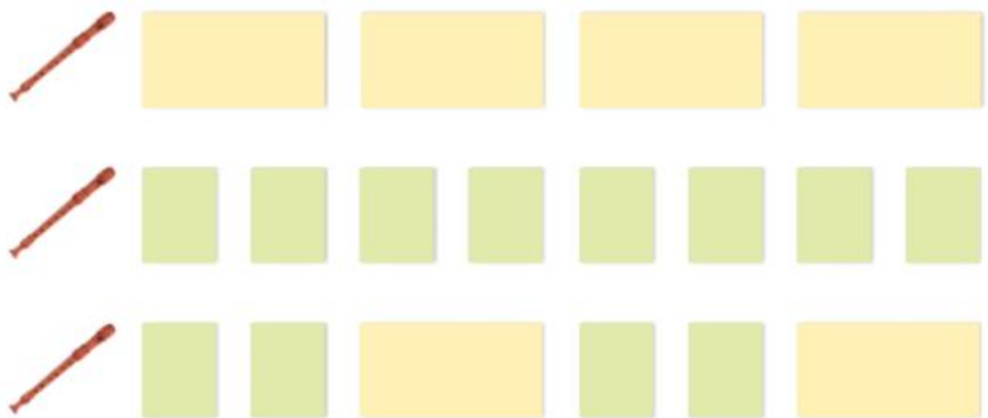
Ćwiczenie

5 Ustawcie dłoń naprzeciw ust. Wybierzcie jedną z podanych sylab, a następnie wielokrotnie ją wypowiedzcie – najpierw głośno, a potem bezgłośnie. Zauważcie, że za każdym razem czujecie uderzenia powietrza. Właśnie tyle go potrzeba do prawidłowej gry na flecie.

ti ta tu

Ćwiczenie

6 Wykonajcie podane rytmy na fletach. Naśladujcie nauczyciela lub grajcie w parach. Pamiętajcie o właściwym zadęciu. Nie przykrywajcie otworów instrumentu.

– dźwięk długi
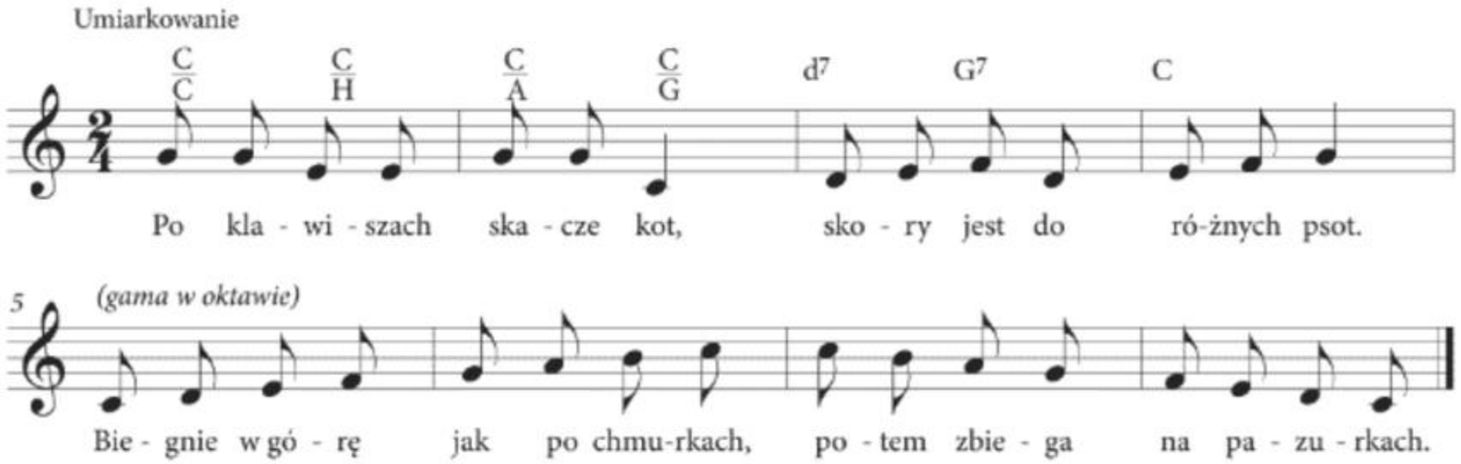
– dźwięk krótki

4. Muzyczne litery

Zaśpiewajmy!

Kot na klawiszach

muzyka i słowa: Grażyna Kilbach

1. Po klawiszach skacze kot,
skory jest do różnych psot.
Biegnie w górę jak po chmurkach,
potem zbiega na pazurkach.

2. Stąpa w przód i w tył jak rak
na klawiszach prędko tak:
c, d, e, f, g, a, h, c,
c, h, a, g, f, e, d, c.

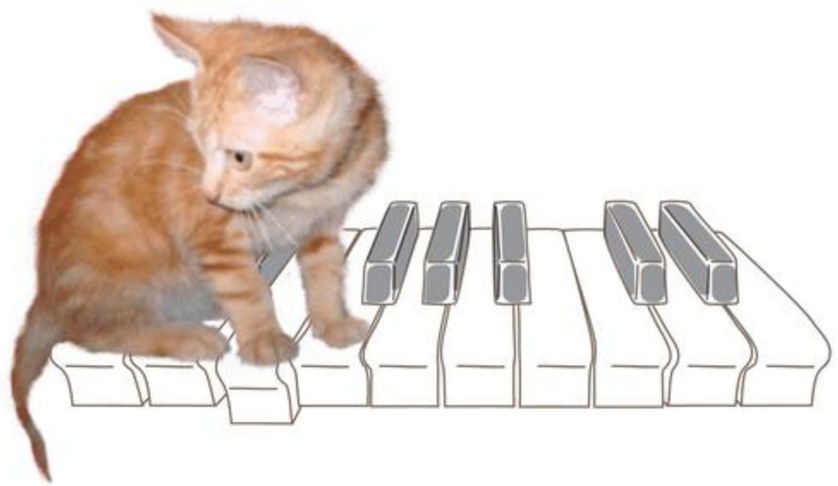
3. Tak mu się podoba gra,
że zaprosił nawet psa:
c, d, e, f, g, a, h, c,
c, h, a, g, f, e, d, c.

4. Gonią w górę, potem w dół,
każdy się w melodię wczuł:
c, d, e, f, g, a, h, c,
c, h, a, g, f, e, d, c.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Kot na klawiszach.*
- Poznamy literowe nazwy dźwięków i dowiemy się, kiedy należy je stosować.
- Nauczymy się grać na dzwonkach gamę C-dur.
- Posłuchamy utworu Wolfganga Amadeusza Mozarta [czytaj: mocarta].

Do śpiewania melodii z nut używa się nazw solmizacyjnych. Nutom nadano także **nazwy literowe**: *c*, *d*, *e*, *f*, *g*, *a*, *h*. Dzięki ich znajomości można odczytać utwory przeznaczone do grania na instrumentach.

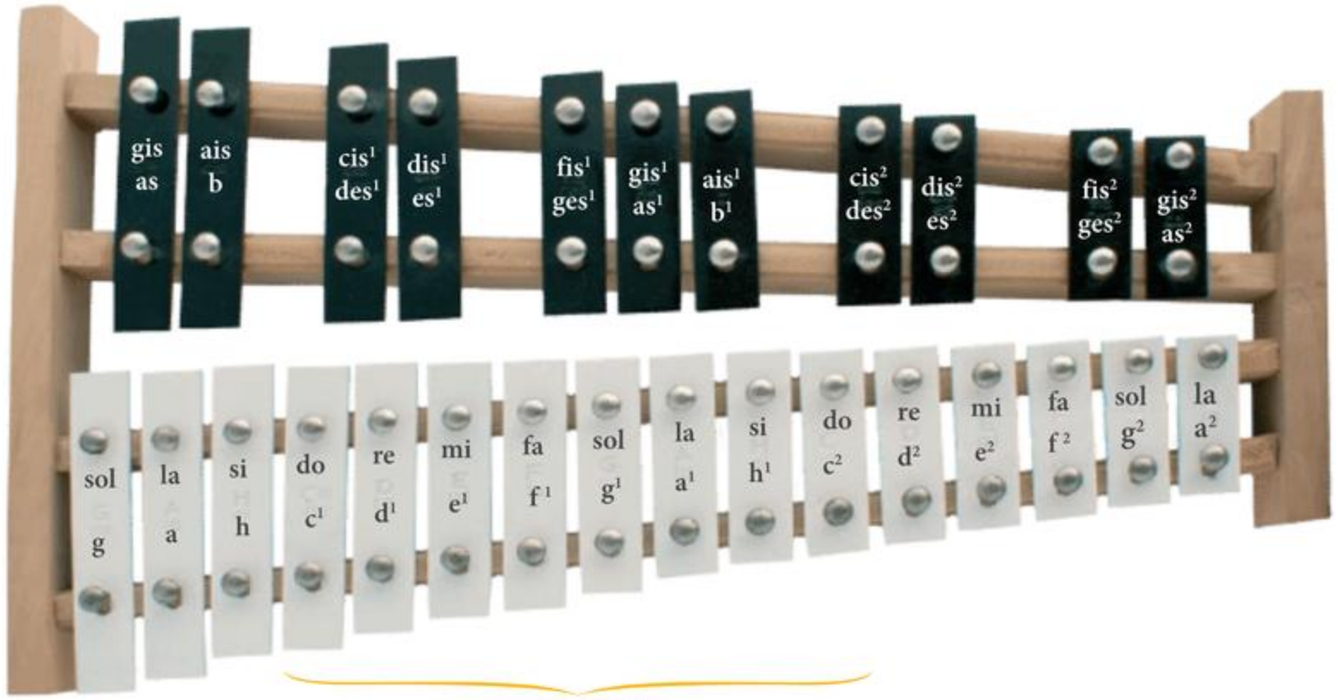
gama

Dźwięków jest bardzo dużo, ale do ich zapisu służy zaledwie siedem liter. Dlatego nazwy się powtarzają. Żeby odróżnić dźwięki o tej samej nazwie, ale różniące się wysokością, używa się cyfr, na przykład: c^1 [czytaj: ce razkreślne], c^2 [czytaj: ce dwukreślne], c^3 [czytaj: ce trzykreślne]. Podczas korzystania z nut można pomijać cyfry i odczytywać tylko litery. Dźwięki od c^1 do c^2, czyli od dolnego *c* do górnego *c*, gramy na białych klawiszach fortepianu czy keyboardu [czytaj: kibordu] albo na płytkach dzwonków.

Od oznaczenia pierwszego, najniższego dźwięku gamy tworzymy jej nazwę. Na przykład gamę rozpoczynającą się od dźwięku *c* nazywamy gamą C-dur.
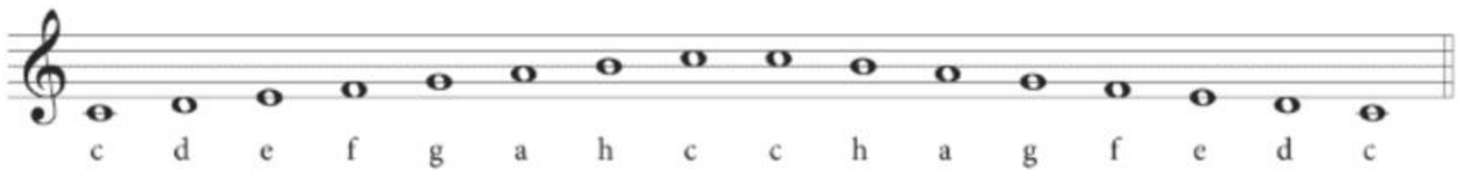
A to ciekawe!

Nuty są znakami zrozumiałymi dla ludzi na całym świecie. Muzycy we wszystkich krajach korzystają z takich samych zapisów nutowych.

gama C-dur

Pchła na dzwonkach gra

Podzielcie się na dwie grupy.

- Pierwszy zespół śpiewa piosenkę *Kot na klawiszach*. Kiedy w melodii pojawia się gama C-dur, druga grupa gra ją na dzwonkach.
- Po zakończeniu śpiewania zespoły zamieniają się rolami i wykonują piosenkę jeszcze raz.

Posłuchajmy...

- Wolfgang Amadeusz Mozart [czytaj: mocart], *Bułeczka z masłem*

? Ile razy w utworze pojawia się gama?

Ćwiczenie

1 Zagrajcie gamę C-dur na dzwonkach.

Na złotą nutę
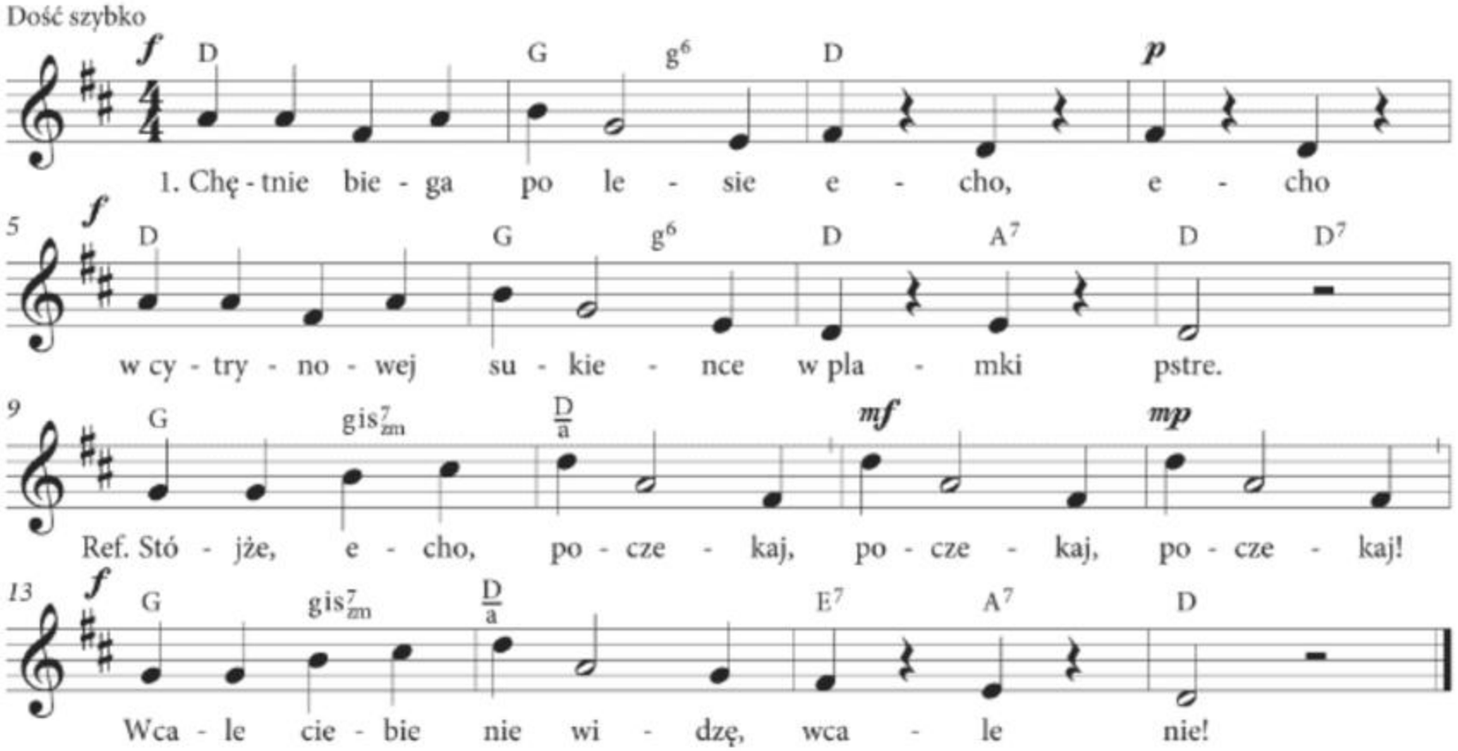
Ułóżcie własną melodię z dźwięków gamy C-dur. Następnie zagrajcie ją na dzwonkach.

5. Porozmawiaj z echem, czyli głośno i cicho

Zaśpiewajmy!

Zabawy z echem

muzyka: Zbigniew Ciechan, słowa: Marek Dagnan, Bogusław Choiński

1. Chętnie biega po lesie
echo, echo
w cytrynowej sukience
w plamki pstre.

Ref. Stójże, echo, poczekaj,
poczekaj, poczekaj!
Wcale ciebie nie widzę,
wcale nie!

2. Po lusterku jeziora
echo, echo
prędziuteńko na drugi
biegnie brzeg.

Ref. Stójże...

3. Tak bawiło się z nami
echo, echo,
aż tu nagle spadł z chmury
wielki deszcz.

Ref. Stójże, echo, poczekaj!
Poczekaj! Stój, echo!
Rozpuściło się w deszczu,
nie ma go.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Nauczymy się grać na flecie dźwięki h^1, a^1 i g^1.
- Wykonamy na fletach utwór *Jesienne nutki*.
- Zaśpiewamy piosenkę *Zabawy z echem*.
- Dowiemy się, czym jest dynamika i jak można ją oznaczać w muzyce.
- Pobawimy się w echo i w dyrygenta.
- Posłuchamy utworów Józefa Haydna [czytaj: hajdna] oraz Piotra Czajkowskiego.

Znak krzyżyka ♯ podwyższa dźwięk o pół tonu.

Podczas śpiewania piosenki naśladowaliście echo, które można usłyszeć w lesie lub w górach. Zjawisko to polega na tym, że głośny dźwięk, na przykład krzyk lub wołanie, kilkakrotnie się powtarza, za każdym razem coraz ciszej. W muzyce poszczególne nuty także możemy wykonywać głośniej lub ciszej. Głośność dźwięków i jej zmiany to **dynamika**. W nutach często możemy odnaleźć litery określające dynamikę utworów muzycznych. Na przykład w zapisie piosenki *Zabawy z echem* litera *f* oznacza, że należy śpiewać głośno, a *p* – cicho. Litery wskazujące dynamikę są skrótami wyrazów pochodzących z języka włoskiego. Ich znaczenie przedstawiono w tabeli.

Oznaczenia dynamiki

Skrót	Nazwa włoska	Znaczenie
p	*piano*	cicho
mp	*mezzopiano* [czytaj: meccopiano]	średnio cicho
mf	*mezzoforte* [czytaj: meccoforte]	średnio głośno
f	*forte*	głośno
cresc. <	*crescendo* [czytaj: kreszendo]	coraz głośniej
decresc. lub *dim.* >	*decrescendo* [czytaj: dekreszendo] lub *diminuendo*	coraz ciszej

Rytmiczne echo

Wybrana osoba wykonuje dowolne dźwięki i sylaby. Powtarzajcie za nią poszczególne brzmienia jak echo, czyli coraz ciszej.

A to ciekawe!

Nazwa „fortepian" pochodzi od dwóch określeń dynamiki: *forte*, czyli „głośno", i *piano*, czyli „cicho". W dosłownym tłumaczeniu wyraz ten oznacza więc „głośno-cicho". Na fortepianie można bowiem zagrać dźwięki o różnej głośności.

Na znak dyrygenta

Zapiszcie na tablicy poznane określenia dynamiki. Wybierzcie spośród siebie dyrygenta, który będzie wskazywał odpowiednie oznaczenia podczas wspólnego śpiewania. Następnie wykonajcie kilka razy piosenkę *Wlazł kotek na płotek*. Zmieniajcie głośność śpiewu zgodnie z poleceniami dyrygenta.

Posłuchajmy...

- Józef Haydn [czytaj: hajdn], *Symfonia G-dur „Z uderzeniem w kocioł"*, część II
- Piotr Czajkowski, *Marsz ołowianych żołnierzyków* z baletu *Dziadek do orzechów*

? Jak zmienia się dynamika w każdym z utworów?

Klawiatura fortepianu ma zwykle 88 klawiszy.

Leśne licho

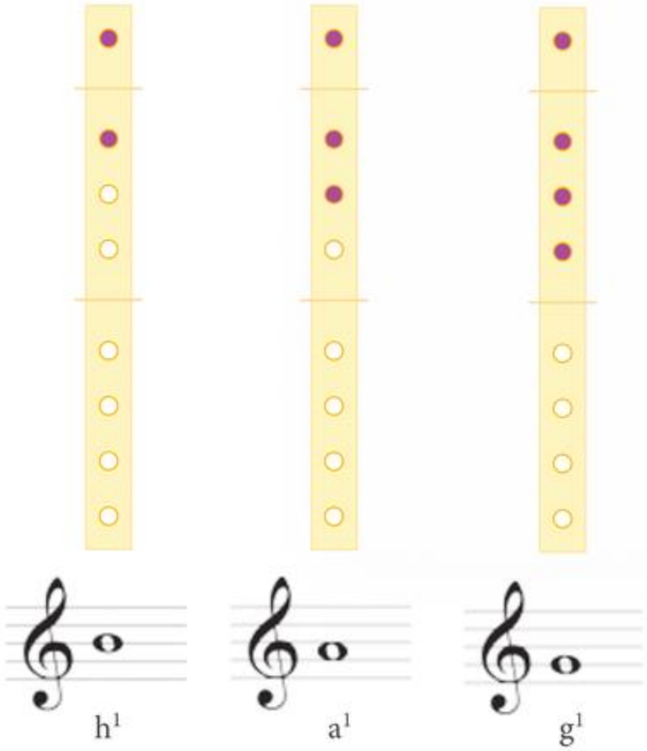
Wyrecytujcie rymowankę. Wyrazy zapisane wielkimi literami wypowiadajcie *forte*, a pozostałe słowa – *piano*.

GŁOŚNO – cicho, GŁOŚNO – cicho,
to jest echo – leśne licho!
FORTE – piano, FORTE – piano,
czy to echo, czy to zając?

MUZYCZNY **SŁOWNICZEK**

Dynamika – głośność dźwięków w muzyce.

Chwyty fletowe

Chwytem nazywamy układ palców flecisty. Niektóre dziurki instrumentu przykrywa się opuszkami, a inne – pozostawia otwarte.

Ćwiczenie

1 Zagrajcie na flecie trzy dźwięki: h^1, a^1, g^1. Skorzystajcie z zamieszczonego rysunku.
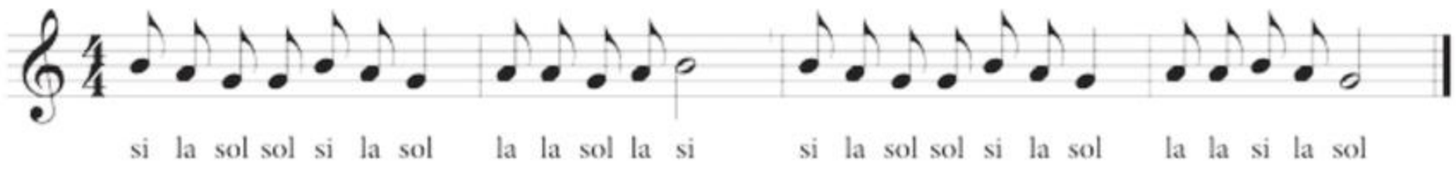
Ćwiczenie

2 Zagrajcie na flecie utwór *Jesienne nutki*.

Zagrajmy!

Jesienne nutki

6. Śpiewamy pięknie dla naszych nauczycieli
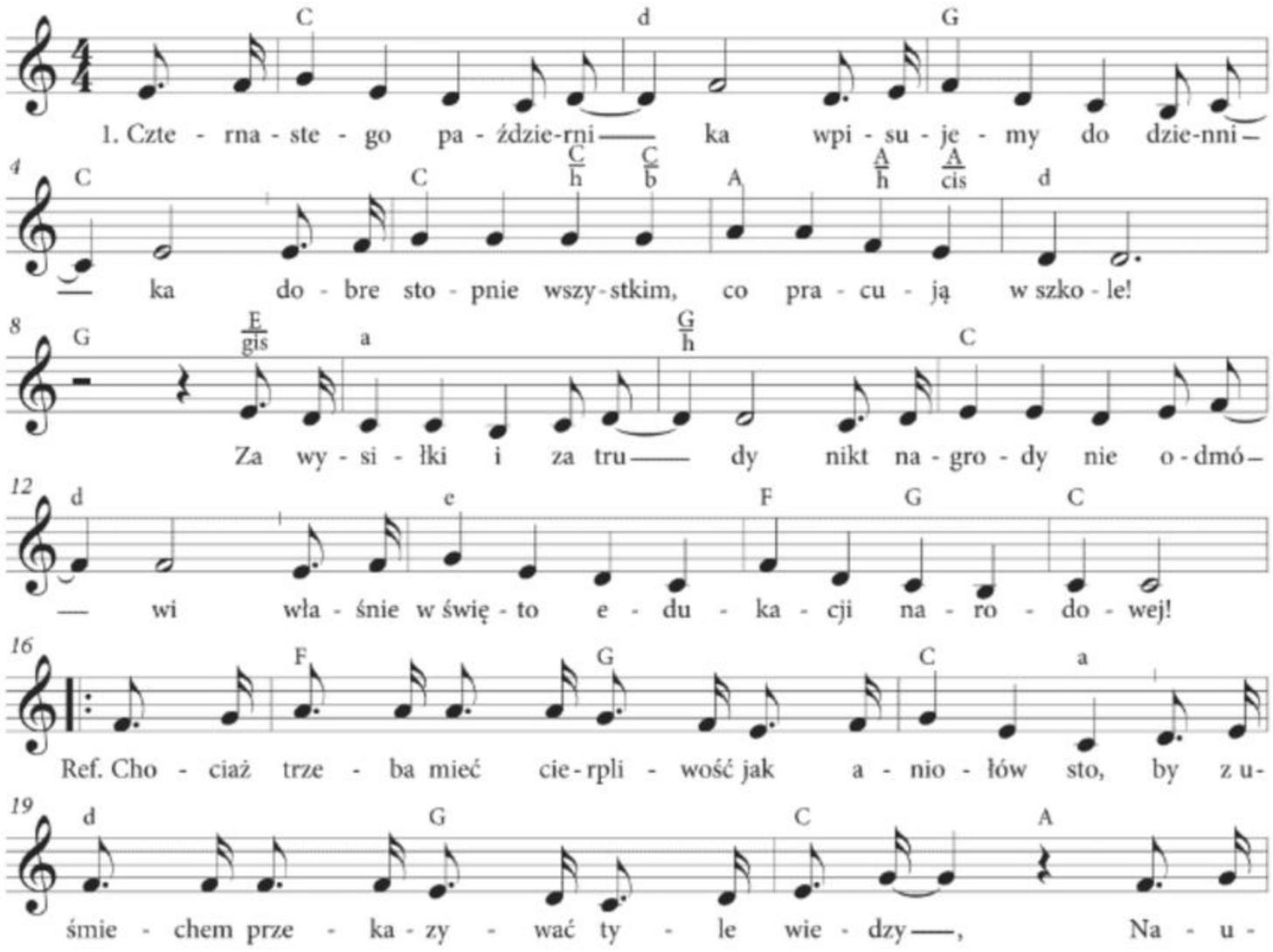
Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy dla nauczycieli piosenkę *Czternastego października*.
- Wykonamy ćwiczenia głosowe.
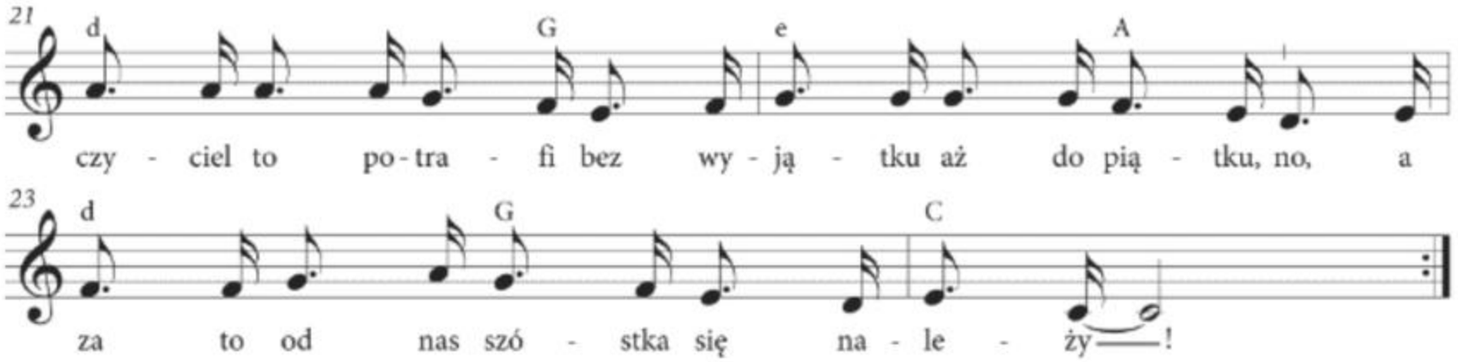
Zaśpiewajmy!

Czternastego października

muzyka: Monika Gromek, Michał Jóźwiak, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

1. Czternastego października
wpisujemy do dziennika
dobre stopnie wszystkim,
co pracują w szkole!
Za wysiłki i za trudy
nikt nagrody nie odmówi
właśnie w święto edukacji
narodowej!

Ref. Chociaż trzeba mieć cierpliwość
jak aniołów sto,
by z uśmiechem przekazywać
tyle wiedzy,
Nauczyciel to potrafi
bez wyjątku aż do piątku,
no, a za to od nas szóstka
się należy!

bis

2. Kiedy klasa nie pojmuje,
że się „-uje" nie kreskuje,
lub na lekcji zamiast ciszy
znów jest rumor,
nauczyciel ze spokojem
odczaruje złe nastroje,
bo on wie, przez jakie „u"
się pisze „humor"!

Ref. Chociaż trzeba…

3. Czternastego października
wpisujemy do dziennika
dobre stopnie i pochwały,
i życzenia:
aby co dzień nasza szkoła
była fajna i wesoła
i by żaden uczeń nie miał
w sobie lenia!

Ref. Chociaż trzeba…

W zapisach nutowych często pojawia się znak składający się z dwóch pionowych kresek i dwukropka |: :|. Jest to symbol repetycji, czyli powtórzenia. Fragment melodii znajdujący się między znakami repetycji należy zagrać dwa razy.

Jeśli chcecie pięknie śpiewać, pamiętajcie o kilku ważnych zasadach:

- Gdy śpiewacie na stojąco, zachowajcie postawę wyprostowaną i stójcie w lekkim rozkroku.
- Podczas śpiewania na siedząco wyprostujcie plecy, a ręce połóżcie na kolanach.
- Oddychajcie głęboko, tak jakbyście nadmuchiwali znajdujące się w Waszych brzuchach balony.
- Otwierajcie szeroko usta.
- Pamiętajcie o prawidłowej dykcji.

Nauczyciel wykonawców operowych Walery Wysocki napisał około stu lat temu żartobliwy wiersz o śpiewaniu. Zawarte są w nim rady, do których powinien stosować się każdy śpiewak.

Kto chce śpiewać prawidłowo,
niech wymawia każde słowo
przed językiem, za zębami,
wyraźnymi sylabami.
Niech udaje, że wciąż ziewa,
a ziewając – pięknie śpiewa!

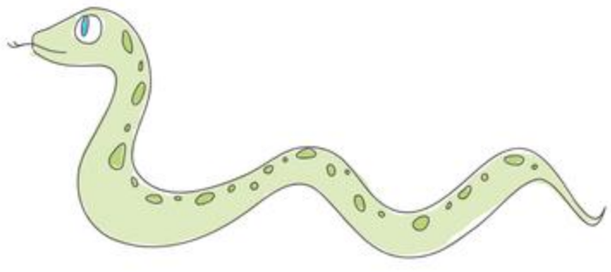
Moja muzyka

Ułóżcie własną melodię do wiersza Walerego Wysockiego i zaśpiewajcie powstałą piosenkę zgodnie z zawartymi w niej wskazówkami.

Aby dobrze śpiewać, warto systematycznie ćwiczyć. Trzeba nauczyć się prawidłowej **emisji głosu**, czyli właściwego wydobywania głosu. Bardzo ważna jest też poprawna **dykcja**, czyli wyraźne wymawianie słów. W trenowaniu dobrej dykcji pomogą Wam opisane zabawy. Wykonujcie te ćwiczenia jak najczęściej!

Trening buzi i języka

Naśladujcie parskanie konia, syk węża, mruczenie kota.

Mistrz głębokiego wydechu

Wyrecytujcie podane rymowanki na jednym oddechu. Komu z Was uda się wypowiedzieć najwięcej słów z drugiego wiersza?

- Tańcowały dwa Michały,
  jeden duży, drugi mały.
  Tak tańcują dookoła,
  aż im pot się leje z czoła.
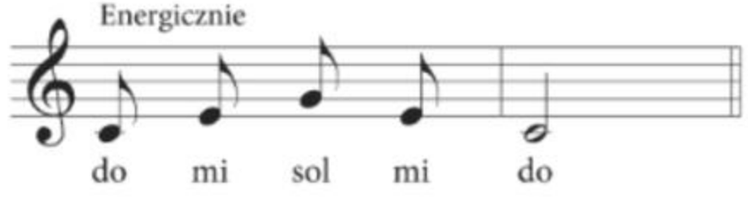

- Jeden, dwa, jeden, dwa, pewna pani miała psa.
  Trzy i cztery, trzy i cztery, pies ten dziwne miał maniery.
  Pięć i sześć, pięć i sześć, wcale ciastek nie chciał jeść.
  Siedem, osiem, siedem, osiem, wciąż o kości tylko prosił.
  Dziewięć, dziesięć, dziewięć, dziesięć,
  kto z nas kości mu przyniesie?
  Może ja, może ty, licz od nowa: raz, dwa, trzy.

Ćwiczenie

1 Zaśpiewajcie kilkakrotnie podaną melodię. Za każdym razem rozpoczynajcie od wyższego dźwięku.

Prędkomówki i łamijęzyki

Przeczytajcie kilkakrotnie poszczególne teksty, za każdym razem coraz szybciej. Wszystkie słowa wymawiajcie starannie i wyraźnie.

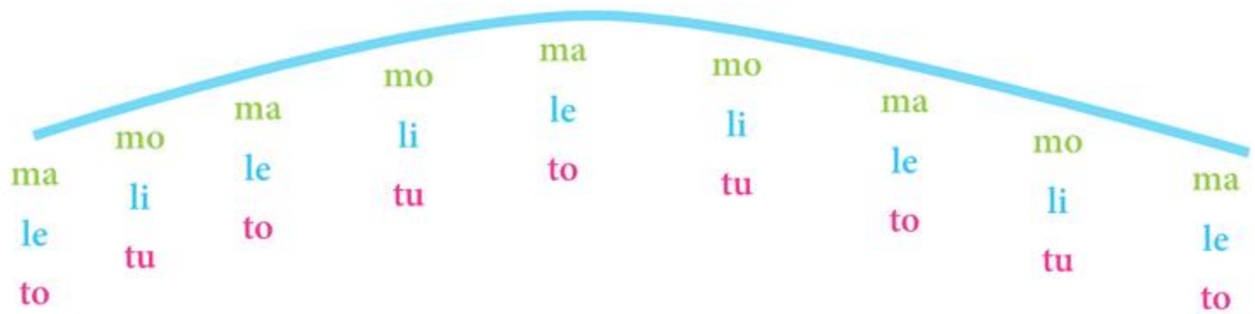
- Pchła pchłę pchała, pchła płakała, że pchła pchłę pchała.
- Nie marszcz czoła.
- Mistrz skrzypiec z Przasnysza.
- W czasie suszy Sasza szedł suchą szosą.
- Na półce stoją butelki oetykietowane i nieoetykietowane.

A to ciekawe!

W trakcie ziewania narządy, które służą człowiekowi do wydobywania dźwięków, są całkowicie rozluźnione. Dlatego wielu śpiewaków i piosenkarzy stara się naśladować tę czynność podczas śpiewu.

Coraz wyżej – coraz niżej

Zaśpiewajcie podane sylaby. Zacznijcie od niskiego dźwięku i śpiewajcie coraz wyżej, a następnie – coraz niżej. W wykonaniu ćwiczenia pomoże Wam rysunek.

Ćwiczenie 2

Wykonajcie piosenkę *Czternastego października* (strona 26). Wybierzcie osoby, które zaśpiewają poszczególne zwrotki. Refren wykonajcie wspólnie. Pamiętajcie o zasadach poprawnej dykcji i prawidłowej emisji głosu.

Po wykonaniu zabaw i ćwiczeń wokalnych z pewnością pięknie zaśpiewacie piosenkę dla Waszych nauczycieli. Zrobicie im w ten sposób wspaniały prezent.

Ćwiczenie

3 Przygotujcie muzyczne graffiti. Na dużym arkuszu papieru zapiszcie ozdobnymi literami wiersz Walerego Wysockiego (strona 28). Wokół tekstu narysujcie obrazki według własnych pomysłów. Gotowe prace umieśćcie w widocznym miejscu w klasie, aby przypominały Wam o zasadach pięknego śpiewania.

Z okazji Roku Chopinowskiego [czytaj: szopenowskiego] 2010 w Warszawie powstało wielkie malowidło ścienne przedstawiające artystę.

MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Emisja głosu – wydobywanie głosu podczas recytacji lub śpiewu.

Dykcja – sposób wymawiania poszczególnych słów.

7. WARSZTAT MUZYCZNY

To już wiemy!

- Gama składa się z ośmiu kolejnych dźwięków, np. od c^1 do c^2.
- Każda nuta ma dwie nazwy – solmizacyjną i literową.
- Gamę rozpoczynającą się od dźwięku *c* nazywamy gamą C-dur.
- Dynamika oznacza w muzyce głośność dźwięków.
- Emisja głosu to wydobywanie głosu podczas recytacji lub śpiewu.
- Dykcja to sposób wymawiania słów.
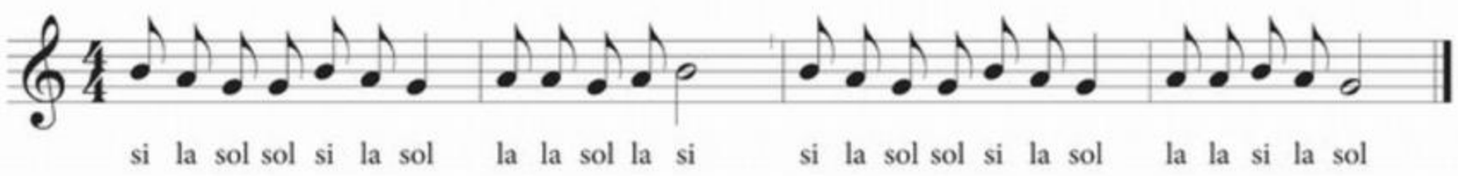

Co będziemy dzisiaj robić?

- Posłuchamy utworów Antonia Vivaldiego [czytaj: wiwaldiego] i Edwarda Griega [czytaj: griga].
- Sprawdzimy, co już wiemy i umiemy.
- Wykonamy melodię na fletach i na instrumentach perkusyjnych.

Zadania warsztatowe

① Zaśpiewajcie utwór, używając najpierw nazw solmizacyjnych, a następnie nazw literowych.

Jesienne nutki

Zabawa „Muzyczny sejsmograf[1]"

Podczas słuchania utworu Edwarda Griega *W grocie Króla Gór* pokazujcie dynamikę za pomocą gestów. Rysujcie w powietrzu linię wznoszącą się lub opadającą – w zależności od zmian głośności.

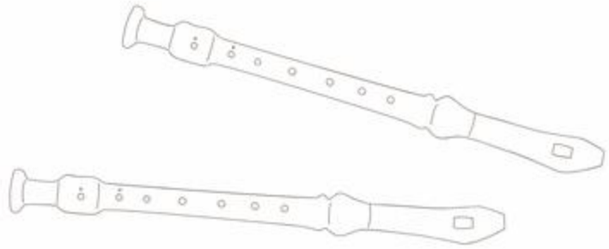
Posłuchajmy...

- Antonio Vivaldi [czytaj: wiwaldi], *Koncert skrzypcowy „Jesień"* z cyklu *Cztery pory roku*, część I

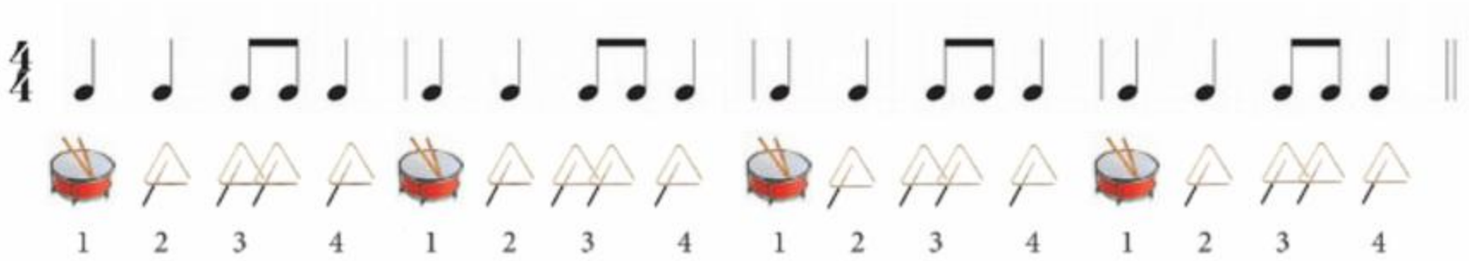
? Podczas słuchania muzyki ułóżcie z liści, kasztanów, żołędzi i jarzębiny jesienny pejzaż.

[1] *Sejsmograf* – urządzenie rejestrujące drgania skorupy ziemskiej.
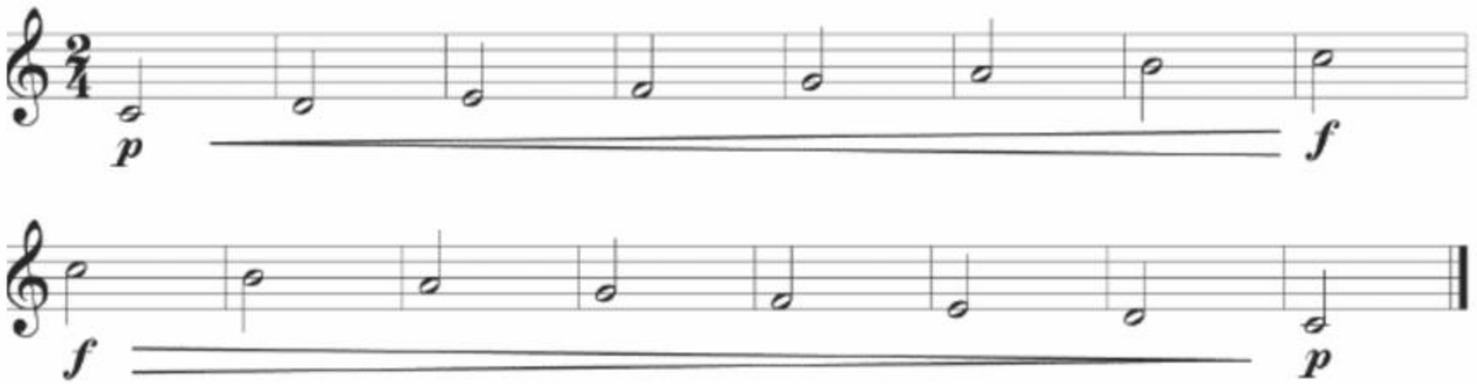
② Podzielcie się na trzy grupy. Następnie wykonajcie utwór *Jesienne nutki*.
- Pierwszy zespół śpiewa z wykorzystaniem nazw solmizacyjnych.
- Druga grupa wykonuje melodię na fletach.
- Trzeci zespół gra na bębenkach i trójkątach podany rytm towarzyszący.

Rytm towarzyszący melodii *Jesienne nutki*

③ Zaśpiewajcie gamę C-dur, używając nazw solmizacyjnych, zgodnie z oznaczeniami dynamiki. Które ze znanych Wam określeń głośności występują w zamieszczonym zapisie nutowym? Co one oznaczają?

Moja muzyka

Wymyślcie własny utwór na instrumenty perkusyjne oraz różne przedmioty, na przykład ołówki, linijki, woreczki foliowe i butelki z plastiku. Postarajcie się, aby Wasza kompozycja obrazowała atmosferę jesieni: szum wiatru, padający deszcz, spadające kasztany, szelest suchych liści i inne odgłosy. Wykonajcie wspólnie Wasze dzieło.

10
11
12
13
14
15 14 października – Dzień Edukacji Narodowej
11 listopada – Narodowe Święto Niepodległości
16 25 listopada – Dzień Pluszowego Misia
17

29-30 listopada

Andrzejki

Zgodnie z tradycją sięgającą czasów pogańskich w nocy z 29 na 30 listopada obchodzone są andrzejki. Jest to okazja do tanecznej zabawy i wróżenia. Dawniej w wieczorze andrzejkowym brały udział tylko niezamężne dziewczęta. Dzisiaj nawet dzieci chętnie uczestniczą we wróżbach andrzejkowych i traktują je jako dobrą zabawę. Jednym ze sposobów wróżenia jest lanie wosku do zimnej wody przez otwór w główce klucza. Zastygłą figurkę należy oświetlić tak, by rzucała cień – z jego kształtu należy odgadnąć przyszłość.

22 listopada

Dzień Świętej Cecylii

Święta Cecylia jest patronką muzyki i muzyków, głównie organistów, chórzystów kościelnych i zespołów muzycznych. Na malowidłach przedstawia się ją z organami lub z innym instrumentem.

24–25 listopada

Katarzynki

Dawniej dziewczęta świętowały andrzejki, a chłopcy obchodzili katarzynki. Kawalerowie gromadzili się wieczorem 24 listopada, czyli przed dniem Świętej Katarzyny, aby wywróżyć sobie, kogo poślubi każdy z nich.

8. Z rytmem za pan brat
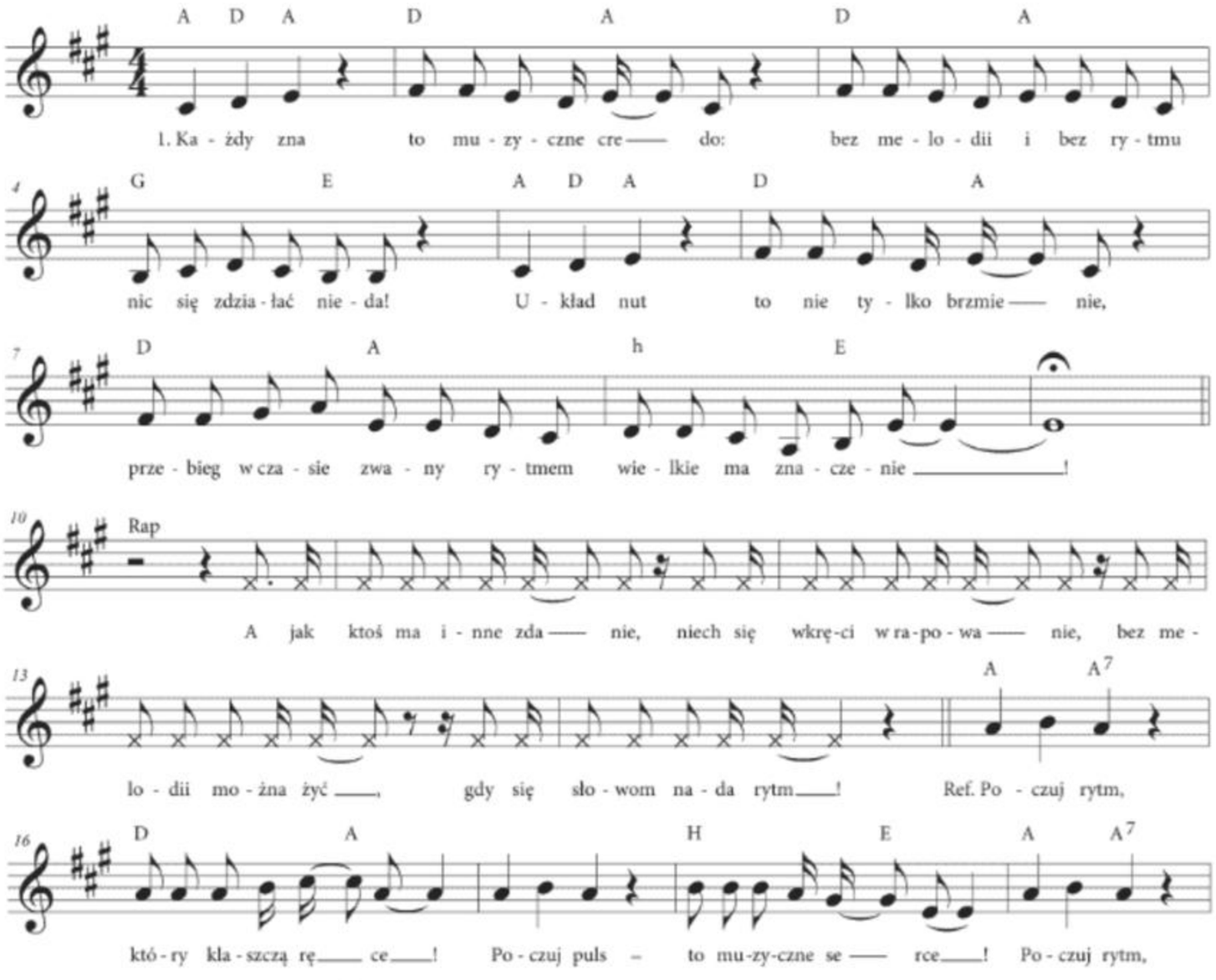
Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Poczuj rytm* z wykorzystaniem rapowania.
- Przypomnimy sobie, jakie są wartości rytmiczne nut i pauz.
- Wykonamy ćwiczenia rytmiczne.

Zaśpiewajmy!

Poczuj rytm

muzyka: Monika Gromek, Michał Jóźwiak, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach
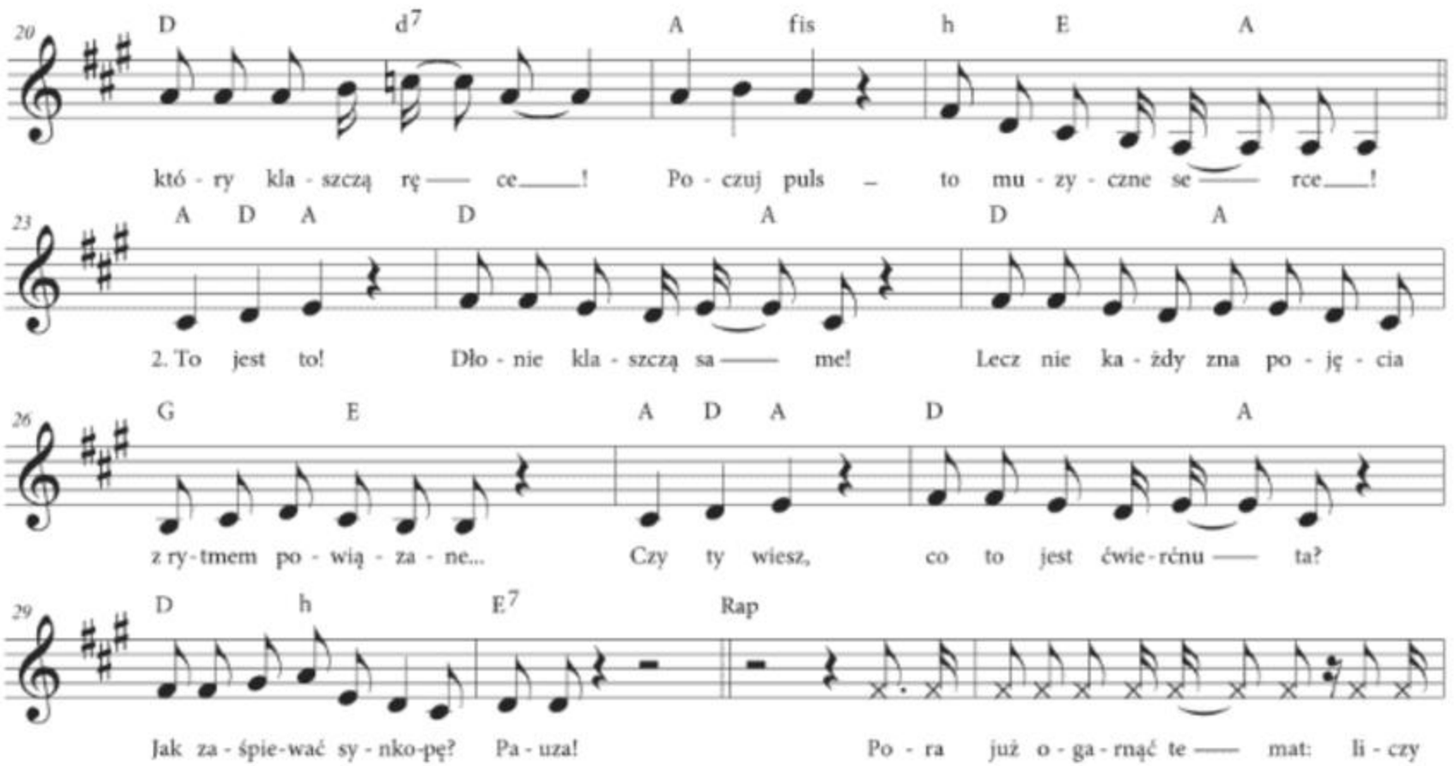

1. Każdy zna
to muzyczne credo[1]:
bez melodii i bez rytmu
nic się zdziałać nie da!
Układ nut
to nie tylko brzmienie,
przebieg w czasie zwany rytmem
wielkie ma znaczenie!

Rap
A jak ktoś ma inne zdanie,
niech się wkręci w rapowanie,
bez melodii można żyć,
gdy się słowom nada rytm!

Ref. Poczuj rytm,
który klaszczą ręce!
Poczuj puls –
to muzyczne serce! } *bis*

[1] *Credo* [czytaj: kredo] – zasady, którymi człowiek kieruje się w życiu.

2. To jest to!
Dłonie klaszczą same!
Lecz nie każdy zna pojęcia
z rytmem powiązane...
Czy ty wiesz,
co to jest ćwierćnuta?
Jak zaśpiewać synkopę?
Pauza!...

Rap
Pora już ogarnąć temat:
liczy się rytmiczny schemat!
Cała nuta czy ósemka –
pilnuj metrum[2] i nie pękaj!

Ref. Poczuj rytm...

[2] *Metrum* – określa, na ile liczymy utwór.

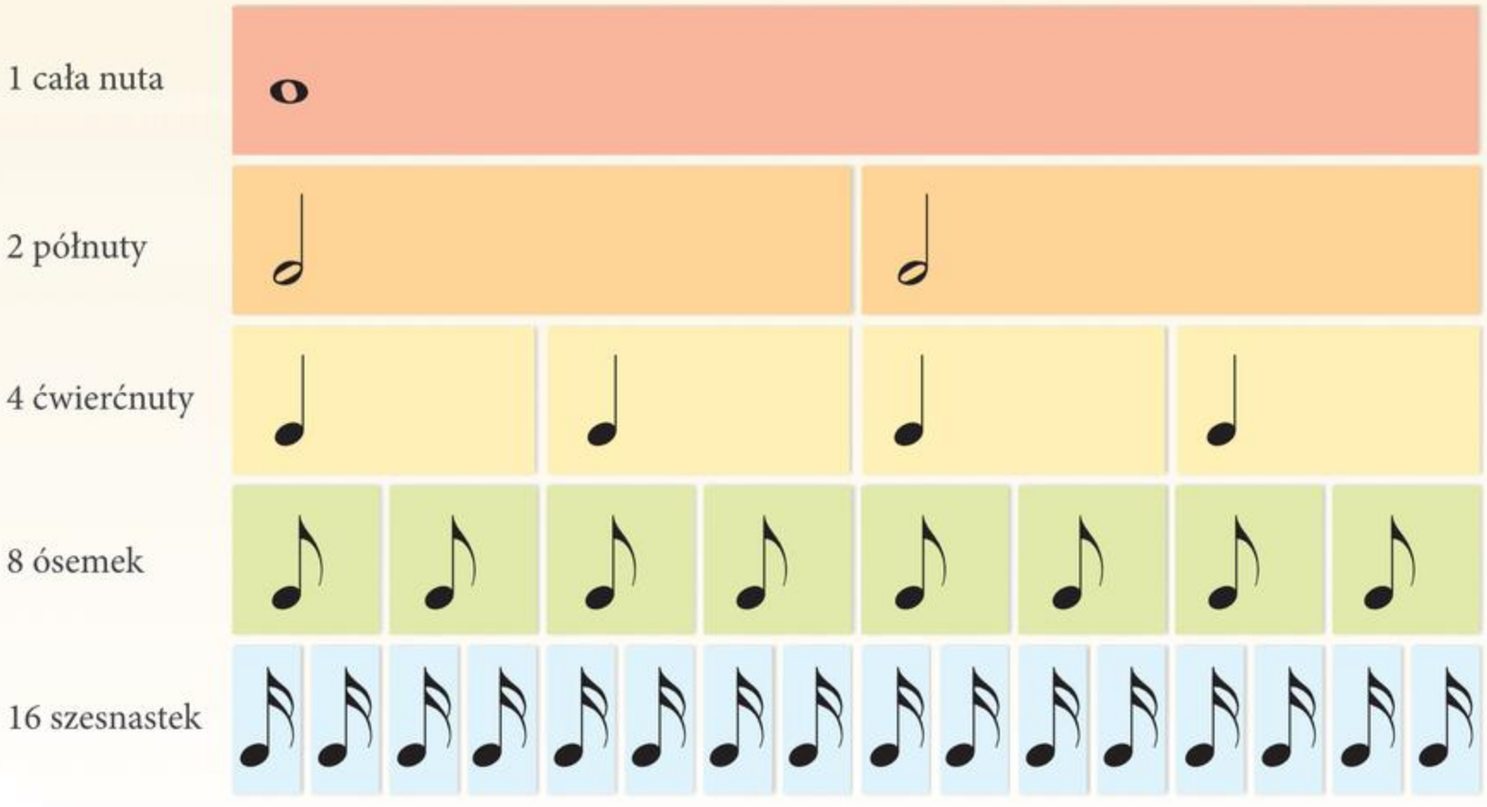

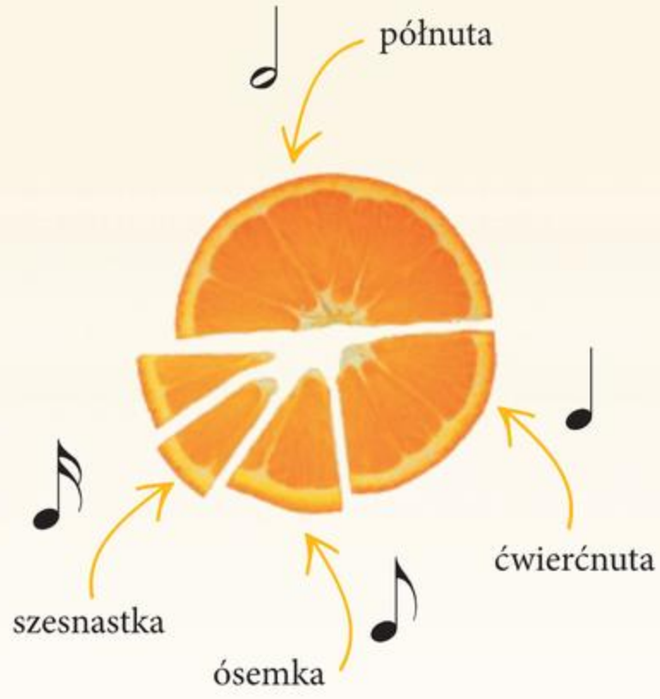
Tekst piosenki *Poczuj rytm* zawiera wiele terminów muzycznych określających **rytm**, czyli czas trwania następujących po sobie dźwięków i przerw między nimi. Na pięciolinii długość dźwięków oznaczamy różnymi nutami, na przykład półnutą lub ósemką. Natomiast ciszę między dźwiękami zapisujemy za pomocą pauz, na przykład ćwierćnutowych lub ósemkowej.

Ćwiczenie 1

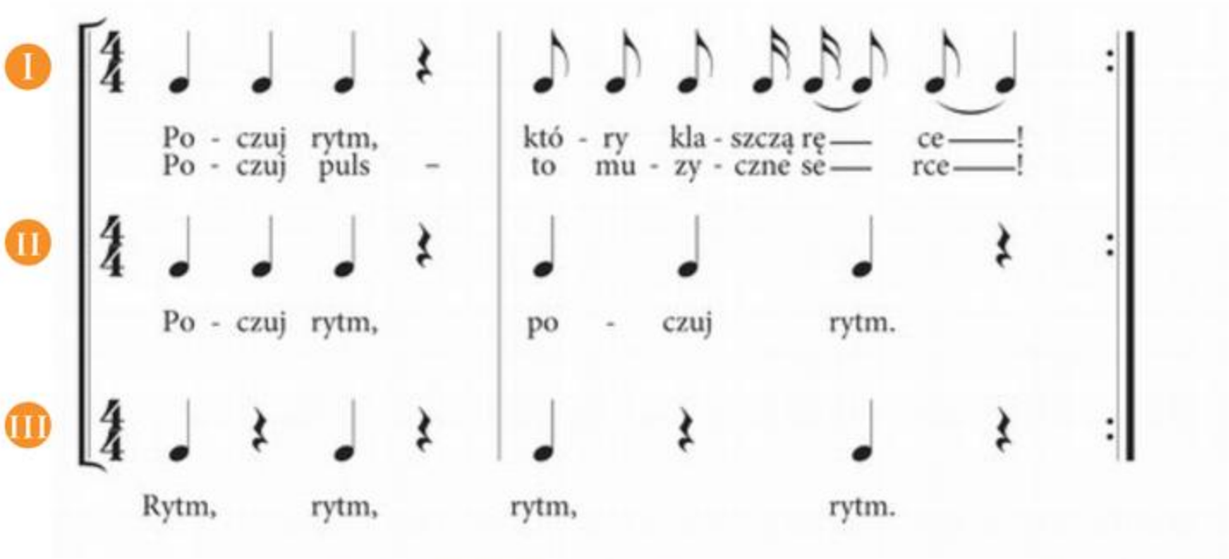
Wyrecytujcie rytmicznie refren piosenki *Poczuj rytm* (strona 36).

Wartości rytmiczne nut i pauz

Podział wartości rytmicznych przypomina dzielenie pomarańczy na coraz mniejsze cząstki.

Ćwiczenie

2 Podzielcie się na trzy grupy. Następnie wyrecytujcie refren piosenki *Poczuj rytm* (strona 36). Każdy zespół wykonuje odpowiedni fragment zgodnie z podanymi schematami rytmicznymi.

1 pauza całonutowa	𝅝
2 pauzy półnutowe	𝅗𝅥 𝅗𝅥
4 pauzy ćwierćnutowe	𝄽 𝄽 𝄽 𝄽
8 pauz ósemkowych	𝄾 𝄾 𝄾 𝄾 𝄾 𝄾 𝄾 𝄾
16 pauz szesnastkowych	𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿 𝄿

MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Rytm – czas trwania poszczególnych dźwięków i przerw między nimi.

Pauza – cisza pomiędzy dźwiękami.

9. Rytmiczne zabawy

Co będziemy dzisiaj robić?
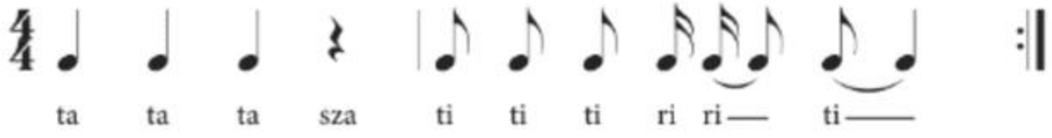
- Dowiemy się, do czego służy tataizacja i co to są gestodźwięki.
- Wykonamy ćwiczenia rytmiczne.
- Dowiemy się, co oznacza wyrażenie *ostinato*.

Rytm możemy wykonać za pomocą specjalnych **sylab rytmicznych**. Każda z nich oznacza inną nutę lub pauzę. Recytowanie rytmu z wykorzystaniem tych sylab to **tataizacja**.

Ćwiczenie

1 Wykonajcie rytm refrenu piosenki *Poczuj rytm* (strona 36) za pomocą sylab rytmicznych.

Rytm możemy zaśpiewać, zagrać na instrumentach, odczytać, używając sylab rytmicznych, albo zatańczyć. Można go także wyrazić za pomocą ruchu: wyklaskać, wytupać nogami lub wypstrykać palcami. Gesty wykonane w celu uzyskania dźwięku nazywamy **gestodźwiękami**.

Gestodźwięki

klaśnięcie

jednoczesne uderzenie dłońmi o uda

tupanie na zmianę lewą i prawą nogą

pstryknięcie palcami obu rąk jednocześnie

tupnięcie prawą nogą

pstrykanie na zmianę palcami obu rąk

tupnięcie lewą nogą

klepnięcie klatki piersiowej skrzyżowanymi rękoma

klaśnięcie z półkolistym rozłożeniem rąk

uderzanie o uda na zmianę prawą i lewą dłonią

uderzanie pięściami o klatkę piersiową

Ćwiczenie
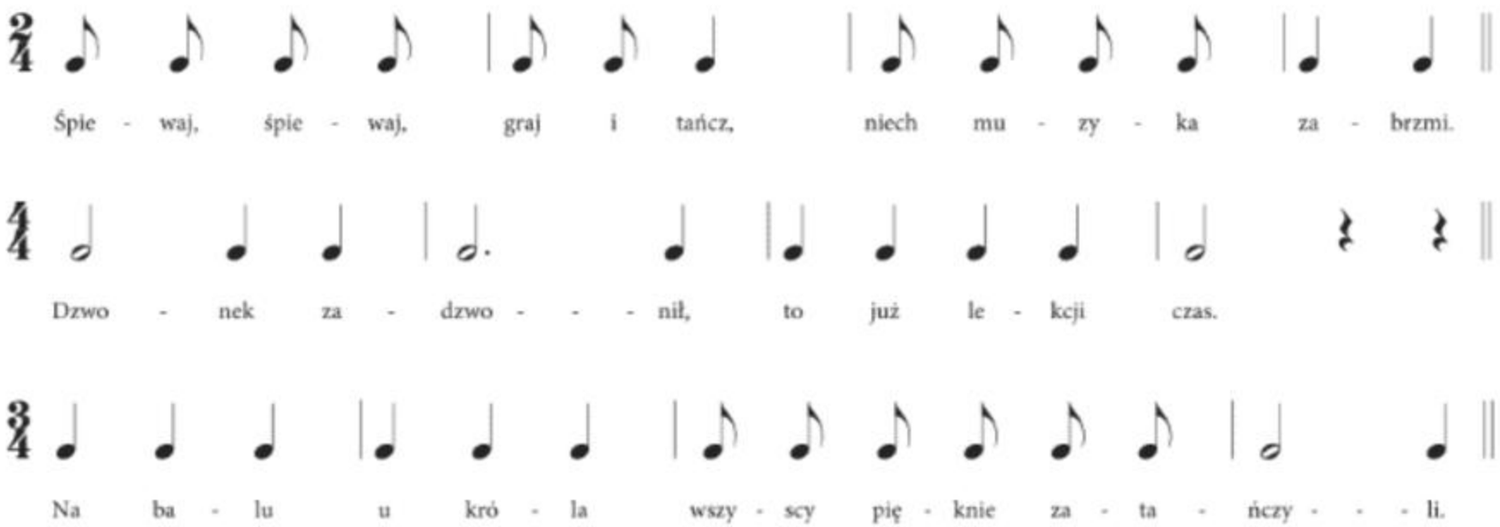
2 Wykonajcie podany rytm z wykorzystaniem gestodźwięków.

– klaśnięcie

– jednoczesne uderzenie dłońmi o uda

– tupnięcie lewą nogą

Ćwiczenie

3 Odczytajcie podane rytmy za pomocą tataizacji. Następnie wyrecytujcie rytmicznie każdy z tekstów.

Ćwiczenie

4 Podzielcie się na dwie grupy, a następnie wykonajcie dwukrotnie refren piosenki *Poczuj rytm* (strona 36).

- Pierwszy zespół śpiewa.
- Druga grupa za pierwszym razem klaszcze zgodnie z rytmem i powtarza słowa: „poczuj rytm", a za drugim – tylko klaszcze.

Gdy ktoś stale powtarza tę samą melodię lub ten sam rytm, mówimy, że gra lub śpiewa **ostinato**.

MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Tataizacja – odczytywanie rytmu za pomocą określonych sylab.

Gestodźwięk – gest będący źródłem dźwięku, na przykład klaśnięcie, tupnięcie, pstryknięcie.

Ostinato – stałe powtarzanie tego samego rytmu lub melodii.

10. Gdy piosenka szła z wojskiem

Piosenki zawsze towarzyszyły żołnierzom. Najczęściej umilali sobie oni śpiewem długie marsze.
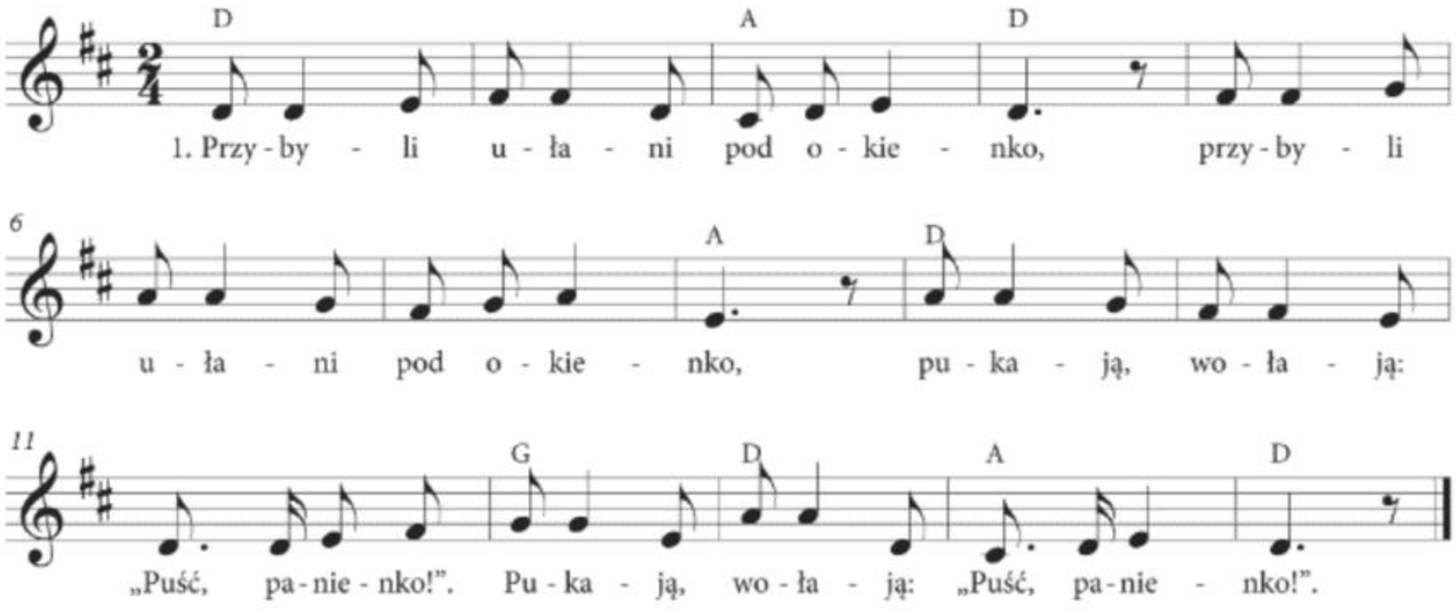
Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Przybyli ułani.*
- Zagramy na instrumentach perkusyjnych.
- Posłuchamy muzyki wojskowej.
- Wykonamy musztrę paradną.
- Dowiemy się, jak zagrać na flecie dźwięki e^1 i f^1.

Zaśpiewajmy!

Przybyli ułani

melodia ludowa, słowa: Feliks Gwiżdż

Ułańską jazdę można obejrzeć podczas inscenizacji historycznych.

1. [wszyscy:] Przybyli ułani[1] pod okienko, } *bis*
pukają, wołają: [chłopcy:] „Puść[2], panienko!". } *bis*

2. [dziewczęta:] O, Jezu, a cóż to za wojacy? } *bis*
[chłopcy:] Otwieraj, nie bój się, to czwartacy[3]! } *bis*

3. [chłopcy:] Przyszliśmy tu poić nasze konie. } *bis*
Za nami piechoty całe błonie[4]. } *bis*

4. [dziewczęta:] O, Jezu, a dokąd Bóg prowadzi? } *bis*
[chłopcy:] Warszawę odwiedzić byśmy radzi[5]. } *bis*

[1] *Ułani* – dawne wojsko konne.
[2] *Puść* – dawniej: „wpuść".
[3] *Czwartacy* – żołnierze czwartego pułku polskiej piechoty z XIX wieku.
[4] *Błonie* – rozległa równina pokryta trawą.
[5] *Byśmy radzi* – dawniej: „chcielibyśmy".

Ćwiczenie

1 Zaśpiewajcie piosenkę *Przybyli ułani* z podziałem na role, zgodnie ze wskazówkami zawartymi w tekście.

A to ciekawe!

Marsz to utwór muzyczny zbliżony to tańca. Jego rytm naśladuje rytm kroków maszerujących żołnierzy. Muzyka marszowa była znana już w starożytnej Grecji.

Polskie wojsko walczyło na wielu frontach. Polscy żołnierze nosili różne mundury i posługiwali się rozmaitymi rodzajami broni, zawsze jednak grali i śpiewali piosenki. Zarówno w niepodległej ojczyźnie, jak i pod zaborami powstawały liczne pieśni o tematyce żołnierskiej i wojennej, a także utwory na różne instrumenty. Wiele z nich ma rytm marsza.

Ćwiczenie

2 Podzielcie się na cztery grupy, a następnie wykonajcie akompaniament do piosenki zgodnie z zamieszczonym schematem.

Akompaniament rytmiczny do piosenki *Przybyli ułani*

→ Powtarzać do końca utworu.

→ Powtarzać do końca utworu.

→ Powtarzać do końca utworu.

→ Powtarzać do końca utworu.

Posłuchajmy...

Bolesław Szulia,
marsz *W Dzień Podchorążego*
(lub inny marsz wojskowy)

? Posłuchajcie utworu i wyklaszczcie jego rytm.

W czasie pokoju poszczególne oddziały wojska często ćwiczą musztrę, czyli równoczesne wykonywanie rozkazów. Na komendę dowódcy żołnierze ustawiają się w szyku, maszerują, prezentują broń, oddają honory. Specjalnie wyszkolone oddziały, na przykład Batalion Reprezentacyjny Wojska Polskiego, prezentują musztrę podczas uroczystości państwowych do muzyki wykonywanej przez orkiestrę dętą. Ten widowiskowy pokaz nazywamy musztrą paradną.

Podczas oglądania musztry paradnej można rozpoznać rodzaje wojsk, do których należą żołnierze, na podstawie ich galowych mundurów.

A to ciekawe!

Elementy musztry paradnej można podziwiać w trakcie zmiany warty przy Grobie Nieznanego Żołnierza w Warszawie, najczęściej podczas uroczystości państwowych.

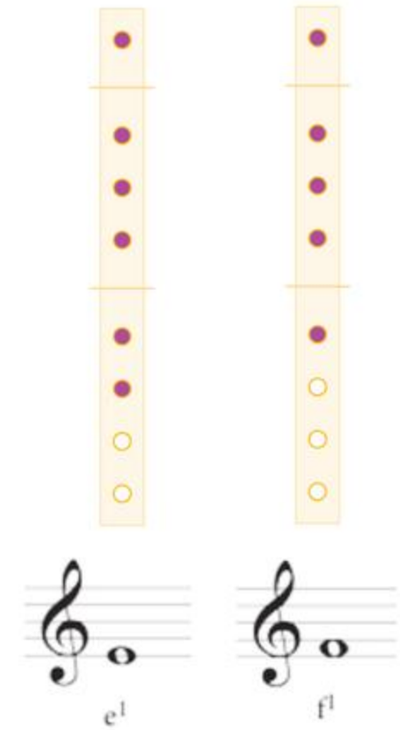
Ćwiczenie 3
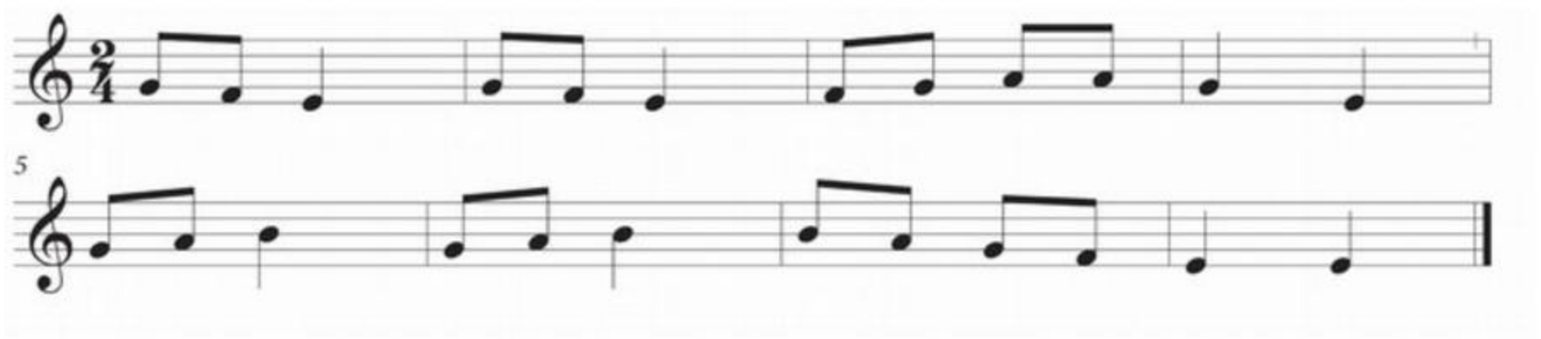
Wykonajcie musztrę paradną do wysłuchanego na lekcji marsza wojskowego.

Ćwiczenie 4

Zagrajcie na fletach dźwięki e^1 i f^1. Skorzystajcie z zamieszczonych rysunków.

Chwyty fletowe

Ćwiczenie 5

Wykonajcie melodię na fletach.

11. *Mazurek Dąbrowskiego* i symbole narodowe

Niektóre pieśni są bardzo ważne dla całego narodu. Jednym z takich utworów jest **hymn narodowy**. Wykonuje się go w czasie świąt państwowych oraz w innych uroczystych sytuacjach, na przykład z okazji wizyty w Polsce prezydenta innego kraju lub rozpoczęcia roku szkolnego. Polskim hymnem narodowym od 1927 roku jest *Mazurek Dąbrowskiego*.

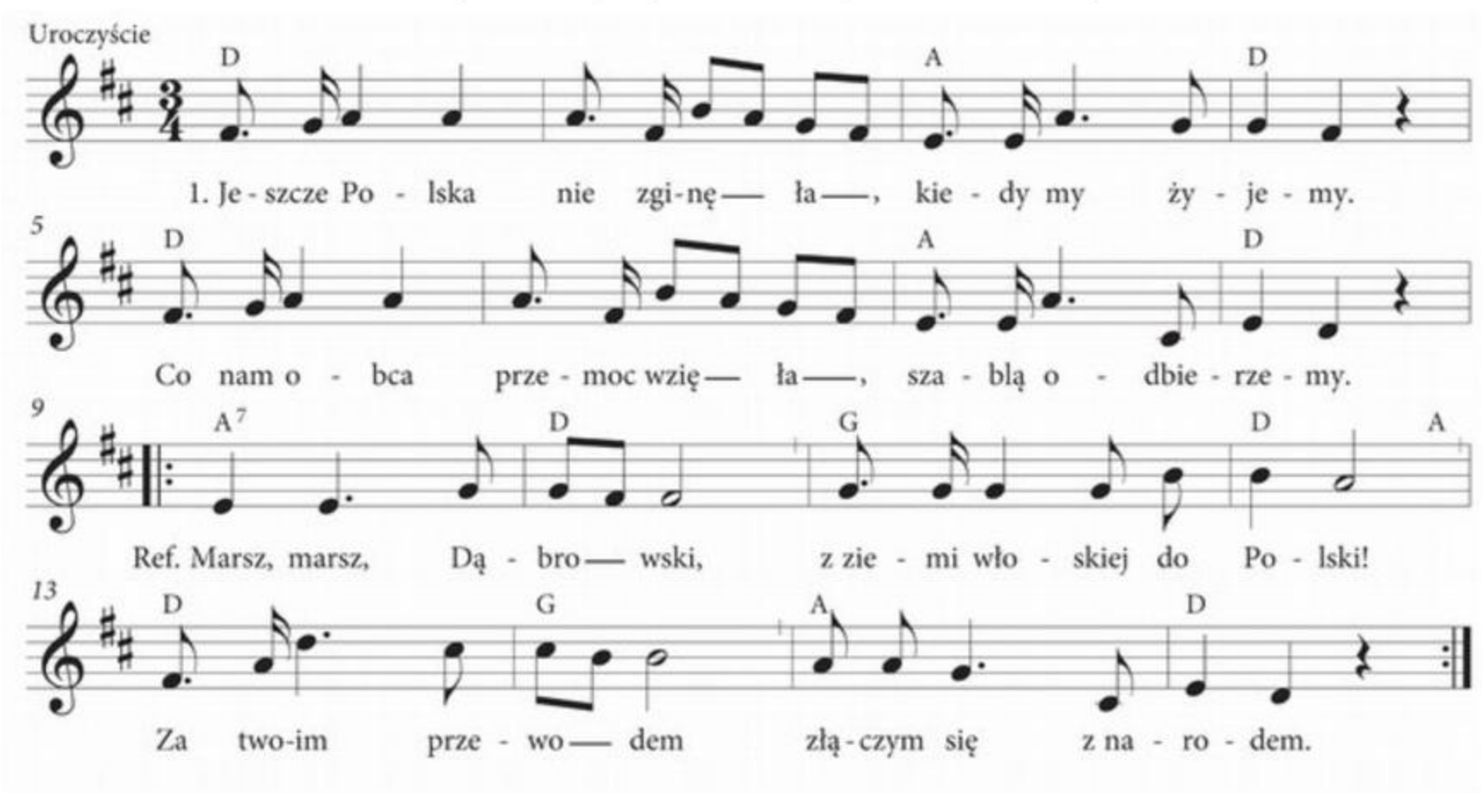
Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy polski hymn narodowy.
- Dowiemy się, jak powstał *Mazurek Dąbrowskiego*.
- Porozmawiamy o symbolach narodowych.
- Dowiemy się, jak zagrać na flecie dźwięki c^1, d^1 i c^2.

Zaśpiewajmy!

Mazurek Dąbrowskiego

muzyka: kompozytor nieznany, słowa: Józef Wybicki

Na sylaby „nie zgi-nę-ła” przypada sześć nut. Podczas wykonywania utworu przedłużamy dwie ostatnie sylaby i każdą z nich śpiewamy na dwóch dźwiękach.

1. Jeszcze Polska nie zginęła,
kiedy my żyjemy.
Co nam obca przemoc wzięła,
szablą odbierzemy.

Ref. Marsz, marsz, Dąbrowski,
z ziemi włoskiej do Polski!
Za twoim przewodem[1]
złączym się z narodem.

2. Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
będziem Polakami.
Dał nam przykład Bonaparte,
jak zwyciężać mamy.

Ref. Marsz, marsz...
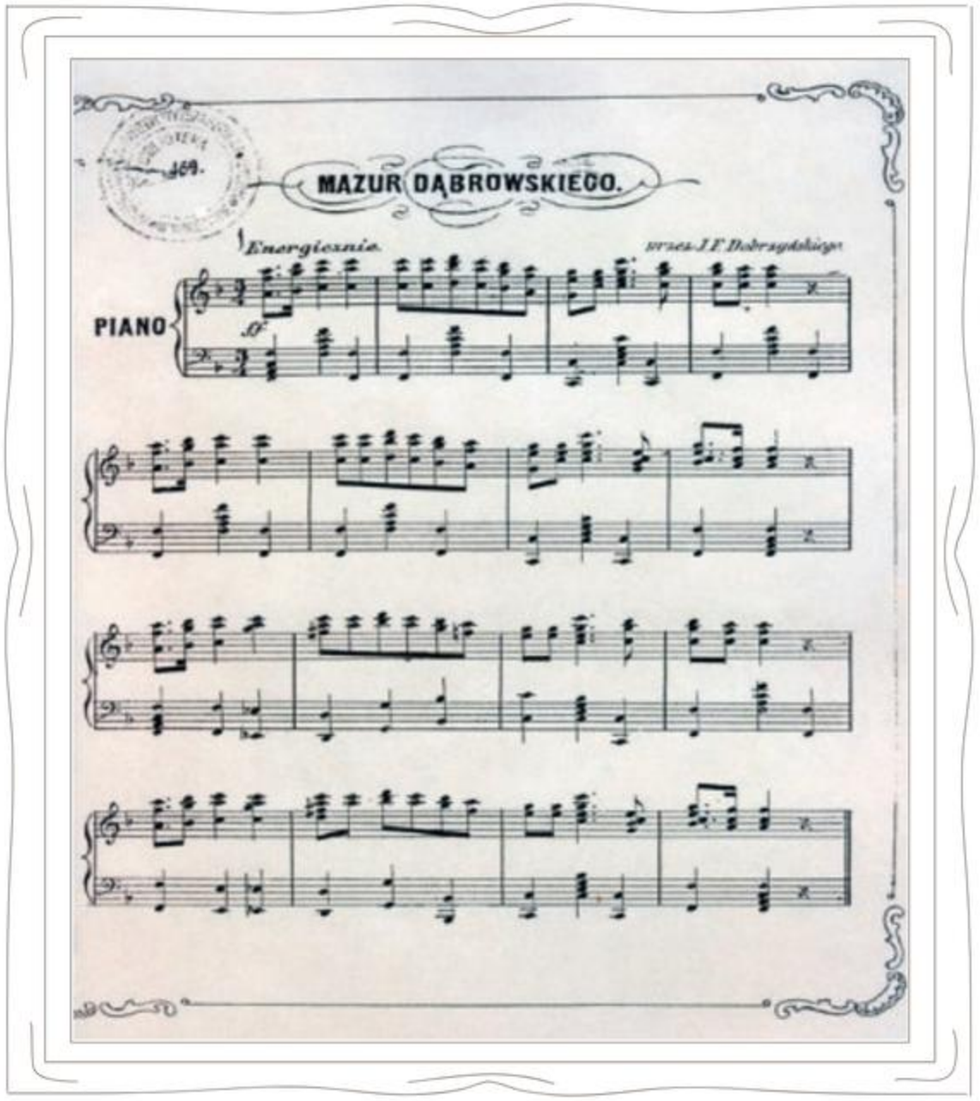
3. Jak Czarniecki do Poznania
po szwedzkim zaborze,
dla ojczyzny ratowania
wrócim się przez morze.

Ref. Marsz, marsz...

4. Już tam ojciec do swej Basi
mówi zapłakany:
„Słuchaj jeno[2], pono[3] nasi
biją w tarabany[4]".

Ref. Marsz, marsz...

Melodię polskiego hymnu narodowego opracowano między innymi na fortepian.

[1] *Za twoim przewodem* – pod twoim przywództwem.
[2] *Jeno* – dawniej: „tylko".
[3] *Pono* – dawniej: „podobno", „chyba".
[4] *Tarabany* – bębny używane w dawnym wojsku.

Polskie symbole narodowe

Hymn państwowy, flaga i godło to **symbole narodowe**. Powinniśmy okazywać szacunek symbolom zarówno polskim, jak i zagranicznym.

Podczas wykonywania i słuchania **hymnu narodowego** należy stać. Mężczyźni i chłopcy powinni zdjąć czapki. W taki sam sposób okazujemy szacunek w trakcie wykonywania hymnów innych państw.

Flaga

Barwy polskiej flagi – biała i czerwona – nawiązują do kolorów godła.

Godło

Biały orzeł w złotej koronie umieszczony na czerwonej tarczy herbowej jest godłem Polski.

Hymn

Mazurek Dąbrowskiego, hymn Polski, składa się z czterech pierwszych zwrotek *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech*.

Kiedy ponad dwieście lat temu nasz kraj znalazł się w niewoli, Polacy nie pogodzili się z utratą niepodległości. Generał Jan Henryk Dąbrowski wyjechał do Włoch, aby rozpocząć tam walkę o wolność ojczyzny. W miejscowości Reggio [czytaj: redżio] utworzył oddziały wojskowe – Legiony Polskie. W 1797 roku generała odwiedził przyjaciel, poeta Józef Wybicki. Pewnego dnia artysta usłyszał, jak jeden z polskich żołnierzy nuci żywą, wesołą melodię. Wybickiemu bardzo się ona spodobała, dlatego napisał do niej tekst zatytułowany *Pieśń Legionów Polskich we Włoszech*. Utwór zyskał ogromną popularność zarówno wśród legionistów, jak i wśród Polaków mieszkających w ojczyźnie. W czasie rozbiorów *Pieśń Legionów...* jednoczyła Polaków, dodawała im sił w walce o niepodległość i budziła nadzieję na zwycięstwo. Później otrzymała tytuł *Mazurek Dąbrowskiego* i stała się polskim hymnem narodowym.

A to ciekawe!

Józef Wybicki napisał sześć zwrotek *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech*. Później Polacy dopisywali do niej kolejne części. Oficjalny tekst polskiego hymnu narodowego ma cztery zwrotki.

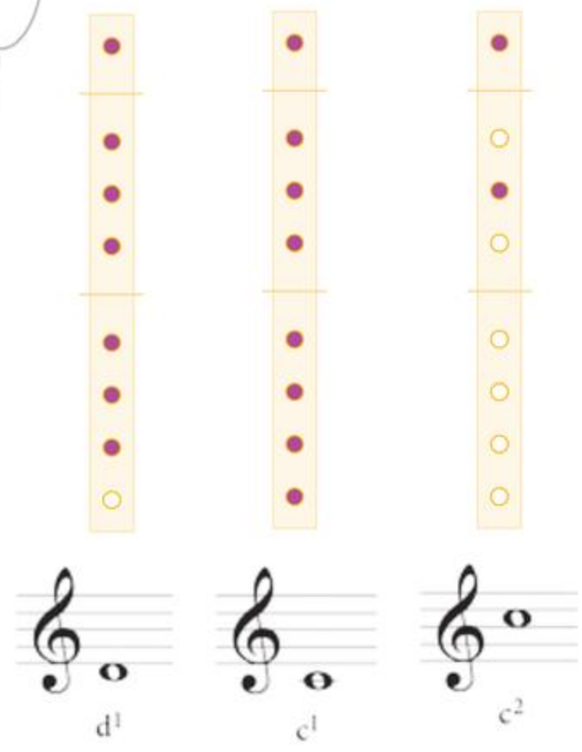

Nazwę *Legiony Polskie* nosiły ochotnicze oddziały polskie nie tylko w XVIII wieku, lecz także podczas I wojny światowej.

Ćwiczenie 1

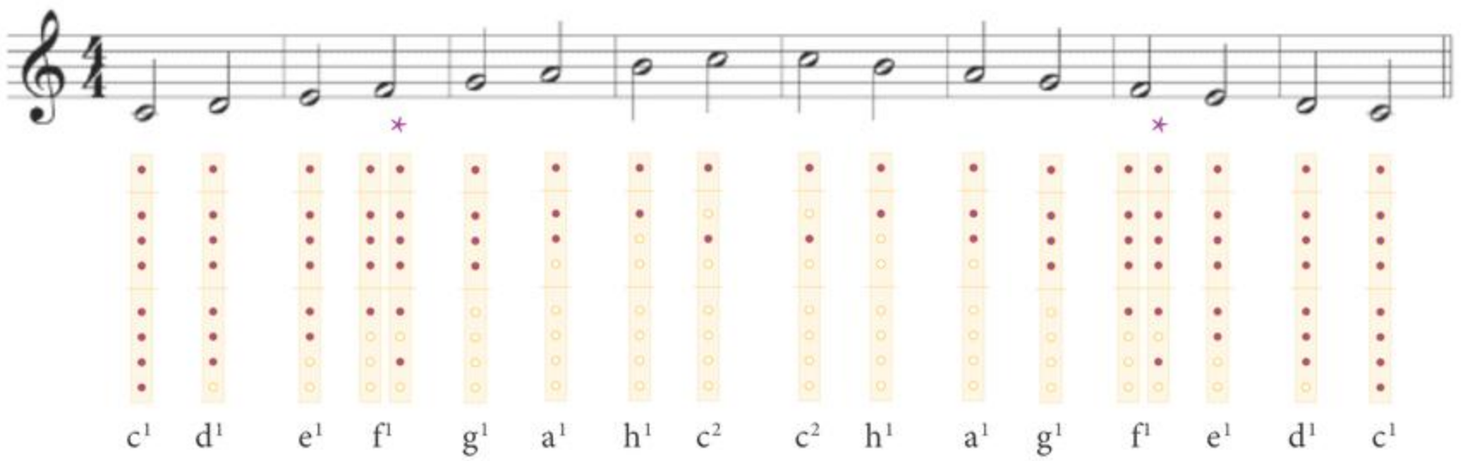
Zagrajcie na fletach dźwięki d^1 i c^1. Skorzystajcie z zamieszczonych rysunków.

Chwyty fletowe

Ćwiczenie 2
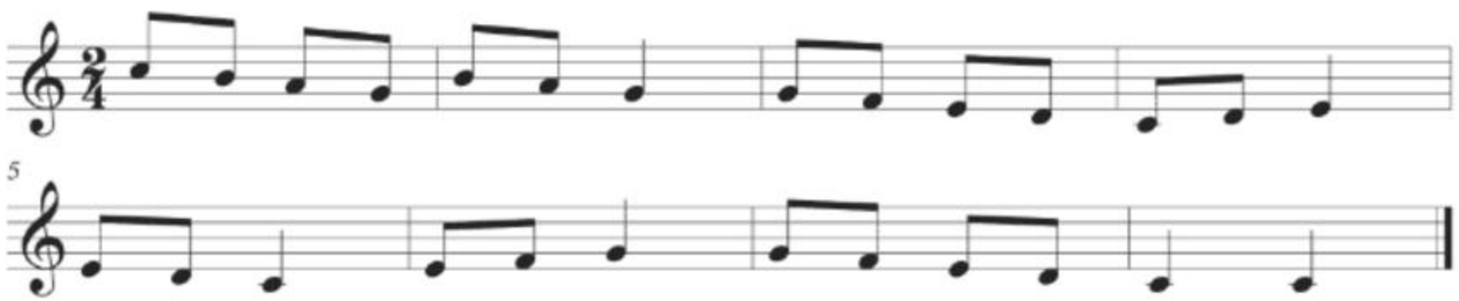
Wykonajcie na fletach gamę C-dur. Skorzystajcie z zamieszczonych rysunków.

* chwyt na flecie barokowym

Ćwiczenie 3

Zagrajcie melodię zawierającą poznane dźwięki.

MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Hymn – uroczysta pieśń poświęcona na przykład ważnej postaci historycznej.

Hymn narodowy – pieśń najważniejsza dla danego narodu, wykonywana podczas uroczystości państwowych i innych ważnych wydarzeń.

Z wizytą w Będominie

Na Kaszubach, w miejscowości Będomin, stoi dwór szlachecki z XVIII wieku. W 1747 roku urodził się tu Józef Wybicki, autor *Mazurka Dąbrowskiego*. Ponad 200 lat później budynek odnowiono i utworzono w nim pierwsze na świecie Muzeum Hymnu Narodowego.

W zbiorach muzeum znajdują się pamiątki związane z życiem i twórczością Józefa Wybickiego.

Po II wojnie światowej w dworze działała szkoła podstawowa. Dopiero w latach 70. XX wieku budynkowi przywrócono dawny wygląd.

Od 1976 roku będomiński dwór jest siedzibą Muzeum Hymnu Narodowego. Eksponaty przybliżają życie szlachty w epoce generała Dąbrowskiego.

W muzeum można zobaczyć dawne patriotyczne śpiewniki oraz wysłuchać najstarszych nagrań polskich pieśni. Ważnymi eksponatami są różne wersje *Mazurka Dąbrowskiego* powstałe w XIX wieku.

W Będominie zgromadzono kolekcję biżuterii z symbolami patriotycznymi oraz wiele pocztówek, książek, obrazów i grafik nawiązujących do historii *Mazurka Dąbrowskiego*.

Wśród eksponatów są także zabytkowe urządzenia do odtwarzania muzyki, na przykład stuletni miniaturowy gramofon.

Zwiedzający dowiadują się, jaką rolę odegrał *Mazurek Dąbrowskiego* w historii polskiego narodu, na przykład w okresie zaborów.

Wokół muzeum rozciąga się park, w którym rosną drzewa uznane za pomniki przyrody. Należy do nich dąb Wybickiego, mający 400 lat.

W muzeum odbywają się imprezy patriotyczne, na przykład Bieg Mazurka Dąbrowskiego oraz widowisko historyczne – Batalia Napoleońska.

12. WARSZTAT MUZYCZNY

Co będziemy dzisiaj robić?

- Sprawdzimy, co już wiemy i umiemy.
- Wykonamy ćwiczenia rytmiczne.
- Zagramy na fletach.

To już wiemy!

- Rytm to czas trwania poszczególnych dźwięków i przerw między nimi.
- Odczytywanie rytmu za pomocą określonych sylab nazywamy tataizacją.
- Gestodźwięk to gest będący źródłem dźwięku, na przykład klaśnięcie, tupnięcie, pstryknięcie.
- Stałe powtarzanie tej samej melodii lub tego samego rytmu określamy jako *ostinato*.
- Hymnem nazywamy uroczystą pieśń poświęconą na przykład ważnej postaci historycznej.
- Hymn narodowy to pieśń najważniejsza dla danego narodu, wykonywana podczas uroczystości państwowych i innych doniosłych wydarzeń.

Zadania warsztatowe

Muzyczne dary jesieni

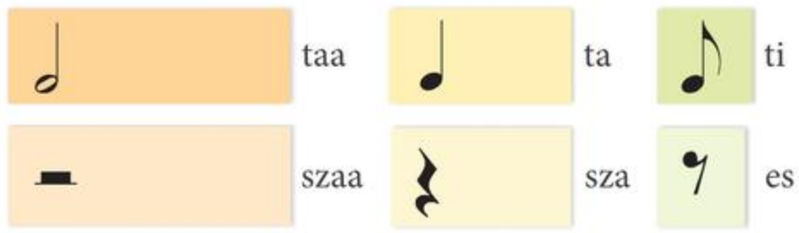
① Przyjrzyjcie się ilustracji *Muzyczne dary jesieni*. Jesienne owoce ułożone są w taki sposób, że tworzą rytm. Zapiszcie go na pięciolinii. Kasztan oznacza półnutę, orzech laskowy – ćwierćnutę, a żołędzie – ósemki.

② Odczytajcie ukazane na ilustracji wartości rytmiczne za pomocą podanych sylab, a następnie je wyklaszczcie. Możecie też wykonać poszczególne nuty z wykorzystaniem innych gestodźwięków, na przykład:

ćwierćnuty –

ósemki –
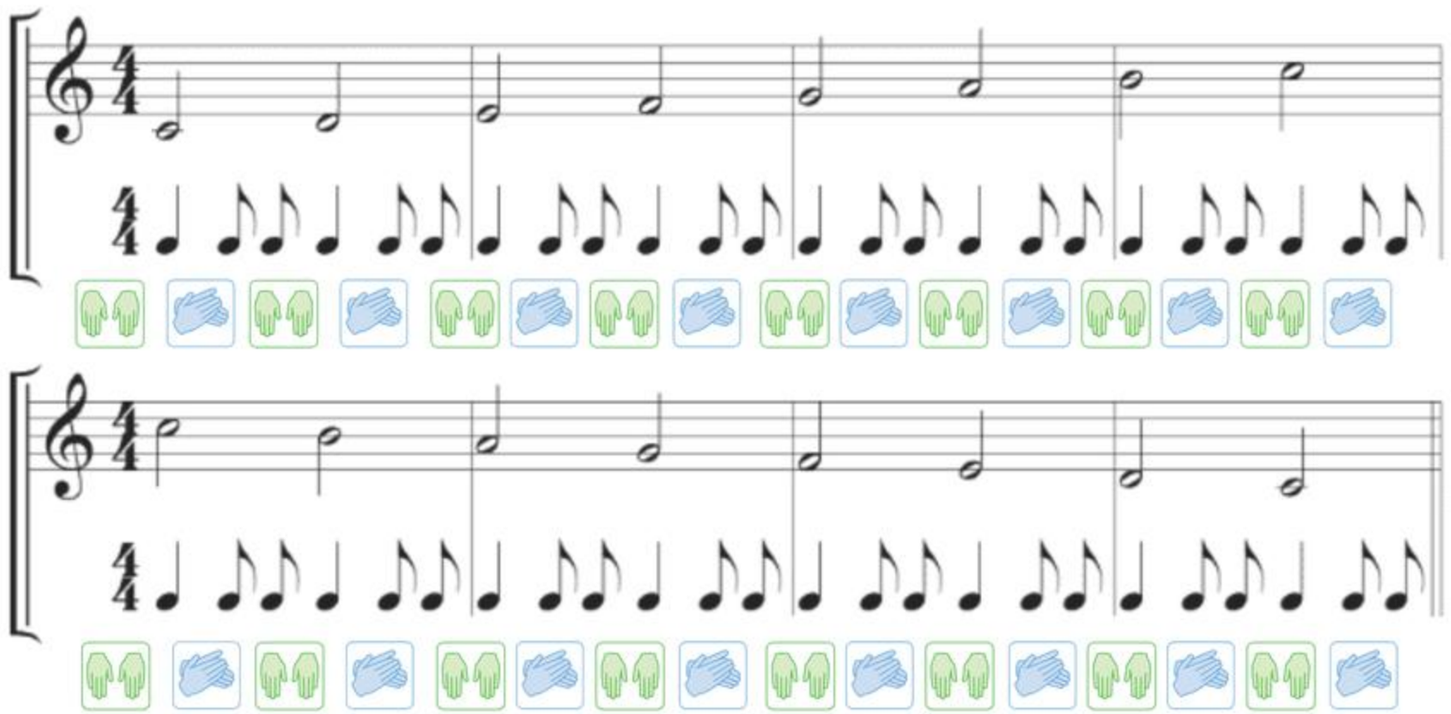
półnuty –
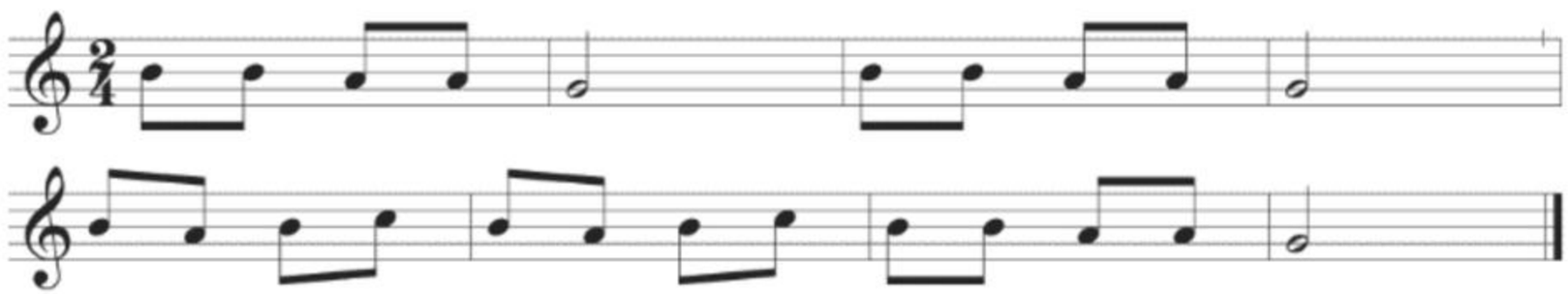

③ Zaprezentujcie podany rytm za pomocą odpowiednich sylab rytmicznych.

④ Podzielcie się na dwie grupy i wykonajcie gamę C-dur z *ostinato* rytmicznym.

⑤ Zagrajcie na fletach melodię *Siała baba mak*.

Koncert noworoczny filharmoników wiedeńskich

10
11
12
13

6 grudnia – mikołajki

14 25–26 grudnia – Boże Narodzenie

31 grudnia – sylwester

15 1 stycznia – Nowy Rok

6 stycznia – święto Trzech Króli

16 21 stycznia – Dzień Babci

22 stycznia – Dzień Dziadka

17

16 lub 17 grudnia

Urodziny Beethovena

[czytaj: betowena]

Ludwig van Beethoven [czytaj: wan betowen] to jeden z najwybitniejszych kompozytorów wszech czasów. Był Niemcem. Urodził się w Bonn w 1770 roku, ale większość twórczego życia spędził w Wiedniu. Dzieła tego artysty poznacie w VII klasie.

22 grudnia

Pierwszy dzień zimy

Zima rozpoczyna się w najkrótszy dzień roku, zwany przesileniem zimowym. Dawniej w wielu kulturach, w tym także na ziemiach polskich, rozpoczynało się wówczas kilkunastodniowe święto na cześć odradzającego się Słońca, nazywane Godami. Po wprowadzeniu chrześcijaństwa nazwą *Gody* zaczęto określać czas od Bożego Narodzenia do święta Trzech Króli. W tym okresie ludzie nie pracowali, odwiedzali się nawzajem, składali sobie życzenia, obdarowywali się prezentami i śpiewali tradycyjne kolędy.

Listopad

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

Grudzień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Styczeń

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			
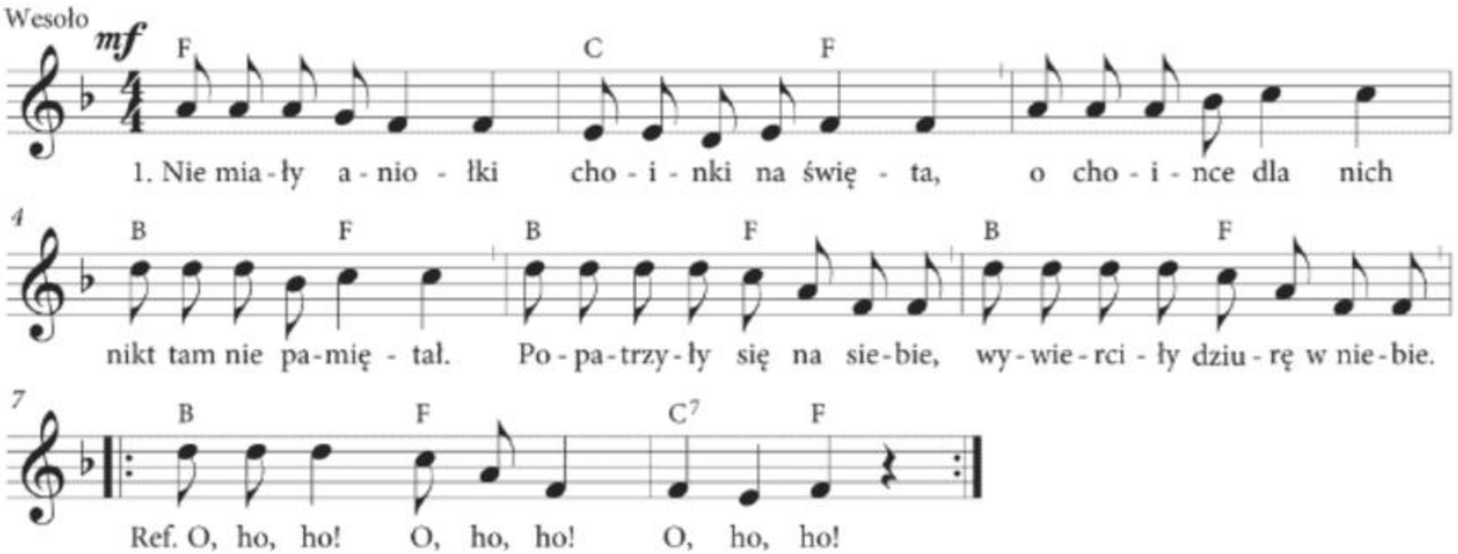

13. Świąteczne tradycje w naszych domach

Zaśpiewajmy!

Nie miały aniołki

muzyka: Teresa Niewiarowska, słowa: Wanda Chotomska

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Nie miały aniołki*.
- Posłuchamy muzyki Fryderyka Chopina [czytaj: szopena].
- Porozmawiamy o rodzinnych tradycjach świętowania Bożego Narodzenia.
- Zaśpiewamy i zagramy kolędę *Lulajże, Jezuniu*.

1. Nie miały aniołki choinki na święta,
o choince dla nich nikt tam nie pamiętał.
Popatrzyły się na siebie,
wywierciły dziurę w niebie.

Ref. O, ho, ho!
O, ho, ho!
O, ho, ho! } *bis*

2. Złapały za czubek największą choinę,
przywiązały do niej bardzo długą linę
i wciągnęły ją na górę
przez tę dziurę, w niebie dziurę.

Ref. O, ho…

3. Stanęła choinka w samym środku nieba,
orzekły aniołki, że ją ubrać trzeba,
więc skoczyły przez tę dziurę
po orzechy do wiewiórek.

Ref. O, ho…

4. Chciały pozapalać świeczki choinkowe,
Święty Florian[1] – strażak – złapał się za głowę:
„Matko Boża! Matko Boża!
Chcą mi w niebie zrobić pożar!”.

Ref. O, ho…

5. Spojrzał na choinkę święty Florian – strażak,
zamiast świeczek gwiazdy pozapalać kazał.
I zaśpiewał święty Florian
z aniołkami: „Gloria! Gloria!”.

Ref. Gloria!
Gloria!
Gloria! } *bis*

[1] *Święty Florian* – patron strażaków.

Trudno sobie wyobrazić czas Bożego Narodzenia bez muzyki. Już na początku grudnia w telewizji i radiu rozbrzmiewają utwory o tematyce bożonarodzeniowej. Podczas świąt śpiewamy **kolędy**, czyli pieśni religijne opowiadające o narodzeniu Jezusa. Tradycja świątecznego kolędowania sięga odległych czasów. Pierwsze polskie pieśni bożonarodzeniowe pochodzą z XV stulecia. Niektóre z nich są wykonywane do dziś.

Z Bożym Narodzeniem wiążą się liczne wierzenia, zwyczaje i obrzędy. W całej Polsce ludzie ubierają choinkę i pięknie dekorują swoje domy. W wieczór wigilijny układają na świątecznym stole sianko pod obrusem i dzielą się opłatkiem. Następnie w rodzinnym gronie jedzą kolację złożoną z dwunastu potraw i obdarowują się prezentami.

MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Kolęda – pieśń religijna opowiadająca o narodzeniu Jezusa.
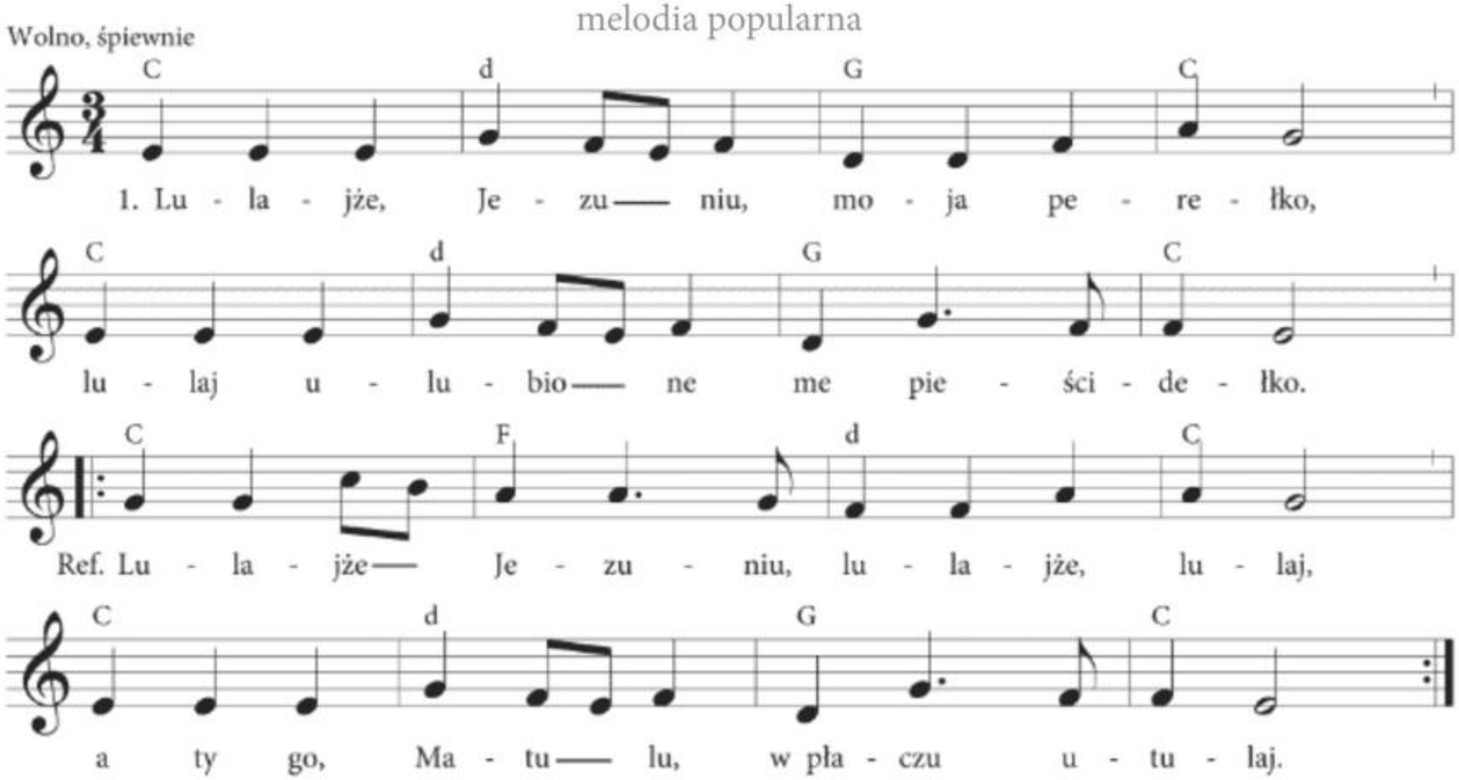
Ćwiczenie

1 Jakie świąteczne tradycje zachowujecie w Waszych rodzinach?

25 grudnia — Boże Narodzenie

Lulajże, Jezuniu

melodia popularna

1. Lulajże, Jezuniu, moja perełko,
lulaj, ulubione me pieścidełko.

Ref. Lulajże, Jezuniu, lulajże, lulaj,
a ty Go, Matulu, w płaczu utulaj. } *bis*

2. Zamknijże znużone płaczem powieczki,
utulże zemdlone łkaniem usteczki.

Ref. Lulajże, Jezuniu...

Ćwiczenie

2 Podzielcie się na dwie grupy. Pierwszy zespół śpiewa kolędę, a drugi – wykonuje jej melodię na fletach.

14. Kolędy polskie

Melodie polskich kolęd bardzo różnią się między sobą. Niektóre z tych pieśni są wesołe i energiczne, a inne – powolne, uroczyste i dostojne. W wielu kolędach możemy rozpoznać rytmy polskich tańców ludowych. Do utworów o tematyce bożonarodzeniowej należą także **pastorałki**. Są to lekkie, skoczne piosenki, które opowiadają najczęściej o wiejskich obyczajach i przygodach pasterzy odwiedzających małego Jezusa.

Co będziemy dzisiaj robić?
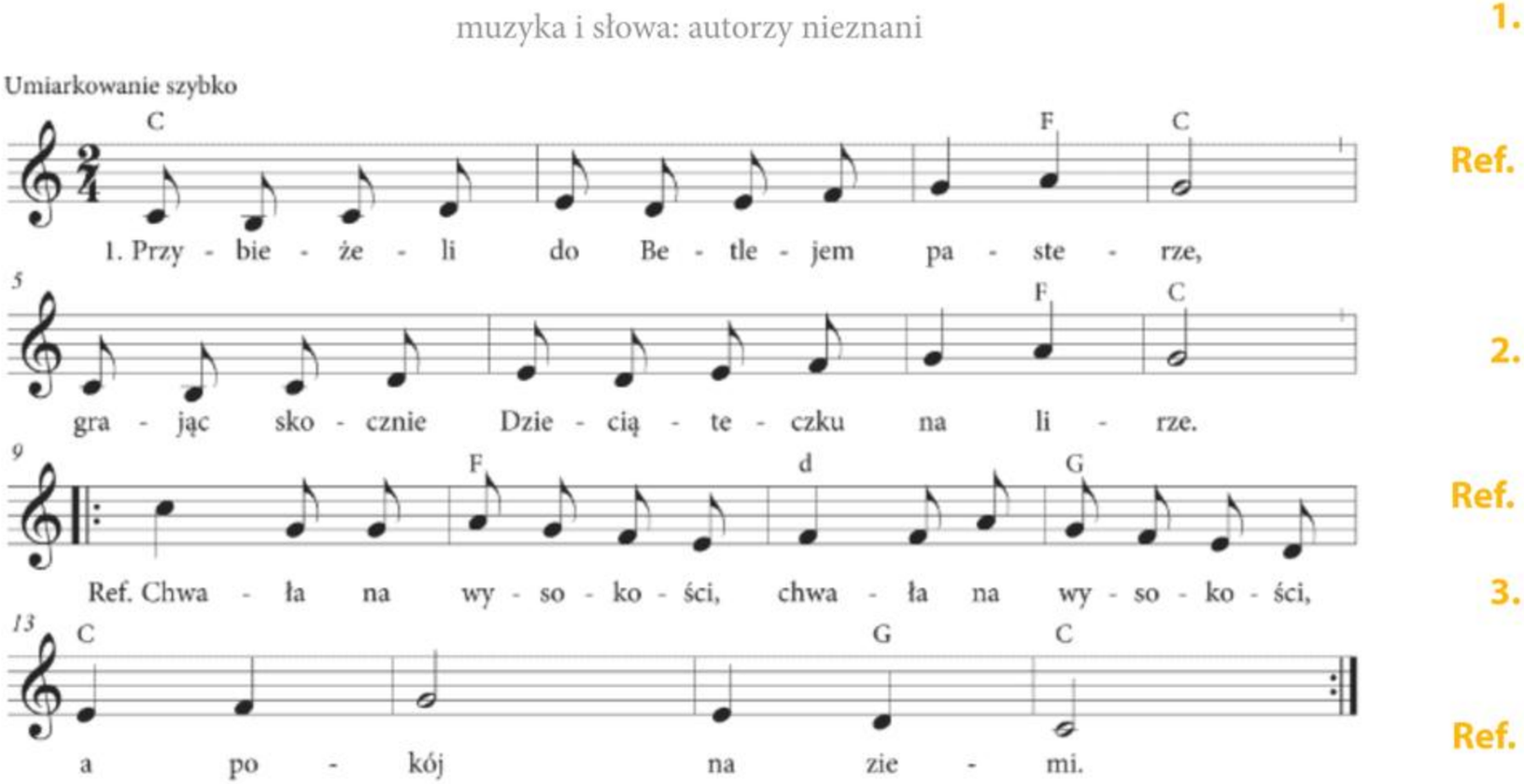
- Zaśpiewamy i zagramy wybrane polskie kolędy.
- Posłuchamy kolęd w różnych wykonaniach.
- Dowiemy się, jak zagrać na flecie dźwięk *gis*[1].

Zaśpiewajmy!

Przybieżeli do Betlejem

muzyka i słowa: autorzy nieznani

1. Przybieżeli do Betlejem pasterze,
grając skocznie Dzieciąteczku na lirze.

Ref. Chwała na wysokości,
chwała na wysokości,
a pokój na ziemi. } *bis*

2. Oddawali swe ukłony w pokorze
Tobie z serca ochotnego, o Boże!

Ref. Chwała na wysokości...

3. Anioł Pański sam ogłosił te dziwy,
których oni nie słyszeli jak żywi.
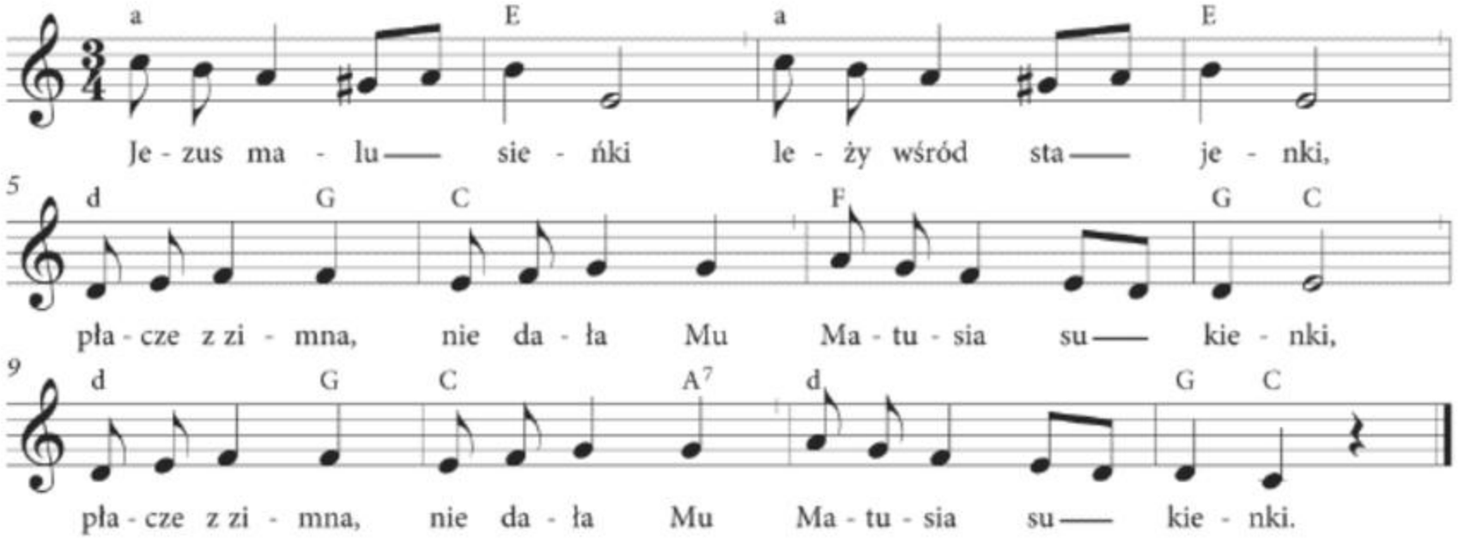
Ref. Chwała na wysokości...

Kolędy i pastorałki to najczęściej utwory anonimowe, co oznacza, że nie znamy nazwisk ich autorów. Teksty i melodie tych pieśni były początkowo przekazywane drogą ustną, z pokolenia na pokolenie. Dopiero po wielu latach zostały zapisane. Z tego powodu powstały różne wersje tych samych utworów. Nawet dzisiaj dana kolęda może być inaczej śpiewana na Pomorzu, a inaczej – w okolicach Krakowa lub na wschodzie kraju.

Zaśpiewajmy! *Zagrajmy!*

Jezus malusieńki

muzyka i słowa: autorzy nieznani

1. Jezus malusieńki
leży wśród stajenki,
płacze z zimna,
nie dała Mu Matusia sukienki. } *bis*

2. Bo uboga była,
rąbek[1] z głowy zdjęła,
w który Dziecię owinąwszy, } *bis*
siankiem Je okryła.

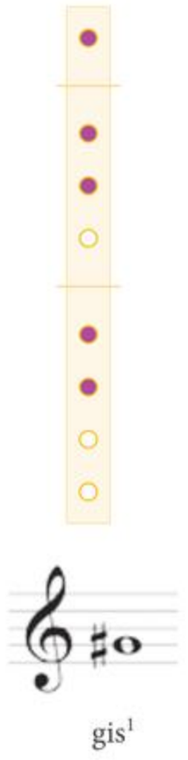
3. Nie ma kolebeczki[2]
ani poduszeczki,
we żłobie Mu położyła } *bis*
sianka pod główeczki.

[1] *Rąbek* – dawniej: cienka biała chustka noszona na głowie przez mężatkę.
[2] *Kolebeczka* – kołyska.

Ćwiczenie

1. Zagrajcie na flecie dźwięk *gis*[1]. Skorzystajcie z zamieszczonego rysunku.

Chwyty fletowe
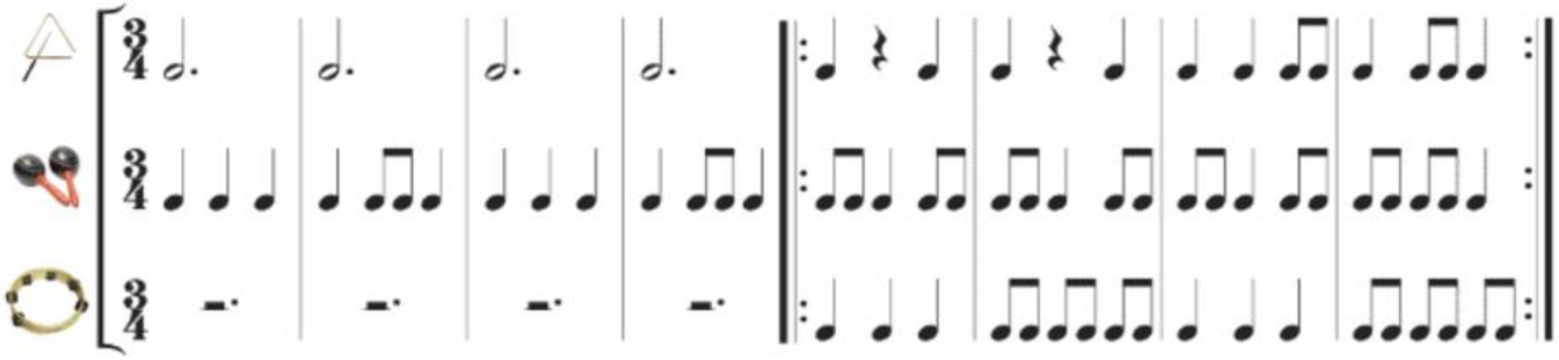

gis[1]

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Pastorałka – pieśń bożonarodzeniowa opowiadająca o wiejskich obyczajach, często o pasterzach odwiedzających małego Jezusa w stajence.

Akompaniament do kolędy *Jezus malusieńki*

Ćwiczenie

2 Podzielcie się na trzy grupy. Pierwszy zespół śpiewa kolędę, drugi – wykonuje na fletach jej melodię, a trzeci – gra na instrumentach perkusyjnych zgodnie z zamieszczonym schematem.

Na złotą nutę

Znajdźcie w internecie lub dostępnych książkach kilka mniej znanych zwrotek kolęd wykonywanych na lekcji. Następnie zaprezentujcie je koleżankom i kolegom z klasy.

Posłuchajmy...

◦ Znajdźcie w dostępnych źródłach – na przykład w internecie lub na płytach CD – nagrania polskich kolęd w różnych wykonaniach. Wysłuchajcie ich i wskażcie te, które uznacie za najbardziej nastrojowe. Uzasadnijcie swój wybór.

Kolędnik, który niesie kolorową gwiazdę, bywa nazywany gwiazdorem.

W wielu domach w czasie świąt rozbrzmiewają nagrania kolęd. Pieśni bożonarodzeniowe możemy usłyszeć w wersji tradycyjnej – śpiewane zazwyczaj przez zespół ludowy, lub w bardziej nowoczesnej formie, na przykład w wykonaniu muzyków rockowych [czytaj: rokowych]. Kolędy mają w swoim repertuarze śpiewacy operowi, znani piosenkarze i zespoły instrumentalne – wielu artystów tworzy własne, oryginalne opracowania tych utworów. Słuchacze od lat zachwycają się kolędami śpiewanymi przez wykonawców z zespołów pieśni i tańca „Mazowsze" i „Śląsk" oraz chóru Poznańskie Słowiki.

A to ciekawe!

Teksty kolęd powstawały przez bardzo długi czas, dlatego większość z nich miała wiele zwrotek. Dziś znamy tylko początkowe fragmenty tych pieśni.

Polskie zwyczaje bożonarodzeniowe

Z Bożym Narodzeniem wiąże się wiele tradycji i zwyczajów. Niektóre z nich są znane w całej Polsce.

Pierwsza gwiazdka

Zgodnie z tradycją rodzina zasiada do kolacji wigilijnej, kiedy na niebie ukaże się pierwsza gwiazda.

Potrawy

W poszczególnych regionach Polski na wigilijną kolację podaje się różne potrawy. Zwykle jest ich dwanaście. Zgodnie ze zwyczajem należy spróbować każdego dania.

Choinka

W polskich domach przed świętami pojawia się choinka, najczęściej świerk. W Wigilię drzewko jest dekorowane bombkami, światełkami i ozdobami wykonanymi przez domowników.

Kolędy

Współcześnie w czasie świąt w polskich domach śpiewa się nie tylko kolędy, lecz także pastorałki i bożonarodzeniowe piosenki z różnych stron świata.

Pierniczki

Świąteczne pierniczki mają kształt choinki, gwiazdy albo serca. W wielu domach dzieci pomagają w ich przygotowaniu.

Dodatkowe nakrycie

Na świątecznym stole ustawia się nakrycie przeznaczone dla niespodziewanego gościa.

15. Zima dźwiękiem malowana

W swoich dziełach kompozytorzy uwzględniają różnice w barwie i wysokości dźwięków. Starają się tak dobrać instrumenty i głosy wokalne, aby ciekawie brzmiały razem. Umiejętne uporządkowanie głosów pod względem barwy pozwala na przykład stworzyć nastrój utworu albo zobrazować za pomocą muzyki zjawiska przyrody związane z daną porą roku. Wielu pomysłów dostarcza kompozytorom zima – melodia może przecież naśladować skrzypienie śniegu pod butami, odgłosy wiatru czy brzmienie dzwonków przy uprzężach koni ciągnących sanie.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Zima*.
- Dowiemy się, co to jest barwa dźwięku oraz jakie są rodzaje głosów wokalnych.
- Posłuchamy muzyki o tematyce zimowej.
- Ułożymy własne zimowe utwory.

Moja muzyka

Przedstawcie za pomocą muzyki wydarzenia ukazane w historyjce obrazkowej. Do uzyskania zimowych odgłosów użyjcie instrumentów perkusyjnych lub przedmiotów wydających dźwięki o odpowiedniej barwie.

Posłuchajmy...
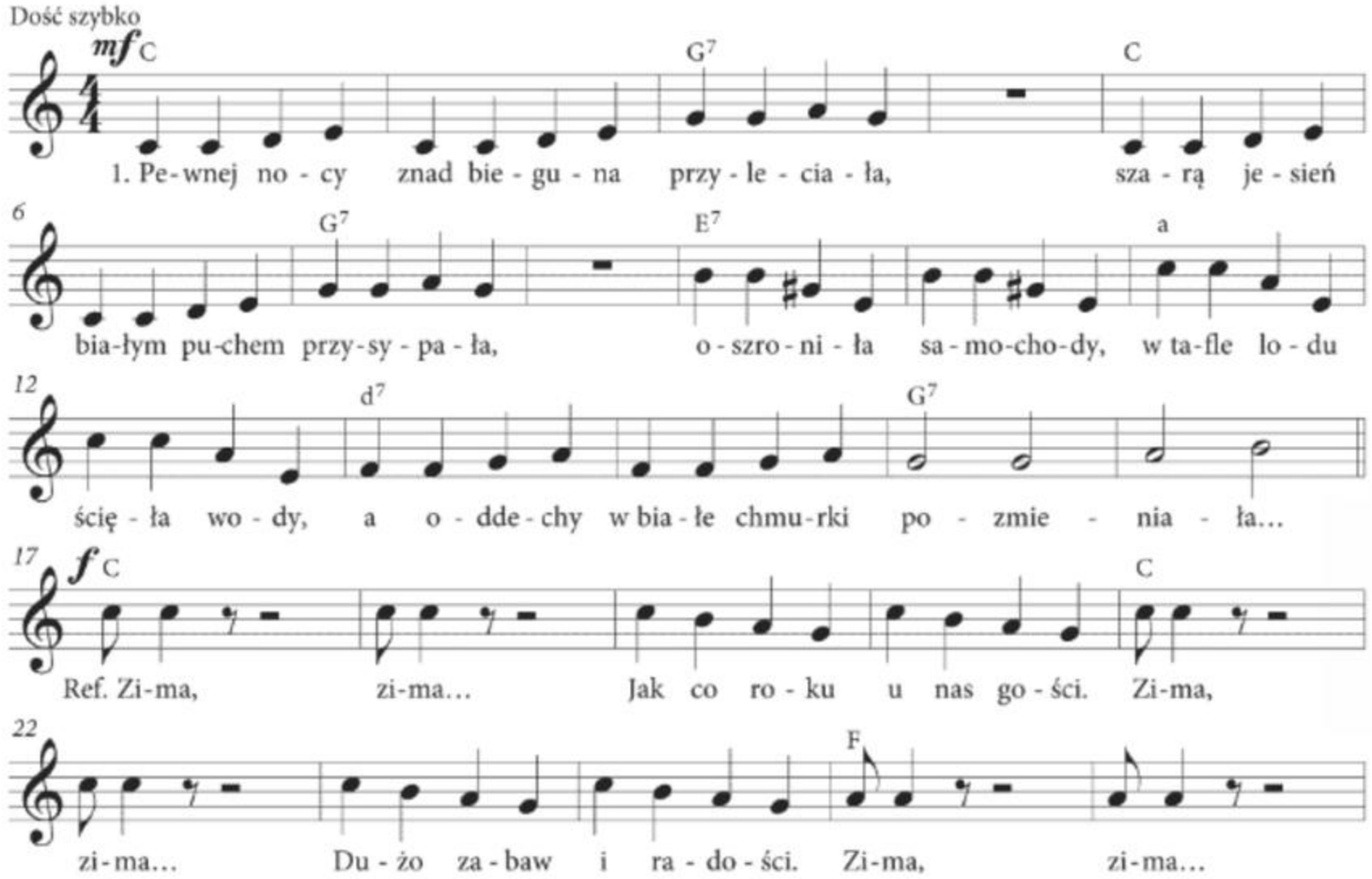
- Leopold Mozart [czytaj: mocart], *Sanna*

? Jakie zimowe odgłosy słyszycie w utworze?

Zima

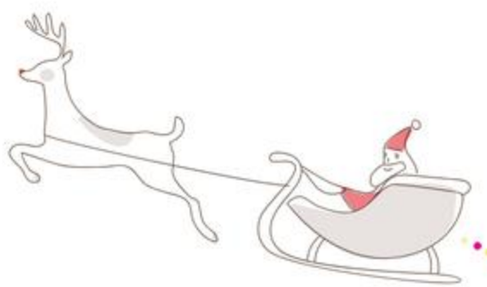
muzyka: Teresa Niewiarowska, słowa: Mirosław Wierzbowski
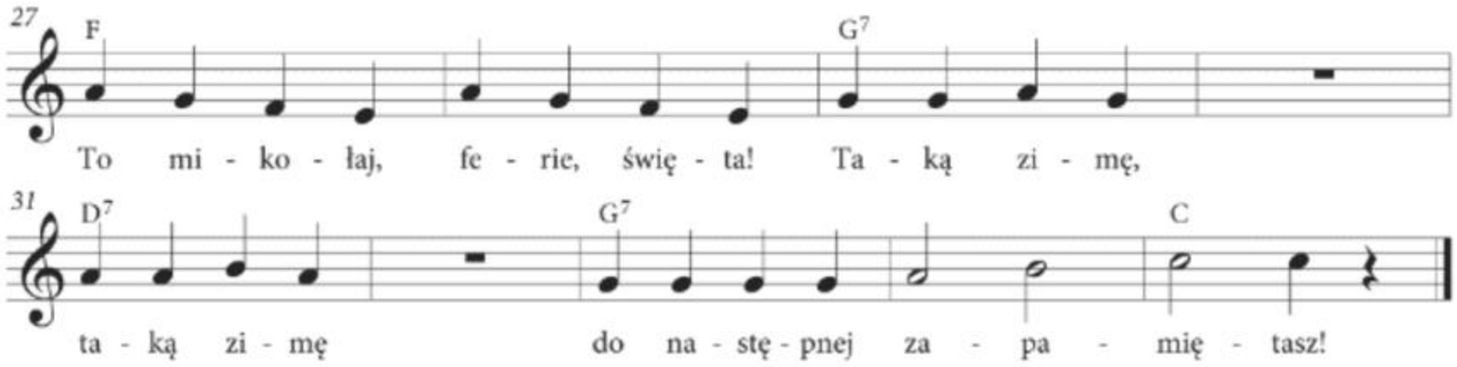

Ćwiczenie

1 Zagrajcie refren piosenki – najpierw na dzwonkach, a następnie na fletach.

1. Pewnej nocy znad bieguna przyleciała,
szarą jesień białym puchem przysypała,
oszroniła samochody,
w tafle lodu ścięła wody,
a oddechy w białe chmurki pozmieniała…

Ref. Zima, zima…
Jak co roku u nas gości.
Zima, zima…
Dużo zabaw i radości.
Zima, zima…
To mikołaj, ferie, święta!
Taką zimę, taką zimę
do następnej zapamiętasz!

2. Wyznaczyła nowe trasy slalomowe,
lodowiska posprawdzała – czy gotowe.
No i będąc już w rozpędzie,
dosypała śniegu wszędzie,
tam, gdzie stoki i gdzie tory saneczkowe.

Ref. Zima, zima…

3. Gdy skończyła, z wielkim smakiem lody zjadła,
na największej zaspie potem się rozsiadła,
skąd, gdy słońce już zaświeci,
zacznie uczyć wszystkie dzieci
wesołego zimowego abecadła.

Ref. Zima, zima…

Podczas grania refrenu *Zimy* na dwóch różnych instrumentach mogliście zauważyć, że za każdym razem melodia piosenki brzmiała nieco inaczej. Dzieje się tak dlatego, że instrumenty różnią się od siebie **barwą dźwięku**, czyli mają własne, oryginalne brzmienie. Niepowtarzalną barwą odznaczają się także ludzkie głosy. Z tego powodu ta sama melodia zaśpiewana przez jedną osobę brzmi miękko i nosowo, a przez inną – ciepło i jasno.

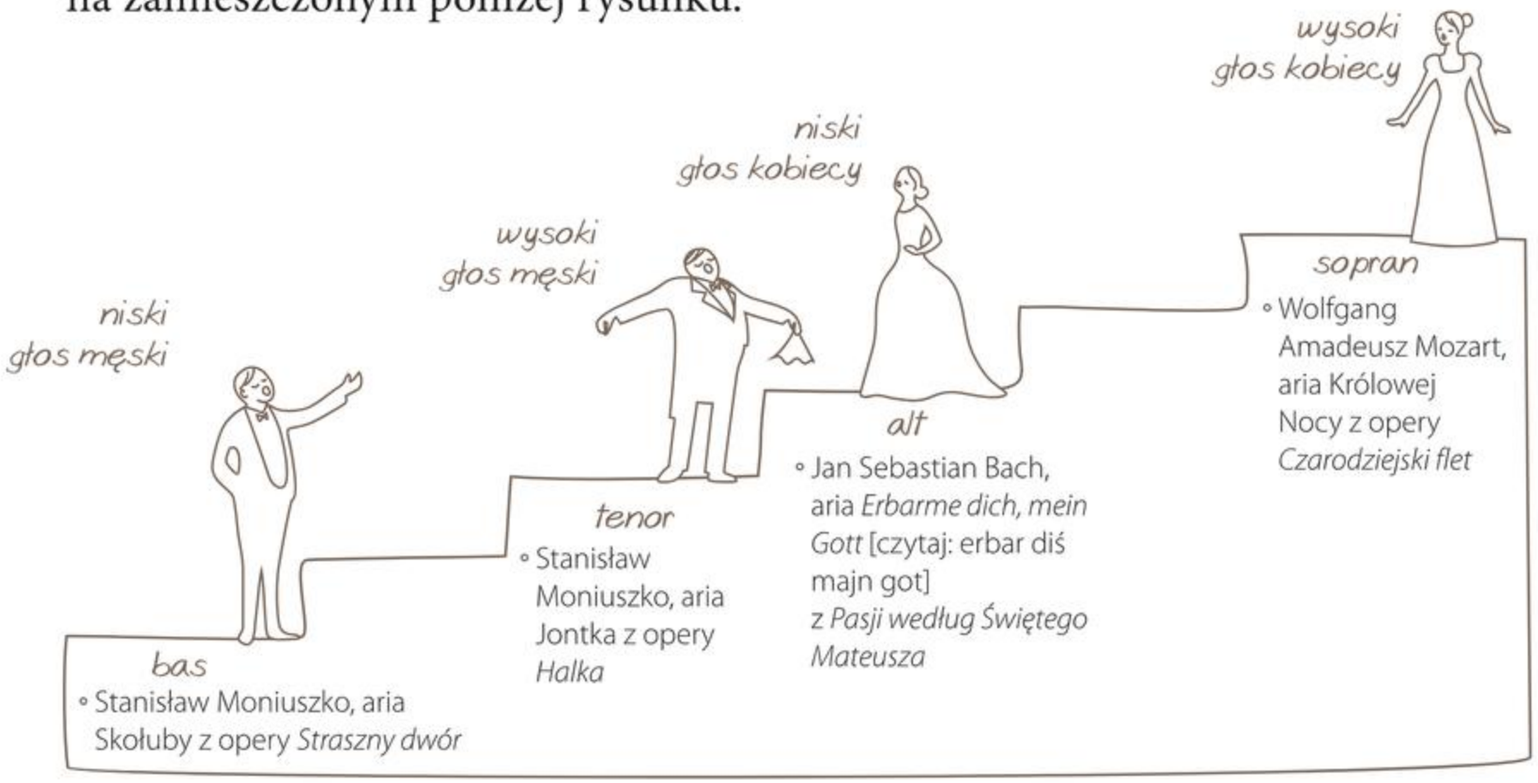
MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Barwa dźwięku – niepowtarzalne brzmienie głosu ludzkiego lub instrumentu. Dzięki barwie możemy odróżnić od siebie poszczególne głosy wokalne i instrumenty.

Kto zaśpiewał?

Wybierzcie spośród siebie dyrygenta i osobę, która będzie odgadywać głosy. Staje ona tyłem do klasy i zamyka oczy. Dyrygent wyznacza osobę, która wykonuje pierwsze kilka taktów refrenu *Zimy*. Następnie wskazuje innych uczniów, którzy kontynuują śpiewanie piosenki. Zadaniem osoby odgadującej jest rozpoznanie po brzmieniu głosu, kto śpiewał poszczególne fragmenty. Zabawę możecie powtórzyć po wyborze innego dyrygenta i nowego odgadującego.

Głosy ludzi, czyli **głosy wokalne**, różnią się nie tylko barwą, lecz także wysokością wydawanych dźwięków. Najniższe są głosy męskie: **tenor** i **bas**, a najwyższe – kobiece: **alt** i **sopran**. Ich podział ze względu na wysokość został przedstawiony na zamieszczonym poniżej rysunku.

Dwa puste schodki to miejsca dla głosów pośrednich, czyli dla męskiego barytonu i kobiecego mezzosopranu [czytaj: meccosopranu].

Posłuchajmy...

- Przykłady brzmienia głosów wokalnych

? Jakie głosy wokalne słyszycie w nagraniu?

MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Głosy wokalne – głosy ludzkie o różnej wysokości. Wyróżniamy na przykład głosy kobiece – sopran i alt – oraz głosy męskie – tenor i bas.

Sopran – wysoki głos kobiecy lub dziecięcy.

Alt – niski głos kobiecy lub dziecięcy.

Tenor – wysoki głos męski.

Bas – niski głos męski.

16. Dla babci i dziadka

Babcia często jest dla swoich wnuków najlepszą przyjaciółką. Mogą one liczyć na jej opiekę i zrozumienie. Istnieje wiele wierszy i piosenek opowiadających o babci oraz wyrażających wdzięczność za jej miłość i dobroć.

Dziadek uczy wnuki jeździć na rowerze, gra z nimi w szachy lub w chińczyka, czasem także zabiera je na spacer do parku lub do zoo i kupuje im pyszne lody. Zawsze ma czas, aby się z nimi pobawić albo pożartować. Dlatego dobrze jest mieć dziadka.

Okazujcie Waszym babciom i dziadkom miłość i wdzięczność za wszystkie wspaniałe chwile spędzone razem. Jeśli podarujecie im własnoręcznie przygotowaną laurkę i zaśpiewacie dla nich piosenkę, zrobicie im wspaniały prezent.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Posłuchamy muzyki.
- Zaśpiewamy piosenkę dla babci i dziadka.
- Zagramy rytm na instrumentach perkusyjnych.

Z okazji Dnia Babci i Dnia Dziadka wnuki wręczają swoim dziadkom podarunki i kwiaty.
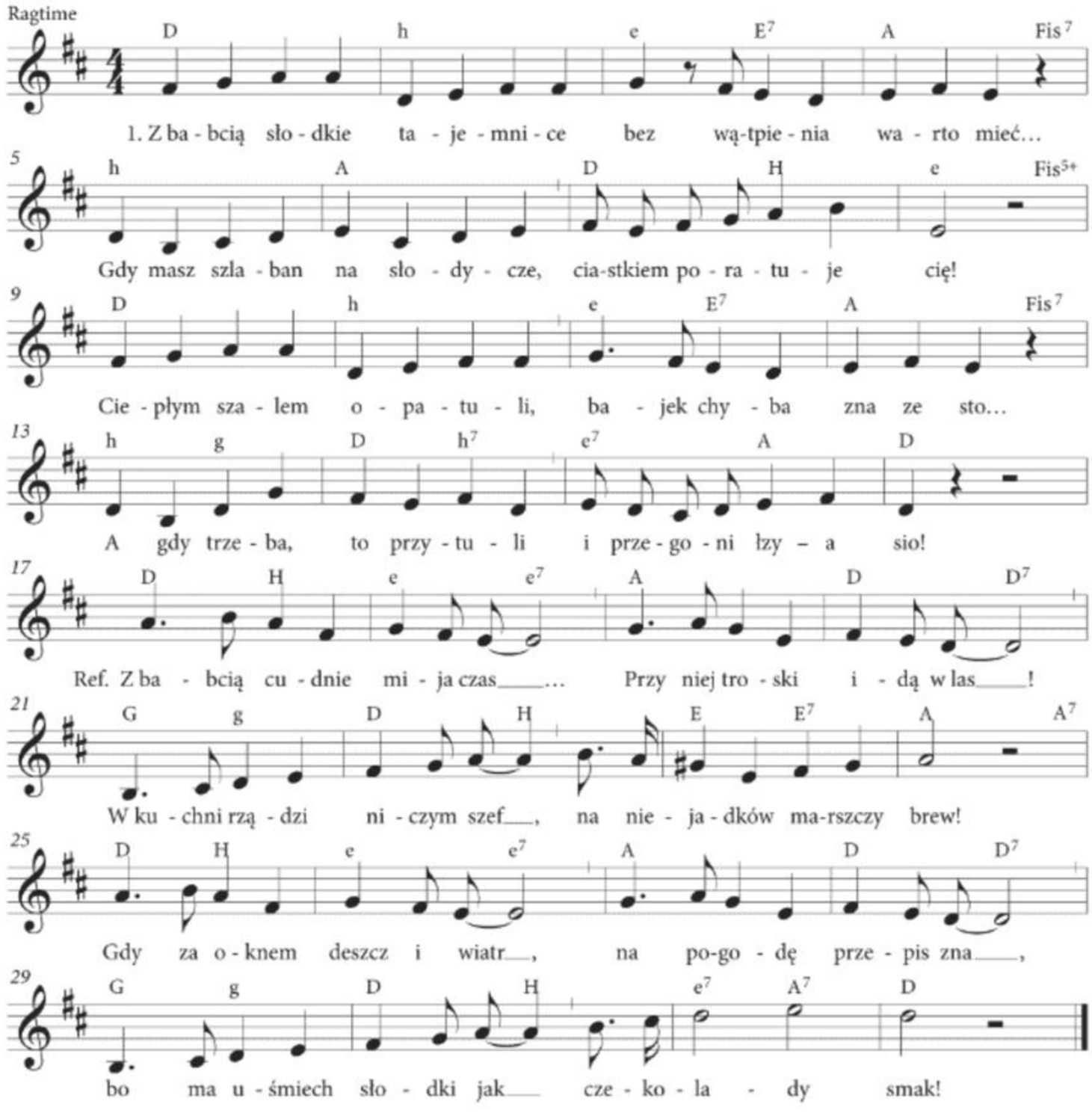
Posłuchajmy...

- Stanisław Moniuszko, *Mazur* z opery *Halka*
- Fryderyk Haendel [czytaj: hendel], *Alleluja* z oratorium *Mesjasz*
- Edward Grieg [czytaj: grig], *Poranek* z suity *Peer Gynt* [czytaj: per gynt]

? Wysłuchajcie fragmentów podanych utworów i wybierzcie spośród nich te, które mogłyby uświetnić uroczystość zorganizowaną dla babci i dziadka.

Piosenka dla babci i dziadka

muzyka: Monika Gromek, Michał Jóźwiak, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

1. Z babcią słodkie tajemnice
bez wątpienia warto mieć…
Gdy masz szlaban na słodycze,
ciastkiem poratuje cię!
Ciepłym szalem opatuli,
bajek chyba zna ze sto…
A gdy trzeba, to przytuli
i przegoni łzy – a sio!

Ref. Z babcią cudnie mija czas…
Przy niej troski idą w las!
W kuchni rządzi niczym szef,
na niejadków marszczy brew!
Gdy za oknem deszcz i wiatr,
na pogodę przepis zna,
bo ma uśmiech słodki jak
czekolady smak!

2. Dziadek wąsy ma lub brodę,
lub… na głowie prawie nic!
Za to w głowie tyle wspomnień,
że aż z ciekawości drżysz!
On opowie ci o czasach,
gdy laptopa nie miał nikt…
Z dziadkiem będziesz dobry w szachach
i historię pojmiesz w mig!
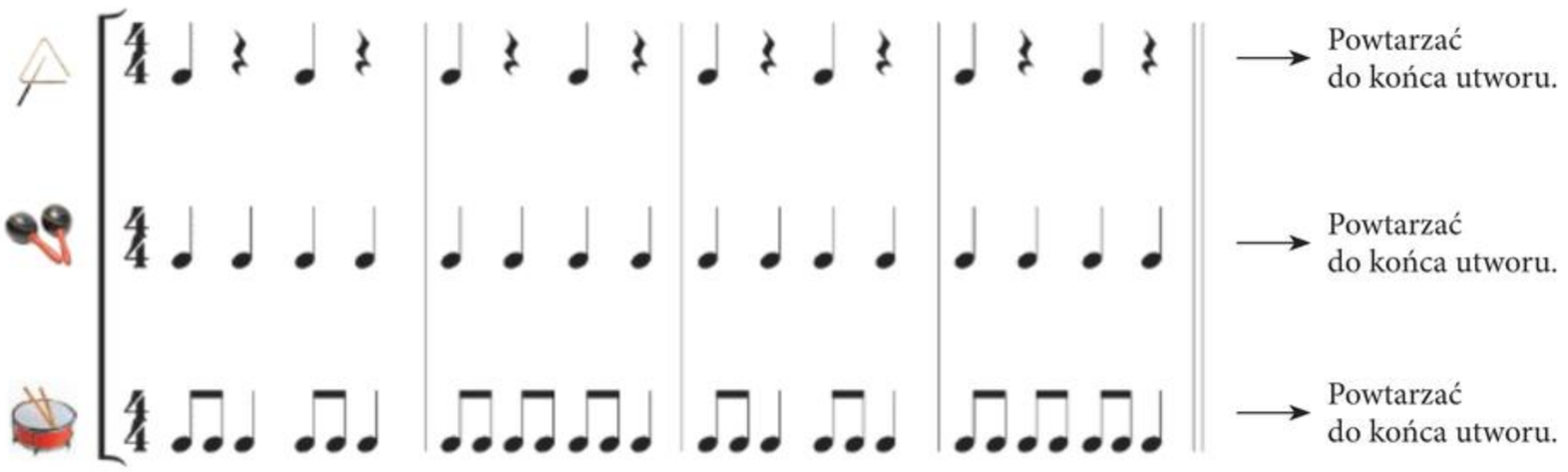
Ref. Z dziadkiem płyną dni jak sen…
Wie, co znaczy: „dżentelmen”,
wśród gołębi kumpli ma
i na grzybach też się zna!
Gdy za oknem deszcz i wiatr,
on wyciągnie talię kart
i pozwoli każdą z gier
wygrać asem kier!

3. Dobrze z babcią i z dziadziusiem
świat poznawać… co tu kryć!
Dla nich warto być prymusem,
dla nich warto grzecznym być.
I na co dzień, nie od święta,
dobrze życzyć im – sto lat!
Bo jak o nich się pamięta,
to jaśnieje cały świat!

Ref. Z babcią cudnie mija czas…
Przy niej troski idą w las!
W kuchni rządzi niczym szef,
na niejadków marszczy brew!
Gdy za oknem deszcz i wiatr,
na pogodę przepis zna,
bo ma uśmiech słodki jak
czekolady smak!
Z dziadkiem płyną dni jak sen…
Wie, co znaczy: „dżentelmen”,
wśród gołębi kumpli ma
i na grzybach też się zna!
Gdy za oknem deszcz i wiatr,
on wyciągnie talię kart
i pozwoli każdą z gier
wygrać asem kier!

Rytm do *Piosenki dla babci i dziadka*

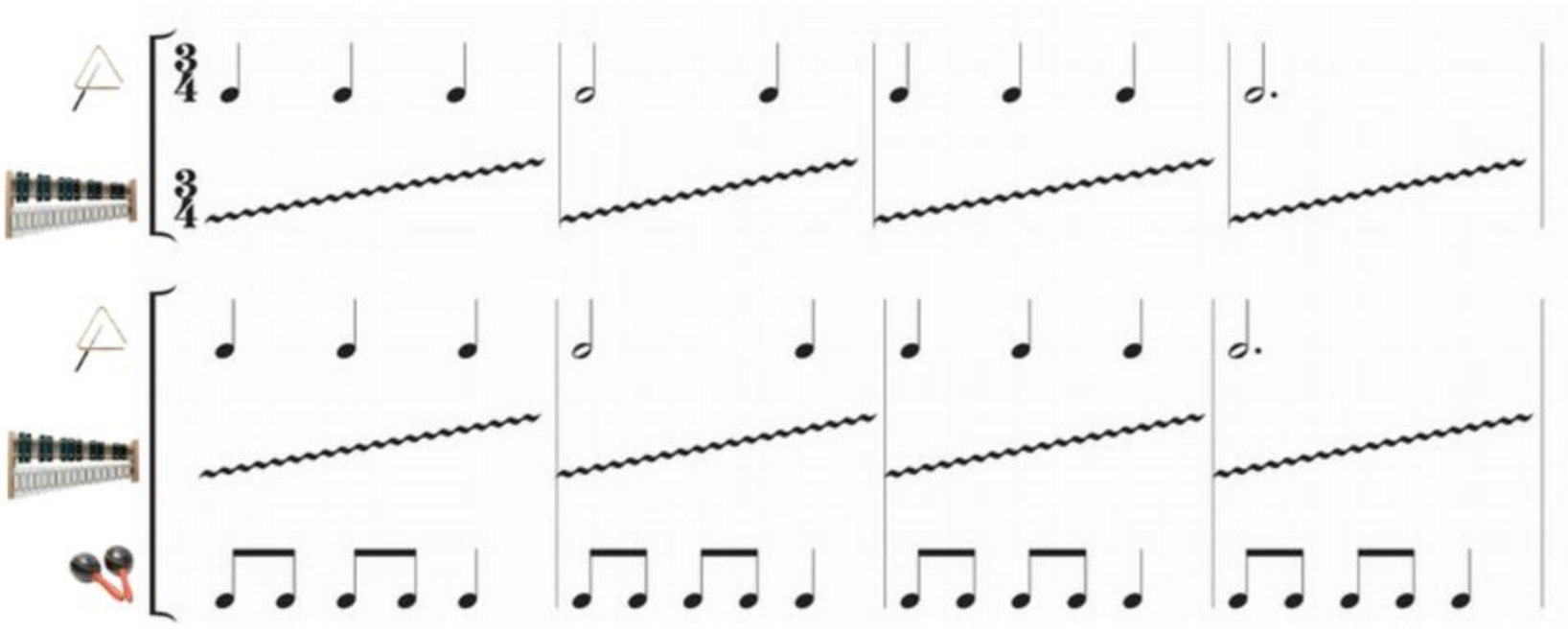

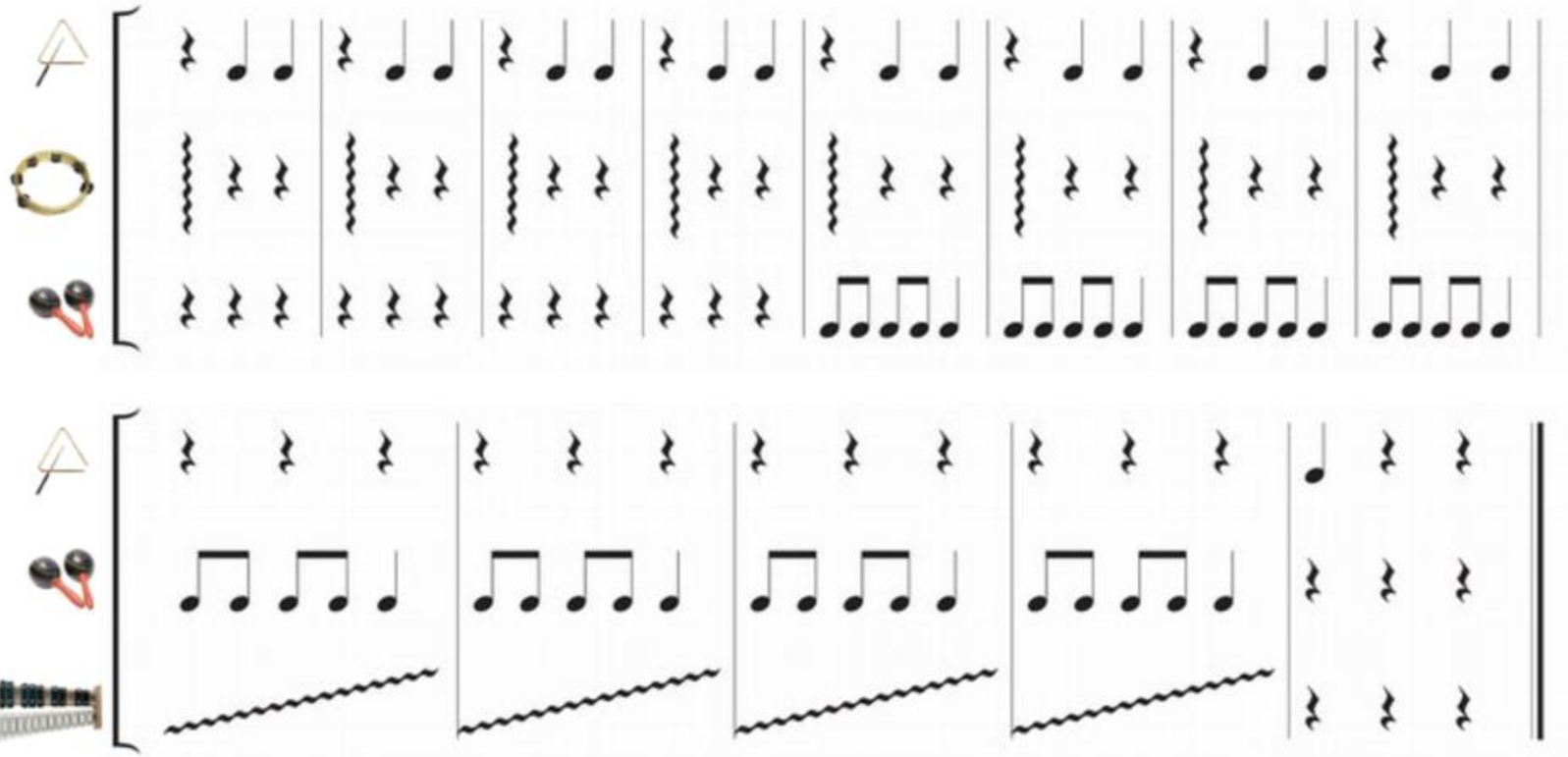
Ćwiczenie

1

Podzielcie się na dwie grupy i wykonajcie *Piosenkę dla babci i dziadka*. Pierwszy zespół śpiewa, a drugi gra podany rytm na instrumentach perkusyjnych.

Taniec śnieżynek

Ćwiczenie

2 Przygotujcie instrumenty potrzebne do zagrania utworu oraz apaszki i paski białej krepiny. Następnie podzielcie się na dwie grupy: muzyków i tancerzy.

- Muzycy grają *Taniec śnieżynek*.
- Tancerze naśladują wirowanie w powietrzu płatków śniegu. Oprócz ruchów i gestów wykorzystują też zgromadzone przedmioty.

– potrząsnąć tamburynem

– przesunąć pałeczką po płytkach dzwonków

17. Zabawy z piosenką
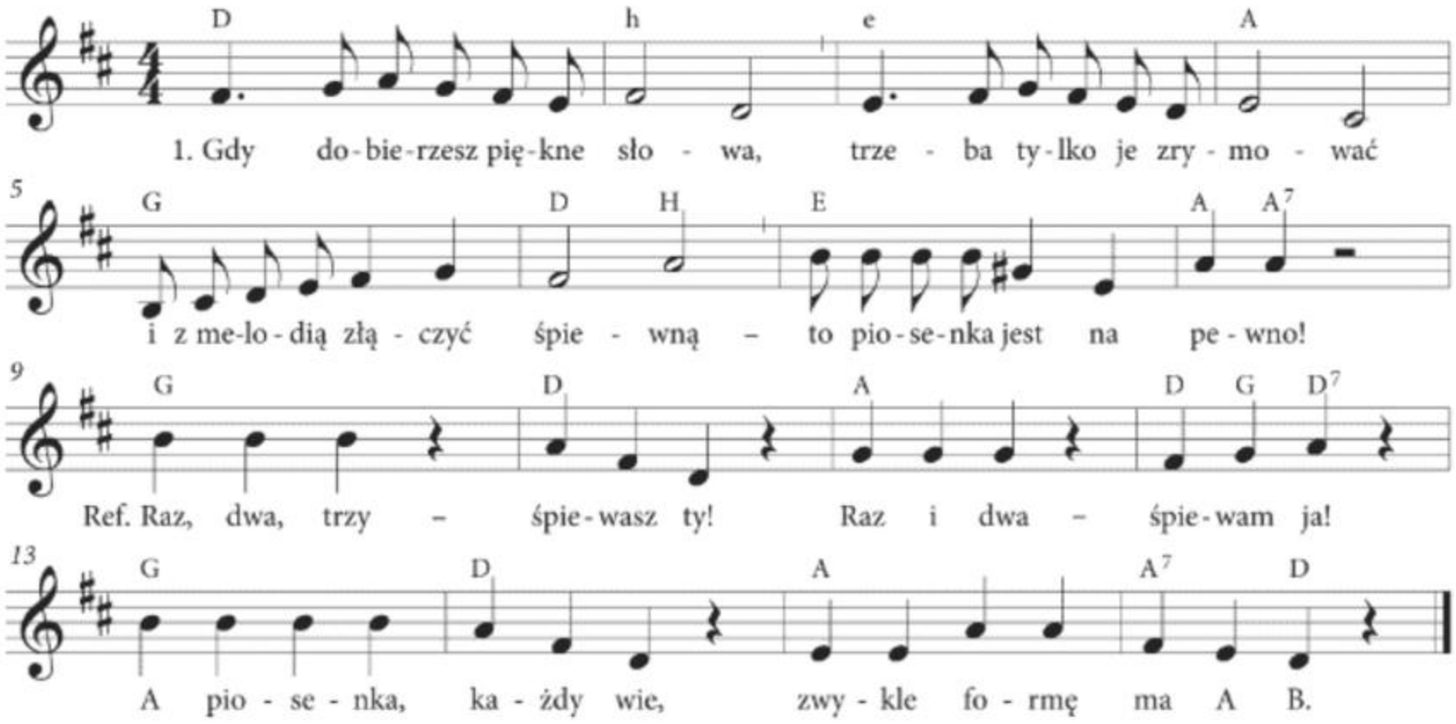
Co będziemy dzisiaj robić?

- Wykonamy *Śpiewankę o piosence.*
- Dowiemy się, czym są: refren, zwrotka i forma AB.
- Posłuchamy tańca sprzed około 500 lat.
- Pobawimy się podczas śpiewania.
- Ułożymy własny utwór w formie AB.

Zaśpiewajmy!

Śpiewanka o piosence

muzyka: Monika Gromek, słowa: Grażyna Kilbach

1. Gdy dobierzesz piękne słowa,
trzeba tylko je zrymować
i z melodią złączyć śpiewną –
to piosenka jest na pewno!

Ref. Raz, dwa, trzy – śpiewasz ty!
Raz i dwa – śpiewam ja!
A piosenka, każdy wie,
zwykle formę ma AB.

2. Zwrotka pierwsza, druga zwrotka
ten sam refren zaraz spotka.
Bo on zawsze się powtarza,
tak jak święto z kalendarza.

Ref. Raz, dwa, trzy...

Od najmłodszych lat poznawaliście różne piosenki. Czy zwróciliście uwagę, jak są one zbudowane? W większości z nich występuje fragment, który co pewien czas się powtarza. To **refren**. Najczęściej jest on łatwy do zapamiętania.

Ćwiczenie

1 Zaśpiewajcie dwa razy refren *Śpiewanki o piosence*.

Przed każdym refrenem znajduje się fragment określany jako **zwrotka**. Poszczególne zwrotki w piosence zawsze różnią się między sobą tekstem, ale ich melodia jest zazwyczaj taka sama.

Ćwiczenie

2 Wykonajcie pierwszą i drugą zwrotkę *Śpiewanki o piosence*. Czym się one między sobą różnią, a w czym są do siebie podobne?

Posłuchajmy...

- Anonim, *Szewczyk idzie po ulicy, szydełka nosząc*

? Z ilu części składa się utwór? Czym się one między sobą różnią?

Melodię zwrotki oznaczamy literą A, a melodię refrenu – literą B. Te dwa fragmenty tworzą muzyczną **formę AB**. Obie części różnią się od siebie, na przykład część A ma wolne tempo, a część B jest szybka. Formę AB mają liczne piosenki i utwory przeznaczone na instrumenty. W ten sposób zbudowane są między innymi dawne polskie tańce.

Szybko, szybko! Raz i dwa!

Dobierzcie się w pary, a następnie stańcie w kole. Wykonajcie wspólnie *Śpiewankę o piosence*. W czasie śpiewania poruszajcie się zgodnie z podanymi wskazówkami.

Podczas wykonywania zwrotki miarowo maszerujcie. Na koniec stańcie w parach twarzami do siebie. W trakcie refrenu wykonujcie po kolei opisane ruchy:

- Klaśnijcie trzy razy: najpierw we własne dłonie, następnie w ręce partnera, a potem – znowu w swoje.
- Trzy razy uderzcie rękami o uda.
- Cztery razy klaśnijcie prawą dłonią w prawą dłoń partnera, a następnie trzy razy lewą ręką w jego lewą rękę.
- Zróbcie pięć kroków marszowych w miejscu, a na koniec klaśnijcie dwa razy w dłonie.

MUZYCZNY SŁOWNICZEK

Zwrotka – część piosenki poprzedzająca refren. W poszczególnych zwrotkach najczęściej zmienia się tekst, rzadziej – melodia.

Refren – powtarzająca się część utworu, w której tekst i melodia są zawsze takie same.

Forma AB – dwuczęściowa budowa utworu muzycznego.

Moja muzyka

Podzielcie się na dwie grupy. Następnie ułóżcie utwór rytmiczny w formie AB.

- Pierwszy zespół tworzy część wolną z wykorzystaniem tupania i uderzania dłońmi o uda.
- Druga grupa przygotowuje część szybką z zastosowaniem klaskania i pstrykania.
- Wykonajcie wspólnie pierwszy klasowy utwór złożony z części A i B.

18. WARSZTAT MUZYCZNY

To już wiemy!

- Kolęda to pieśń religijna opowiadająca o narodzeniu Jezusa.
- Pastorałka to rodzaj pieśni bożonarodzeniowej. Większość utworów tego typu opowiada o pasterzach odwiedzających małego Jezusa.
- Barwa dźwięku to niepowtarzalne brzmienie głosu ludzkiego lub instrumentu.
- Podstawowe głosy kobiece to sopran i alt, a męskie – tenor i bas.
- Zwrotka to część piosenki poprzedzająca refren.
- Refrenem nazywamy powtarzający się fragment utworu, w którym tekst i melodia są zawsze takie same.
- Forma AB to dwuczęściowa budowa utworu muzycznego.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Posłuchamy utworu Antonia Vivaldiego [czytaj: wiwaldiego].
- Sprawdzimy, co już wiemy i umiemy.
- Pobawimy się w rozpoznawanie głosów wokalnych i kolęd oraz w muzyczny kulig.
- Zagramy na flecie.

Posłuchajmy...

- Antonio Vivaldi [czytaj: wiwaldi], *Koncert skrzypcowy „Zima"* z cyklu *Cztery pory roku*, część II

? Odpowiedzcie jednym zdaniem, jakie uczucia wzbudza w Was wysłuchany utwór.

Zadania warsztatowe

① Muzyczny kulig pana Vivaldiego [czytaj: wiwaldiego]

Przygotujcie kartki papieru i wstążki. Następnie podzielcie się na dwie grupy. Poruszajcie się do muzyki Antonia Vivaldiego zgodnie z podanymi wskazówkami:

- Uczniowie z pierwszego zespołu naśladują odgłosy wydawane przez konny zaprzęg. W tym celu dobierają się w pary i stają naprzeciwko siebie. Jedna osoba w parze trzyma przed sobą ułożoną poziomo kartkę papieru, a druga uderza w nią palcami w rytm muzyki.
- Osoby z drugiej grupy trzymają w rękach wstążki i w rytmie utworu wykonują taniec przedstawiający ruch śnieżynek na wietrze.

② Rozpoznaj głos!

Przygotujcie różnokolorowe kartki z napisami: „sopran", „alt", „tenor", „bas". Połóżcie każdą z nich w innym miejscu sali. Następnie wysłuchajcie uważnie utworów muzycznych. Rozpoznajcie głosy wokalne występujące w poszczególnych nagraniach i za każdym razem stańcie przy kartce z właściwą nazwą.

③ Jaka to kolęda?

Wybierzcie spośród siebie osoby, które zagrają na fletach fragmenty kolęd. Zadaniem pozostałych uczniów jest rozpoznawanie tytułów wykonywanych utworów. Możecie także podzielić klasę na trzy grupy i odgadywać tytuły zespołowo. Wygrywa drużyna, która rozpozna najwięcej kolęd. Dla utrudnienia zabawy osoby grające mogą rozpoczynać wykonywanie melodii od dowolnego miejsca w nutach.

11 14 lutego – walentynki

17 lutego – Dzień Kota

21 lutego – Dzień Języka Ojczystego

8 marca – Dzień Kobiet

12

13

14

15

16

17

Obchodzimy Dzień Kota

4 marca

Urodziny Antonia Vivaldiego

4 marca obchodzimy rocznicę urodzin Antonia Vivaldiego [czytaj: wiwaldiego], włoskiego kompozytora i skrzypka epoki baroku. Uczył on gry na skrzypcach w weneckim domu dziecka dla dziewcząt. Stworzył wiele znakomitych kompozycji dla zespołów działających w Wenecji. Do dziś znane są głównie jego utwory instrumentalne. Najsłynniejszym dziełem Vivaldiego jest cykl koncertów na skrzypce i orkiestrę – *Cztery pory roku*.

22 lutego lub **1** marca

Urodziny Fryderyka Chopina

Fryderyka Chopina [czytaj: szopena] uważa się za największego polskiego kompozytora i pianistę. Historycy muzyki szczegółowo opisali najważniejsze wydarzenia z życia artysty, jednak data jego urodzin do dziś budzi spory. W akcie chrztu Chopina znajduje się informacja, że urodził się on 22 lutego 1810 roku w Żelazowej Woli. Tymczasem rodzina kompozytora jako właściwą datę podawała 1 marca. W tym dniu swoje urodziny świętował także sam Chopin. Obecnie uznajemy obie daty. Dzięki temu przez cały tydzień między 22 lutego a 1 marca odbywają się liczne koncerty i imprezy muzyczne upamiętniające postać wybitnego twórcy.

Styczeń

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Luty

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28			

Marzec

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

19. Instrumenty perkusyjne

Co będziemy dzisiaj robić?
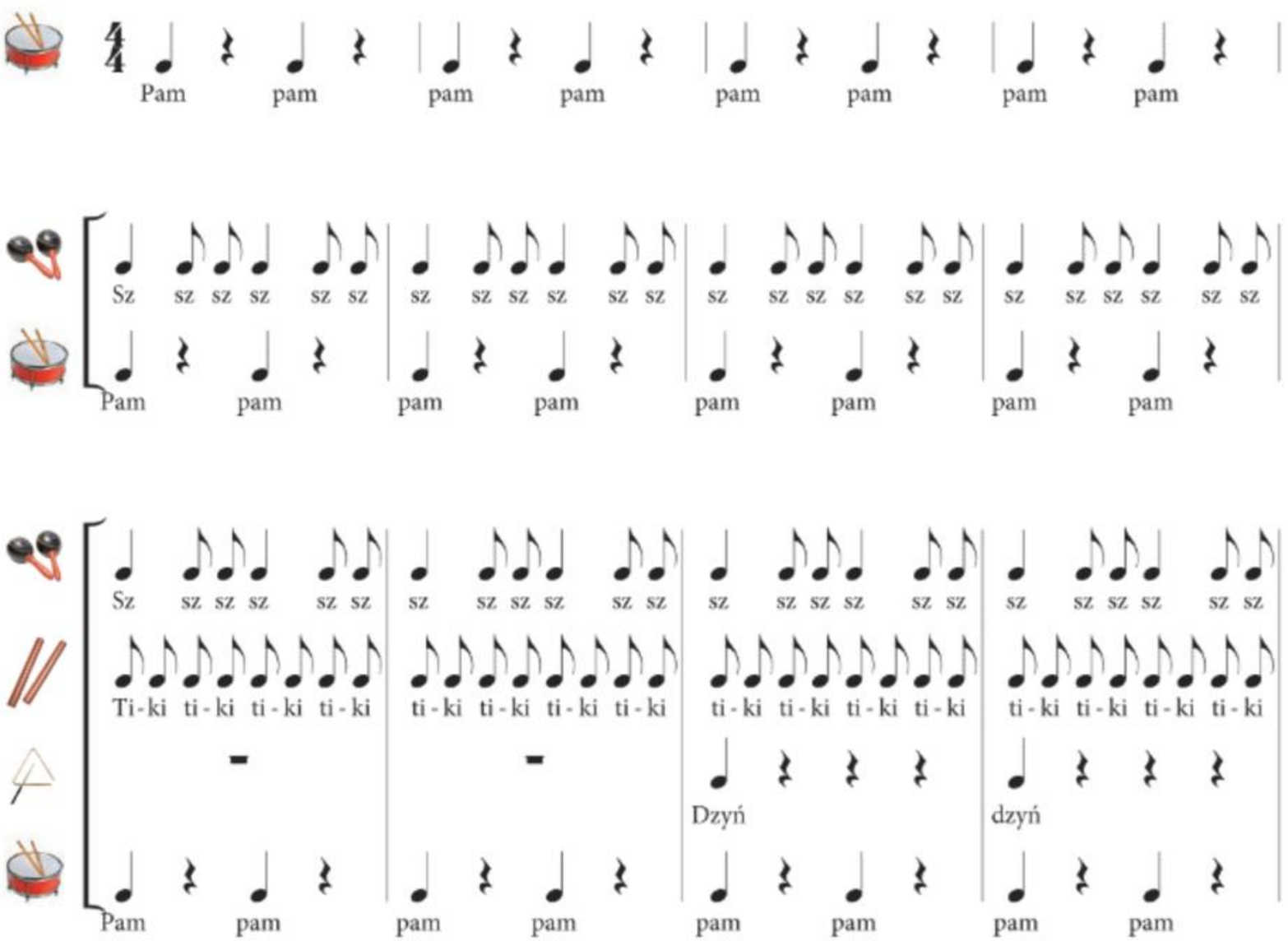
- Poznamy instrumenty perkusyjne i posłuchamy ich brzmienia.
- Zagramy utwór rytmiczny.

Zaśpiewajmy!

Etiudka rytmiczna

Zagrajmy!

muzyka: Monika Gromek

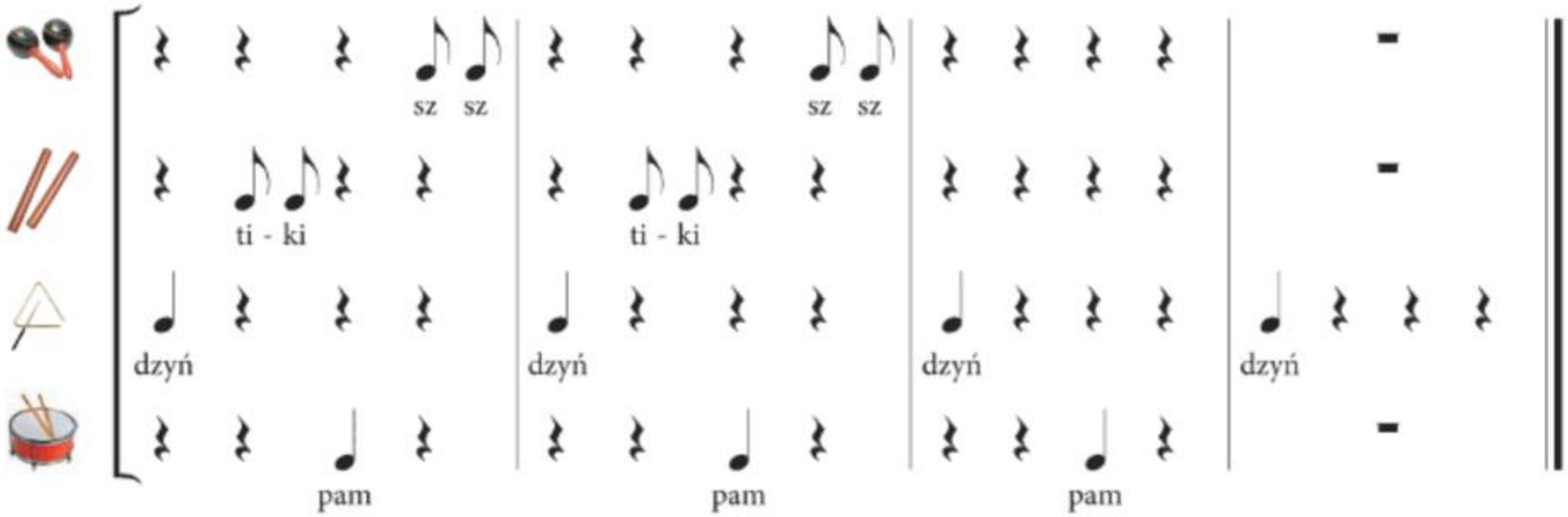
Ćwiczenie

1. Wykonajcie utwór najpierw z zastosowaniem podanych sylab, a następnie – na instrumentach perkusyjnych.

A to ciekawe!

Nazwa instrumentów perkusyjnych pochodzi od włoskiego słowa ***percussio*** [czytaj: perkusjo], oznaczającego „uderzać".

Pierwszy instrument muzyczny powstał prawdopodobnie przez przypadek. W odległej przeszłości jeden z naszych przodków zauważył, że odgłos uderzenia kijem o drzewo płoszy dzikie zwierzęta. Od tej pory ludzie odstraszali w ten sposób intruzów. Z czasem wymyślili więcej narzędzi wydających dźwięki w wyniku uderzania lub potrząsania. Te najprostsze **instrumenty perkusyjne** służyły na przykład do zwoływania mieszkańców osady na naradę albo do wykonywania muzyki podczas obrzędów plemiennych. Uznajemy je za najstarsze instrumenty świata.

Obecnie istnieje wiele różnych instrumentów perkusyjnych. Grupę tę dzieli się na instrumenty **melodyczne**, wydające dźwięk o określonej wysokości, oraz **niemelodyczne**, w których wypadku nie można ustalić wysokości dźwięku.

Instrumenty perkusyjne wykorzystywane są w muzyce różnych krajów.

A to ciekawe!

Instrumenty perkusyjne wykorzystywano do komunikowania się na duże odległości. Niektóre plemiona żyjące w Afryce do dziś używają w tym celu **tam-tamów** – dużych bębnów z wydrążonych pni drzew.

MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Instrumenty perkusyjne – instrumenty, z których dźwięk wydobywa się przez uderzanie, pocieranie lub potrząsanie.

Instrumenty perkusyjne niemelodyczne

– sposób gry
– dodatkowe informacje
– utwór z wykorzystaniem instrumentu

A to ciekawe!

W najstarszych kulturach ludzie uważali bęben za przedmiot święty. Grać na nim mogła tylko osoba o specjalnych umiejętnościach i uprawnieniach.

Tamburyn

Potrząsamy obręczą z metalowymi krążkami.

Odmianą tamburynu jest bębenek baskijski, czyli tamburyn z błoną rozpiętą na obręczy.

Bęben wielki

Uderzamy w membranę pałką pokrytą filcem.

Wolfgang Amadeusz Mozart [czytaj: mocart], uwertura do opery *Uprowadzenie z seraju*, fragment

Werbel

Uderzamy w membranę drewnianymi pałeczkami.

Pod dolną membraną rozpięte są metalowe sprężyny, które sprawiają, że instrument ma szeleszczące brzmienie.

Maurice Ravel [czytaj: moris rawel], *Bolero*, fragment początkowy

Bongosy

Uderzamy w membrany palcami.

Bongosy pochodzą z Kuby. Są to dwa połączone ze sobą bębenki o różnej wielkości.

Kołatki, czyli kastaniety

Potrząsamy instrumentem, przez co wywołujemy ruch drewnianych muszelek, które uderzają o siebie.

Dawniej kastaniety były wytwarzane z drewna kasztanowca, którego łacińska nazwa brzmi *Castanea* [czytaj: kastanea]. Stąd pochodzi nazwa instrumentu.

Drewienka, czyli klawesy

Uderzamy drewnianą pałeczką w drugą pałeczkę.

Talerze, czyli czynele

Uderzamy dwoma talerzami o siebie albo drewnianą pałką w pojedynczy talerz.

Talerze były znane już w starożytności. Muzycy w orkiestrze zastosowali je po raz pierwszy w XVIII wieku. Zaliczamy je do instrumentów niemelodycznych.

Piotr Czajkowski, uwertura *Rok 1812*, fragment
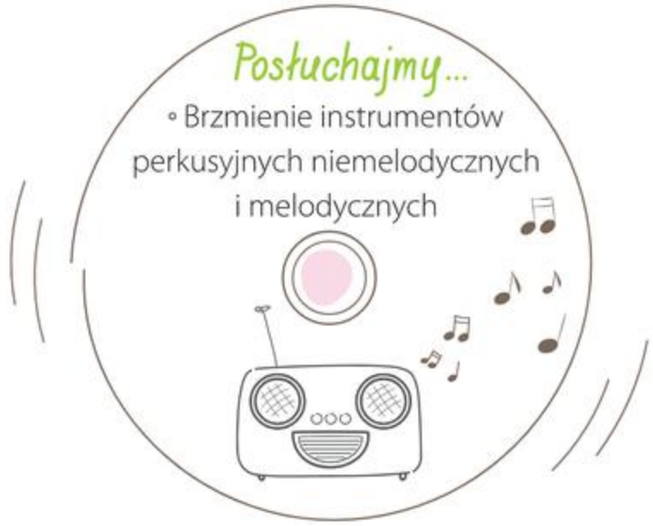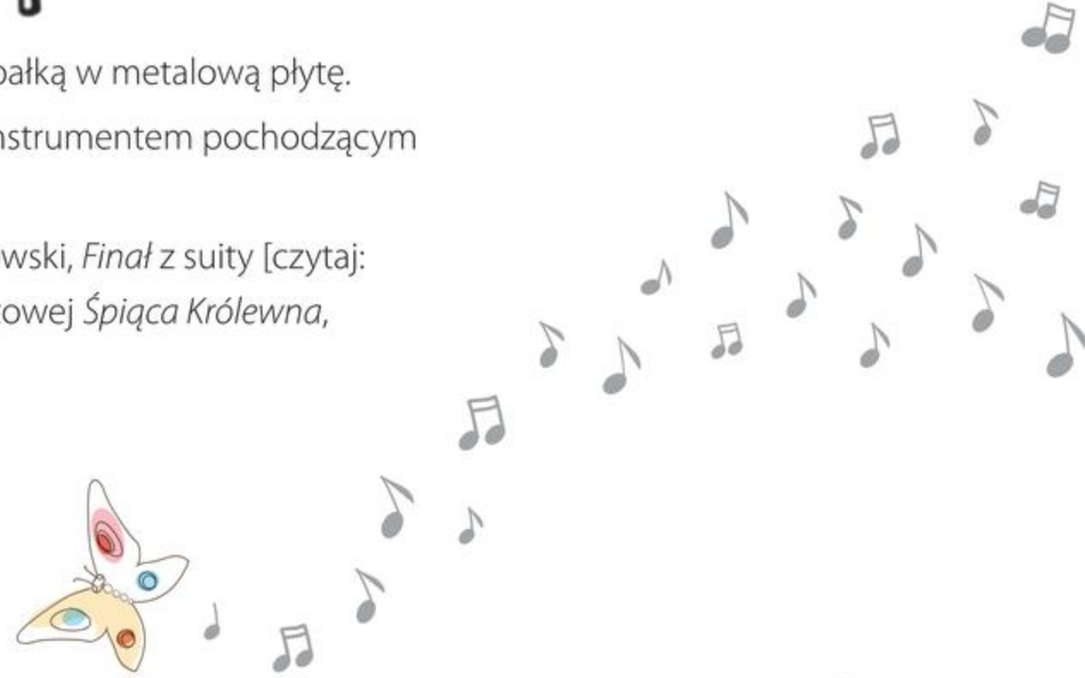

Gong

Uderzamy pałką w metalową płytę.

Gong jest instrumentem pochodzącym z Chin.

Piotr Czajkowski, *Finał* z suity [czytaj: su-ity] baletowej *Śpiąca Królewna*, fragment

Grzechotki, czyli marakasy

Potrząsamy instrumentem, a ruch ziaren znajdujących się w jego wnętrzu wywołuje dźwięk.

Instrumenty perkusyjne melodyczne

Ksylofon

Uderzamy pałkami w drewniane płytki.

Camille Saint-Saëns [czytaj: kamil sę sans], *Taniec szkieletów*, fragment

Czelesta

Uderzamy palcami w klawisze.

Czelesta ma klawiaturę. Po naciśnięciu klawisza uruchomiony zostaje młoteczek uderzający w odpowiednią sztabkę wydającą dźwięk.

Piotr Czajkowski, *Taniec Wieszczki Cukrowej* z baletu *Dziadek do orzechów*, op. 71

Kotły

Uderzamy w membranę pałkami pokrytymi filcem.

Muzycy w orkiestrze zwykle używają kilku kotłów wydających dźwięki o różnej wysokości

Józef Haydn [czytaj: hajdn], *Symfonia G-dur „Z uderzeniem w kocioł"*, część II, fragment

Wibrafon

Uderzamy pałkami w metalowe płytki.

W umieszczonych pod płytkami rurach kręcą się krążki, które powodują wibrowanie dźwięków.

Bernard Maseli, *The Way You Make Me Feel-Outro* [czytaj: de łej ju mejk mi fil ałtro], fragment

Dzwonki

Uderzamy jedną lub dwiema pałeczkami w metalowe płytki.

Dzwonki są instrumentem często używanym w szkołach na lekcjach muzyki.

Wolfgang Amadeusz Mozart [czytaj: mocart], aria Papagena z II aktu opery *Czarodziejski flet*

Dzwony rurowe

Uderzamy młotkiem w metalowe rury.

Modest Musorgski, *Wielka Brama Kijowska* z cyklu *Obrazki z wystawy* w opracowaniu Maurice'a Ravela [czytaj: morisa rawela]

20. Dzieciństwo Fryderyka Chopina

Co będziemy dzisiaj robić?

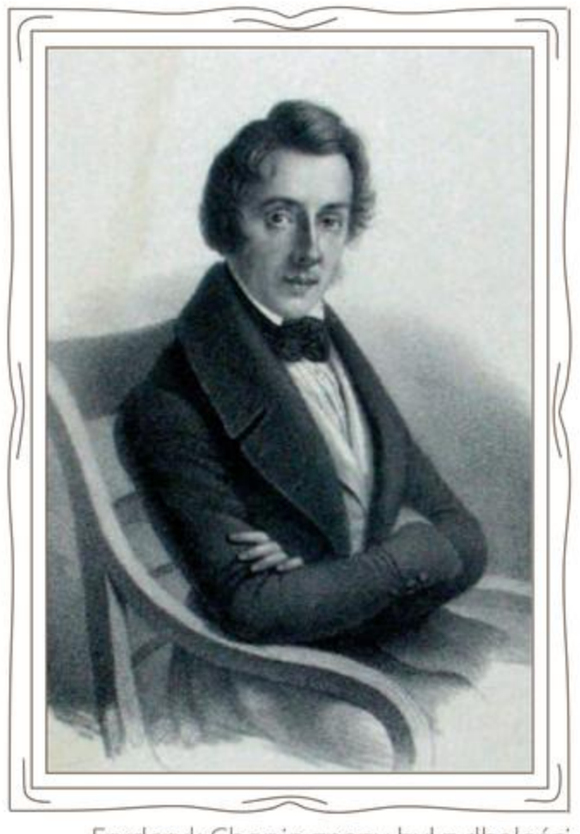
- Zaśpiewamy piosenkę *Muzyczne echo Warszawy*.
- Poczytamy o dzieciństwie Fryderyka Chopina i poznamy jego rodzinę.
- Posłuchamy utworu skomponowanego przez siedmioletniego Chopina.

Fryderyk Chopin [czytaj: szopen] (1810–1849) to najwybitniejszy polski kompozytor. Już w wieku kilku lat wykazywał wielki talent muzyczny. Jako dorosły artysta wzbudzał zachwyt swoimi utworami nie tylko w Polsce, lecz także w wielu innych krajach Europy. Dziś muzyki Chopina [czytaj: szopena] słuchają z przyjemnością ludzie na całym świecie.

W domu, w którym urodził się Fryderyk Chopin, znajduje się dziś muzeum. Można tam obejrzeć wystrój polskiego dworku z XIX wieku, a latem także posłuchać koncertów pianistycznych.
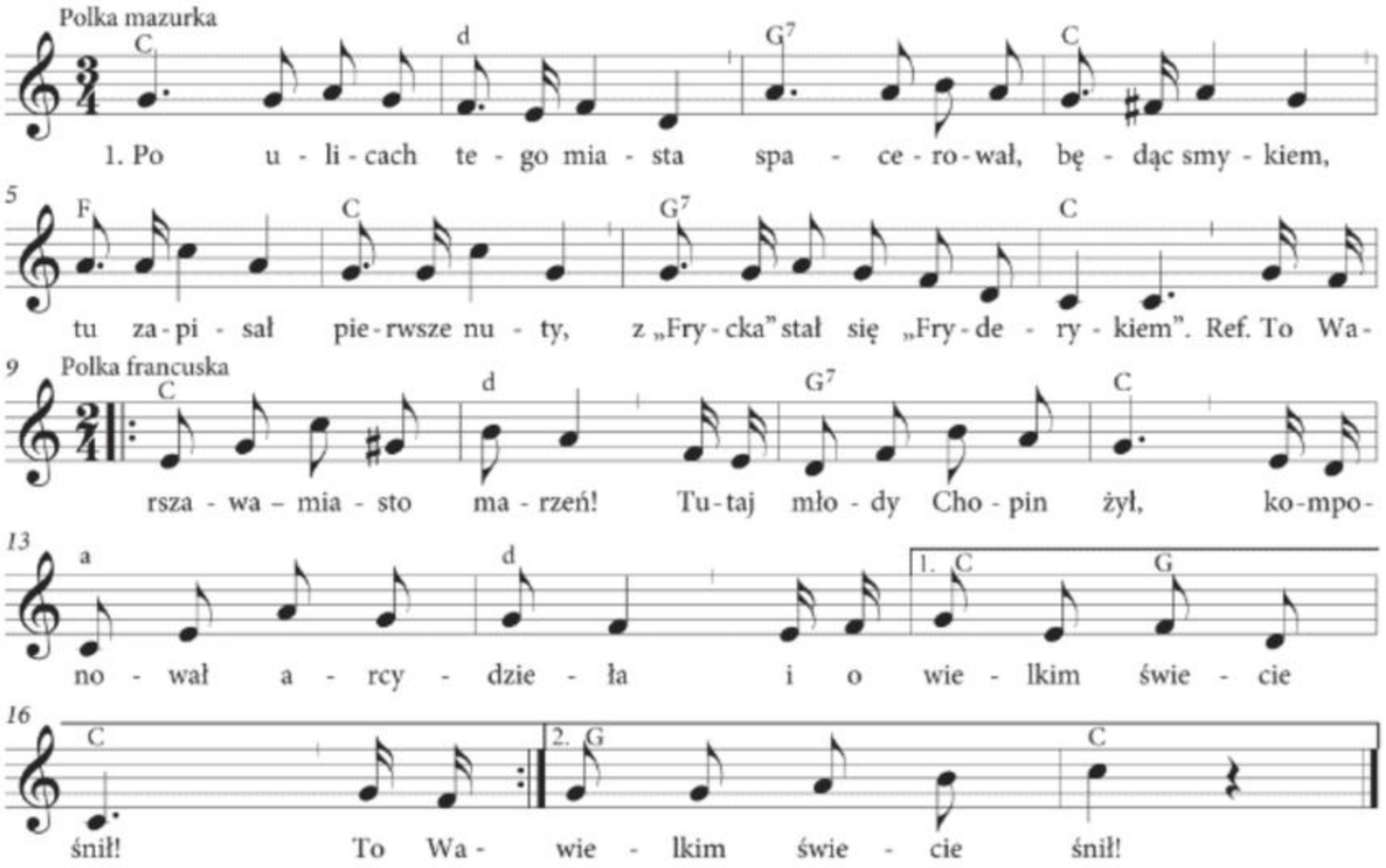
Chopin urodził się w Żelazowej Woli 22 lutego lub 1 marca 1810 roku. Jego ojciec, Mikołaj, pochodził z Francji. Matka, Tekla Justyna Krzyżanowska, pięknie śpiewała i była doskonałą pianistką. To ona jako pierwsza uczyła trzyletniego Fryderyka gry na fortepianie. Oprócz syna państwo Chopinowie mieli jeszcze trzy córki: najstarszą Ludwikę oraz dwie młodsze dziewczynki – Izabelę i Emilię.

Fryderyk Chopin znany był z dbałości o elegancki ubiór.

Muzyczne echo Warszawy

muzyka: Bolesław Szulia, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

1. Po ulicach tego miasta
spacerował, będąc smykiem,
tu zapisał pierwsze nuty,
z „Frycka" stał się „Fryderykiem".

Ref. To Warszawa – miasto marzeń!
Tutaj młody Chopin [czytaj: szopen] żył,
komponował arcydzieła
i o wielkim świecie śnił! } *bis*

2. Zachwycała się Warszawa:
„Oto talent, który błyszczy!".
„Poloneza dziecięcego"
tu usłyszeć chcieli wszyscy.

Ref. To Warszawa – miasto marzeń...

3. Wena zawsze była przy nim
i nie stronił od humoru,
czym bez przerwy zaskakiwał
swych poważnych profesorów!

Ref. To Warszawa – miasto marzeń...

W czasach Chopina [czytaj: szopena]
po Warszawie podróżowano dorożkami.

Chopin [czytaj: szopen] spędził dzieciństwo w Warszawie. Gdy miał 6 lat, rozpoczął naukę gry na fortepianie. Nauczyciel małego Fryderyka, Wojciech Żywny, był zaskoczony szybkimi postępami ucznia. Wkrótce przyznał, że chłopiec dorównuje mu umiejętnościami. W wieku siedmiu lat Chopin skomponował między innymi marsze wojskowe i dwa polonezy. Jeden z tych utworów, *Polonez g-moll*, został opublikowany, dzięki czemu mały twórca szybko stał się sławny. Jako cudowne dziecko Fryderyk wzbudzał zachwyt warszawskiej publiczności. Słuchacze mówili o nim: „drugi Mozart" lub „mały Chopinek" [czytaj: szopenek].

Chopin od dziecka lubił improwizować, czyli wymyślać muzykę na żywo, podczas gry. Pewnego razu opowiadał swoim kolegom historię o zbójcach, a swoje słowa obrazował improwizowaną melodią graną na fortepianie. Muzyka była tak piękna i nastrojowa, że słuchacze zasnęli. Mały Fryderyk odczekał chwilę i... z całej siły uderzył w klawiaturę! Przerażeni chłopcy natychmiast zerwali się z miejsc.

Posłuchajmy...

◦ Fryderyk Chopin, *Polonez g-moll*
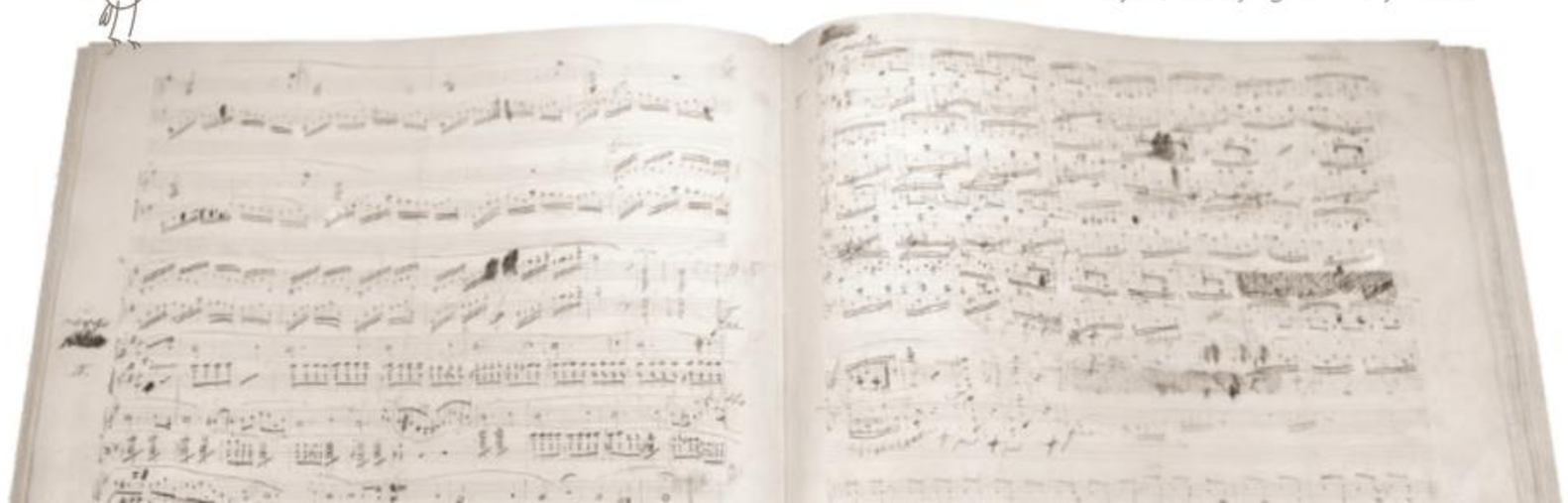
? Jakie uczucia wzbudza w Was utwór?

Na złotą nutę

Wykonajcie album o życiu i twórczości Fryderyka Chopina [czytaj: szopena].

Nuty pisane ręcznie przez Fryderyka Chopina można zobaczyć w muzeach na całym świecie, między innymi w Moskwie, Paryżu, Waszyngtonie czy Pradze.

A to ciekawe!

Pierwszy występ małego Chopina słuchacze nagrodzili głośnymi oklaskami. Fryderyk ze skromnością opowiadał potem mamie, że publiczności najbardziej spodobał się… kołnierzyk jego koszuli.

Fryderyk Chopin – cudowne dziecko

Fryderyk Chopin [czytaj: szopen] dawał koncerty już jako mały chłopiec. W 1818 roku w „Pamiętniku Warszawskim" ukazała się recenzja jednego z jego występów.

„Młodzieniec ośm[1] dopiero lat skończonych mający […] prawdziwy geniusz muzyczny: nie tylko bowiem z łatwością największą i ze smakiem[2] nadzwyczajnym wygrywa sztuki najtrudniejsze na fortepianie, ale nadto[3] już jest kompozytorem kilku tańców i wariacji, nad którymi znawcy muzyki dziwić się nie przestają, a nade wszystko[4] zważając na wiek dziecinny autora. […] niechże wzmianka niniejsza służy za wskazówkę, że i na naszej ziemi powstają geniusze, tylko że brak głośnych wiadomości ukrywa je przed publicznością".

[1] *Ośm* – osiem.
[2] *Ze smakiem* – tu: pięknie, z wyczuciem, z elegancją.
[3] *Nadto* – ponadto.
[4] *Nade wszystko* – przede wszystkim.

Rodzina pieszczotliwie nazywała małego Fryderyka „Fryckiem". Chłopiec był ulubieńcem swoich sióstr.

Mały Fryderyk lubił rysować. Wykazywał się także talentem literackim – wspólnie z siostrą Emilią wystawiał sztuki teatralne własnego autorstwa.

Dawniej wszyscy uczyli się kaligrafii, czyli starannego pisania. Sześcioletni Fryderyk Chopin wykorzystał tę umiejętność, przygotowując dla swojego taty laurkę z okazji imienin.

21. Ludowa zabawa
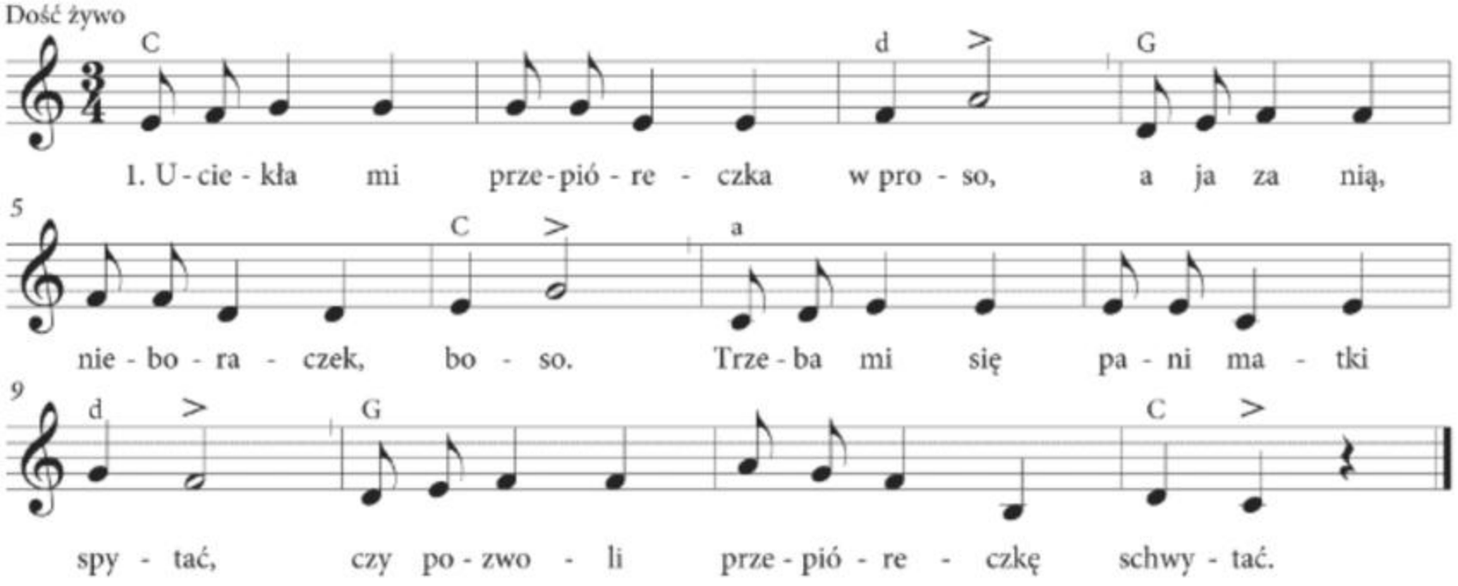
Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Uciekła mi przepióreczka*.
- Pobawimy się w przepióreczkę.
- Poznamy mazura – polski taniec narodowy.
- Posłuchamy muzyki ludowej.

Zaśpiewajmy!

Uciekła mi przepióreczka

melodia ludowa

Piosenka *Uciekła mi przepióreczka* należy do bogatego zbioru utworów polskiej muzyki ludowej, którą tworzyli od najdawniejszych czasów ludzie bez muzycznego wykształcenia. Proste melodie i rytmy łączyli z tekstami o pracy, świętach, codziennych radościach i smutkach. W ten sposób powstawały pieśni ludowe.

Mieszkańcy wsi chętnie bawili się przy muzyce. Najważniejszą częścią wspólnej zabawy były tańce, które również zaliczamy do utworów ludowych.

1. Uciekła mi przepióreczka w proso,
a ja za nią, nieboraczek[1], boso.
Trzeba mi się pani matki spytać,
czy pozwoli przepióreczkę schwytać.

2. A chwytajże ją, syneczku, chwytaj,
tylko się jej pióreczek nie tykaj.
Nie chwytaj jej za te złote piórka,
bo to moja ukochana córka.

3. A jakże ją, pani matko, chwytać,
żeby jej się pióreczek nie tykać!?
A zastawże, mój syneczku, sieci,
to ci sama przepióreczka wleci.

[1] *Nieboraczek* – tu: człowiek budzący współczucie.

Przepióreczka

Odegrajcie gonitwę, o której opowiada piosenka *Uciekła mi przepióreczka*.

- Wybierzcie dwie osoby, które wcielą się w role przepióreczki i nieboraczka.
- Pozostali uczniowie ustawiają się jeden za drugim w kilkuosobowych rzędach. Osoby stojące obok siebie podają sobie ręce, tak aby powstały korytarze labiryntu.
- Zaśpiewajcie pierwszą zwrotkę piosenki. „Przepióreczka" ucieka przez utworzone korytarze, a „nieboraczek" próbuje ją złapać.
- Po zakończeniu każdego wersu uczniowie tworzący labirynt obracają się w prawo i podają ręce innym osobom. Powstają w ten sposób nowe korytarze.
- Gdy „nieboraczek" złapie „przepióreczkę", przydzielcie role innym osobom i powtórzcie zabawę.

Kulturę ludową nazywamy **folklorem**. Składa się na niego wiele rodzajów twórczości, na przykład: architektura i sztuki plastyczne, muzyka i taniec, poezja, opowieści i przysłowia

Ze względu na zróżnicowany folklor możemy podzielić terytorium Polski na regiony. Mieszkańcy każdego z nich noszą charakterystyczne stroje oraz zachowują odmienne zwyczaje, obrzędy i tradycje ludowe.

Obyczaje z poszczególnych regionów folklorystycznych tworzą wspaniałą, wielobarwną całość – polską kulturę ludową.

Ćwiczenie 1

Jakie znacie zwyczaje i obrzędy ludowe zachowywane w Waszym regionie?

Mieszkańcy każdego regionu znają tańce, których nie wykonuje się w innych częściach naszego kraju. Na przykład na Śląsku popularnością cieszą się trojaki i mietlorze, w Wielkopolsce – wiwaty, a na Kaszubach – nenki. Możemy jednak wymienić także pięć tańców znanych w całej Polsce: mazura, poloneza, krakowiaka, oberka i kujawiaka. Są to **polskie tańce narodowe**.

Muzykę słychać żywiołową, skoczną, aż usiedzieć nie sposób. I już pary energicznie, posuwiście mkną dokoła sali, przytupują co chwilę ogniście, aż iskry lecą. Chłopcy a to hołubce wycinają, a to przed dziewczętami przyklękają, a to popisują się przed nimi skokami. I dalej, dokoła! I obrót! I wyskok! Cóż to za piękny taniec? To mazur!

Mazur jest tańcem żywiołowym i energicznym. Ma szybkie tempo i skoczny rytm w metrum $\frac{3}{4}$.

Ćwiczenie

2 Wykonajcie dwukrotnie rytm mazura: najpierw go wyklaszczcie, a potem użyjcie sylab rytmicznych.

Rytm mazura

A to ciekawe!

Dawniej taniec ludowy rozpoczynał się wykonaniem przyśpiewki, czyli krótkiej, żartobliwej melodii, którą następnie powtarzał zespół instrumentalny.

Metrum określa, na ile liczymy utwór.

Kropka przy nucie wydłuża czas trwania dźwięku o połowę.

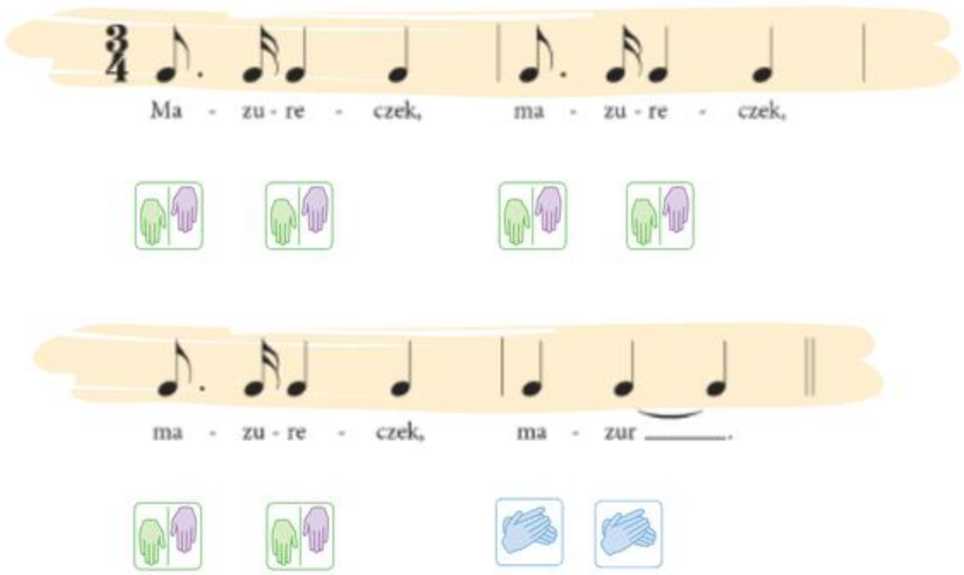

Mazur powstał na wsi, ale szybko stał się popularny również wśród szlachty. Dzięki temu trafił do dworów i pałaców (na zdjęciu Zespół Pieśni i Tańca „Jawor" Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie).

Posłuchajmy...

- Czesław Cupak, mazur *Nad czystą wodą* (lub inny mazur ludowy)
- Stanisław Moniuszko, *Mazur* z opery *Halka*

? Po wysłuchaniu mazura ludowego rozpoznajcie jego cechy w utworze Stanisława Moniuszki.

Ćwiczenie

3 Wyrecytujcie, a następnie zagrajcie podany rytm na wybranych instrumentach perkusyjnych.

MUZYCZNY **SŁOWNICZEK**

Folklor – kultura ludowa.

Polskie tańce narodowe – popularne w całej Polsce tańce pochodzenia ludowego: krakowiak, mazur, kujawiak, oberek i polonez.

22. WARSZTAT MUZYCZNY

Co będziemy dzisiaj robić?

- Sprawdzimy, co już wiemy i umiemy.
- Zagramy na instrumentach perkusyjnych.
- Zbudujemy własne instrumenty perkusyjne.

To już wiemy!

- Fryderyk Chopin [czytaj: szopen] to znany na całym świecie polski kompozytor i pianista.
- Instrumenty, z których dźwięk wydobywa się przez uderzanie, pocieranie lub potrząsanie, to instrumenty perkusyjne.
- Folklor to inaczej kultura ludowa.
- Do polskich tańców narodowych – popularnych w całej Polsce tańców pochodzenia ludowego – należą: krakowiak, mazur, kujawiak, oberek i polonez.
- Mazur jest polskim tańcem narodowym pochodzącym z Mazowsza.

Zadania warsztatowe

① Naśladujemy odgłosy

Wybierzcie trzy odgłosy, a następnie przedstawcie je za pomocą dowolnych instrumentów perkusyjnych.

- padający deszcz
- liście szeleszczące na wietrze
- kumkanie żaby
- galop konia
- maszerujące wojsko
- zaprzęg ciągnący sanie
- muzyka towarzysząca tańcom elfów
- chrzęst smoczych łusek
- kroki biegnących krasnoludków
- dudnienie kroków olbrzyma
- szum skrzydeł anioła

② Kiedy i gdzie urodził się Fryderyk Chopin? Opowiedzcie o jego dzieciństwie.

③ Zbudujcie własny instrument perkusyjny. Możecie skorzystać z pomysłów przedstawionych na fotografiach.

④ Odczytajcie podany rytm, używając sylab rytmicznych, a następnie zagrajcie go na bębenkach. Który polski taniec narodowy ma taki rytm?
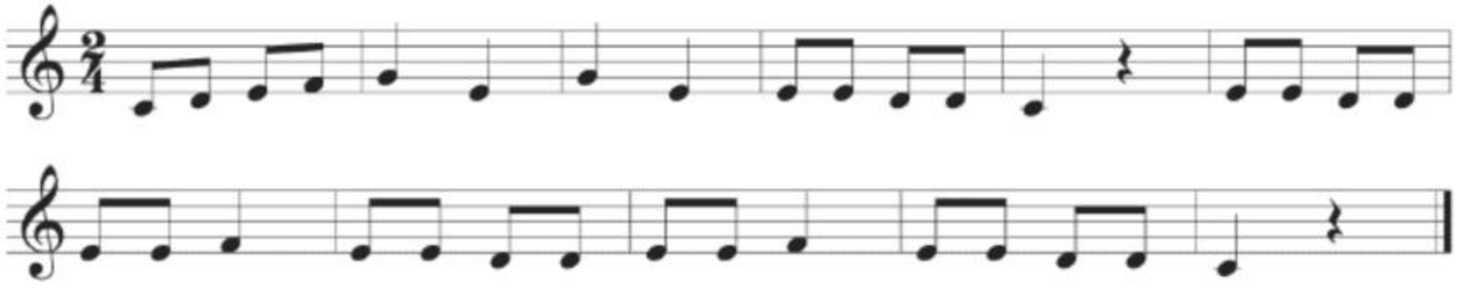

ta ti ri

Na złotą nutę

Odszukajcie w różnych źródłach najciekawsze informacje na temat dzieciństwa Fryderyka Chopina [czytaj: szopena]. Przygotujcie plakat na ten temat.

⑤ Zagrajcie na fletach fragment *Pojedziemy na łów*.

Sadzimy drzewa na Dzień Ziemi.

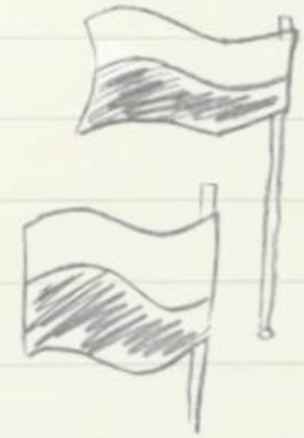

1 kwietnia – prima aprilis

22 kwietnia – Dzień Ziemi

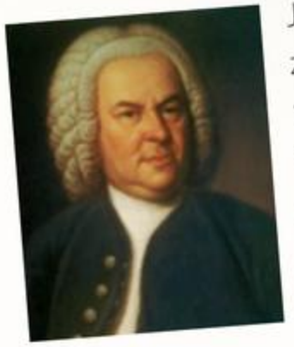
2 maja – Dzień Flagi

5 maja – urodziny Stanisława Moniuszki

21 marca

Urodziny Bacha

Jan Sebastian Bach był znakomitym kompozytorem i organistą niemieckim. Urodził się w 1685 roku. Pisał utwory wielogłosowe na orkiestrę, zespoły wokalno-instrumentalne oraz pojedyncze instrumenty, na przykład na organy, skrzypce, klawesyn, wiolonczelę. Sylwetkę Bacha poznacie w klasie VI.

21 marca

Początek wiosny

Kalendarzowa wiosna rozpoczyna się od równonocy wiosennej, czyli 21 marca. Od tego momentu każdy kolejny dzień jest dłuższy od nocy. Dla naszych przodków równonoc była ważnym świętem. Tego dnia topili w rzece słomianą kukłę – marzannę – i w tej sposób żegnali zimę. Zwyczaj ten wywodził się z odległej przeszłości, kiedy Marzannę czczono jako boginię śmierci i zimy. Obrzęd topienia marzanny miał zapewnić urodzaj w nadchodzących miesiącach.

Kiedy na drzewach pojawiły się pierwsze liście, po wsiach obnoszono tak zwany gaik, czyli przystrojoną zieloną gałąź. Pochód z gaikiem oznaczał powitanie wiosny.

Marzec

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Kwiecień

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Maj

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		
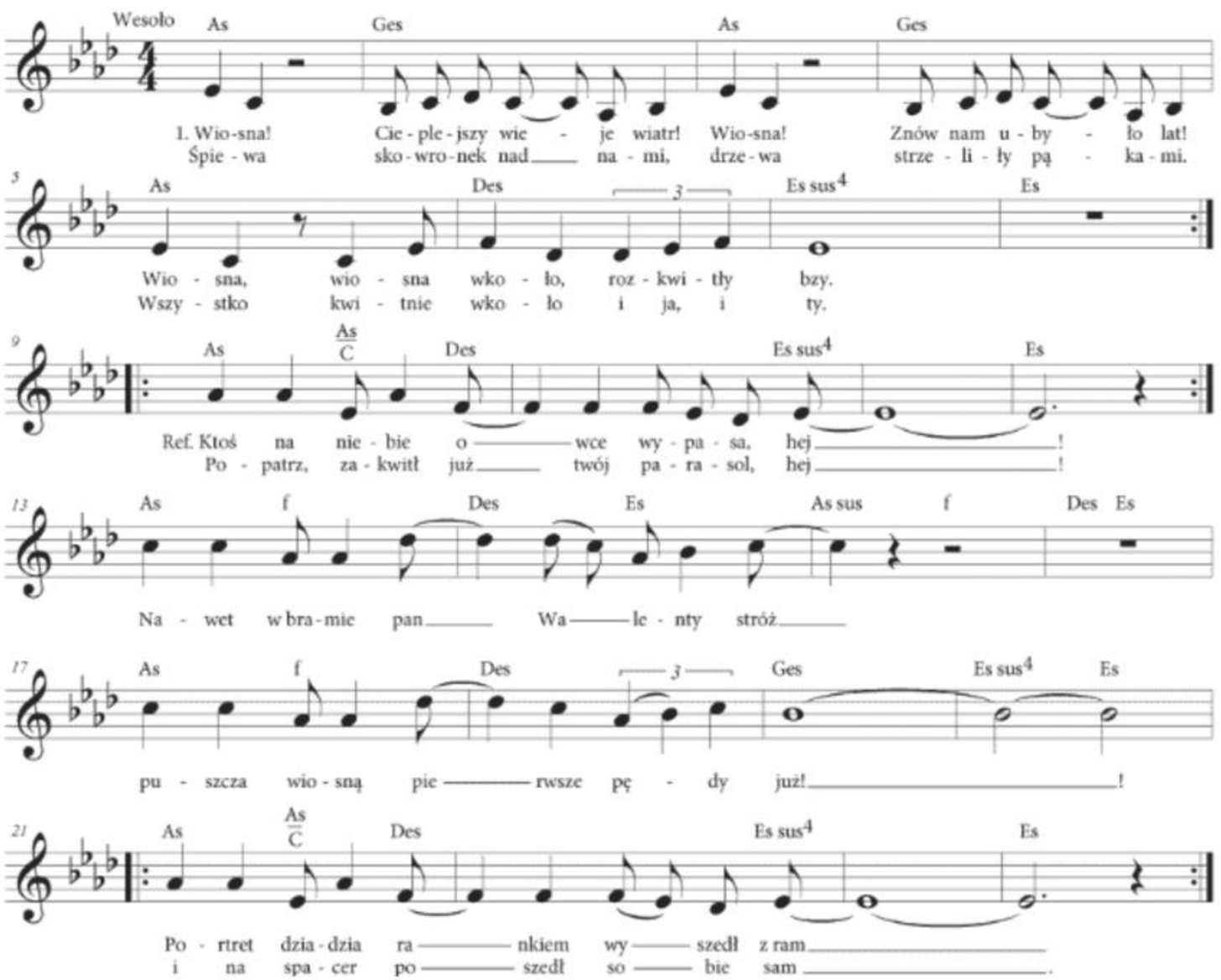

23. Muzyczne powitanie wiosny

Zaśpiewajmy!

Wszystko kwitnie wkoło

muzyka: Andrzej Zieliński, słowa: Michał Bobrowski
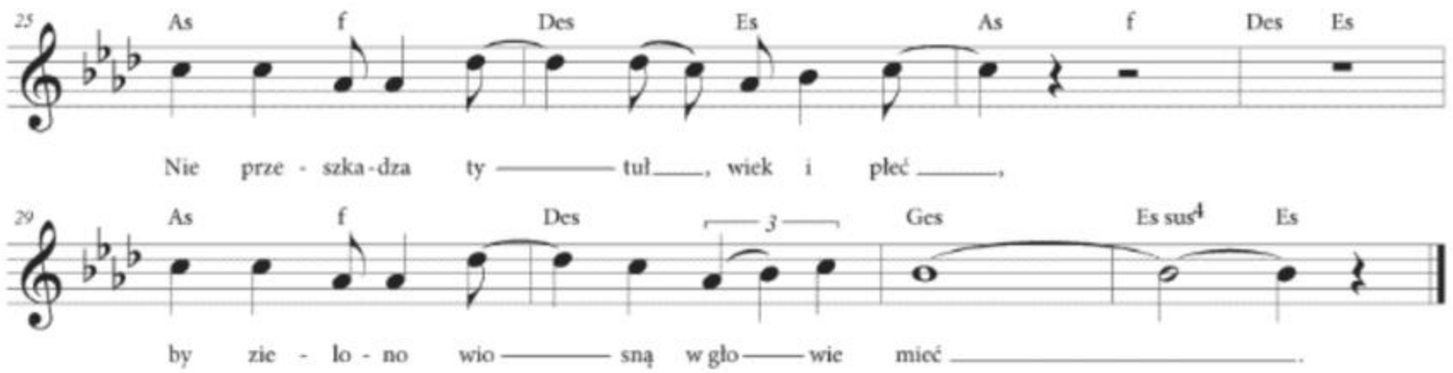

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę o wiośnie.
- Posłuchamy wiosennej muzyki.
- Wykonamy wiosenny taniec.
- Zagramy *Ptasi koncert*.
- Pobawimy się w gaik.
- Ułożymy własną melodię wiosenną.

1. Wiosna! Cieplejszy wieje wiatr!
Wiosna! Znów nam ubyło lat!
Wiosna, wiosna wkoło, rozkwitły bzy.
Śpiewa skowronek nad nami,
drzewa strzeliły pąkami,
wszystko kwitnie wkoło – i ja, i ty.

Ref. Ktoś na niebie owce wypasa, hej!
Popatrz, zakwitł już twój parasol, hej!
Nawet w bramie pan Walenty, stróż,
puszcza wiosną pierwsze pędy już!
Portret dziadzia rankiem wyszedł z ram
i na spacer poszedł sobie sam.
Nie przeszkadza tytuł, wiek i płeć,
by zielono wiosną w głowie mieć.

Wiosną przyroda budzi się do życia po długim zimowym śnie. Towarzyszy temu wiele dźwięków: w powietrzu rozbrzmiewa śpiew powracających ptaków, szumią rozzielenione drzewa, a wokół rozkwitających kwiatów brzęczą owady. Nic dziwnego, że wiosna jest częstym tematem utworów muzycznych. Kompozytorzy różnych epok próbowali naśladować wiosenne odgłosy w swoich dziełach.

Posłuchajmy...

- Leopold Mozart [czytaj: mocart], *Symfonia dziecięca*, część I

Z gaikiem idziemy

Rozłóżcie w różnych miejscach sali pięć instrumentów perkusyjnych. Następnie utwórzcie pięć grup. Osoby z danego zespołu stają jedna za drugą i chwytają partnerów przed sobą za ramiona. Grupy maszerują miarowo po sali i trzy razy recytują w rytmie marsza tekst tradycyjnej rymowanki: „Z gaikiem idziemy, wiosnę wam niesiemy!". Po ostatnim słowie utworu osoba zamykająca pochód w każdej z drużyn musi podnieść instrument, którego nazwę wypowie nauczyciel. Grupa, której przedstawicielowi się to uda, wita wiosnę. Potem zabawa się powtarza. Ci, którzy zwyciężyli w poprzedniej rundzie, już nie maszerują, tylko akompaniują krokom kolegów i koleżanek klaskaniem i grą na zdobytym instrumencie. Zabawa kończy się, gdy wszystkie grupy wykonają zadanie i powitają wiosnę.

Ćwiczenie

1. Wykonajcie wymyślony przez siebie taniec do melodii piosenki *Wszystko kwitnie wkoło.*

Na złotą nutę

Odszukajcie w internecie lub dostępnych książkach informacje dotyczące utworów muzycznych o tematyce wiosennej. Podajcie tytuły tych dzieł i nazwiska ich twórców.

Zagrajmy!

Ptasi koncert
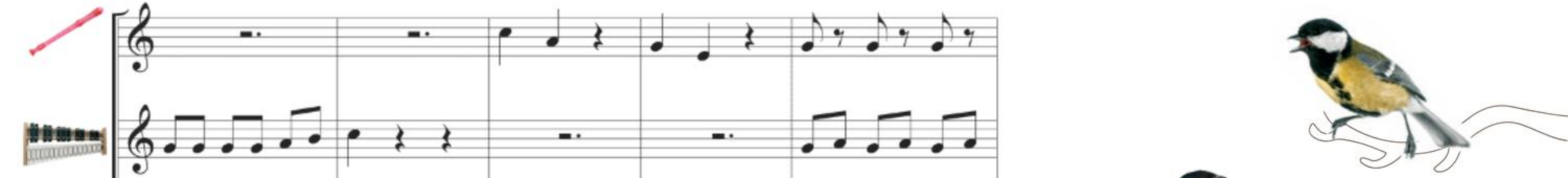
muzyka: Monika Gromek

Partię glinianego ptaszka możecie wykonać także na trójkącie.

Na złotą nutę

Ułóżcie melodię naśladującą wiosenny śpiew ptaków, a następnie zagrajcie ją na fletach.

24. Wielkanoc

Wielkanoc wiąże się z wieloma obrzędami i zwyczajami. Ludzie w całej Polsce malują wówczas pisanki, pieką wspaniałe baby i mazurki, przygotowują pięknie przystrojone koszyki ze święconką. W Niedzielę Wielkanocną dzielą się jajkiem i szukają prezentów zostawionych przez zająca, a w śmigus-dyngus oblewają się wodą. Niektóre tradycje wielkanocne występują tylko w jednym regionie. Na przykład w Małopolsce w Niedzielę Palmową wiejskie gospodarstwa odwiedzają pucheroki, czyli chłopcy w wysokich, spiczastych czapkach z kolorowej bibuły, natomiast mieszkańcy Podhala i Kurpiów przygotowują na ten dzień okazałe, różnobarwne palmy. Kaszubi w Poniedziałek Wielkanocny nie polewają się wodą, lecz lekko uderzają kobiety po nogach gałązkami jałowca.

W okresie wielkanocnym chrześcijanie często używają radosnego okrzyku „Alleluja!". Pojawia się on na kartkach pocztowych, można usłyszeć go także w kościele i w domu. Pochodzi z Biblii i oznacza: „Chwalcie Pana!".

Co będziemy dzisiaj robić?

- Porozmawiamy o polskich zwyczajach związanych z Wielkanocą.
- Posłuchamy wielkanocnej muzyki.
- Wykonamy świąteczną piosenkę.

Ćwiczenie

1 Jakie zwyczaje wielkanocne zachowujecie w Waszych rodzinach?

Na złotą nutę

Odszukajcie w dostępnych książkach lub w internecie informacje o różnych zwyczajach wielkanocnych, takich jak: barabanienie, emaus, kurek dyngusowy, walatka.

Chłopcy przebrani za pucheroki chodzą od domu do domu, aby zaśpiewać mieszkańcom i złożyć im życzenia.

Posłuchajmy...

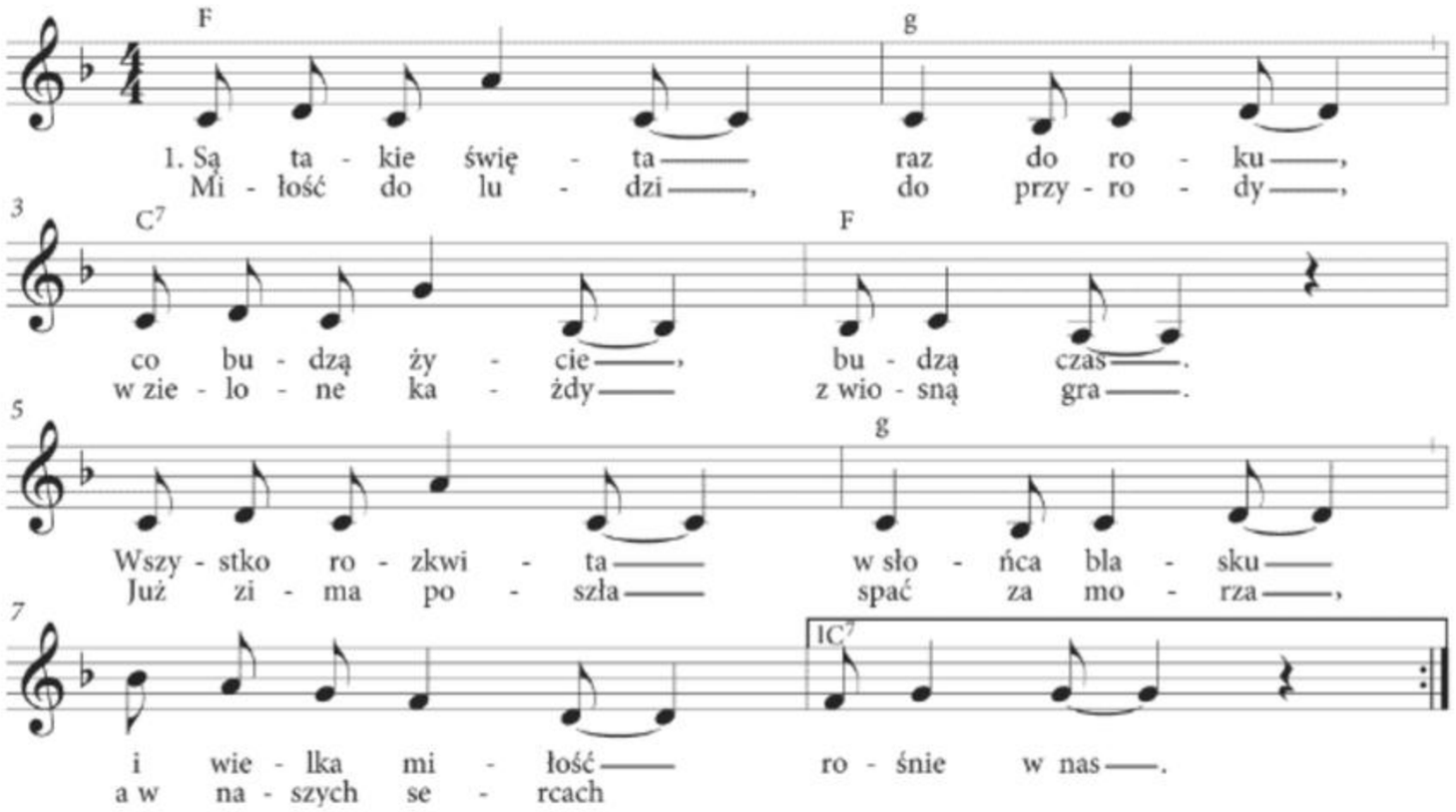
- Jerzy Fryderyk Haendel [czytaj: hendel], *Alleluja* z oratorium[1] *Mesjasz*

? Określcie, jakie zespoły wykonują utwór.

[1] *Oratorium* – wieloczęściowy utwór muzyczny wykonywany przez śpiewaków solistów, chór i orkiestrę. Pieśni oratoryjne opowiadają najczęściej o wydarzeniach biblijnych.

Wielkanocna piosenka

muzyka: Mirosław Ziąber, słowa: Wojciech Stachurski
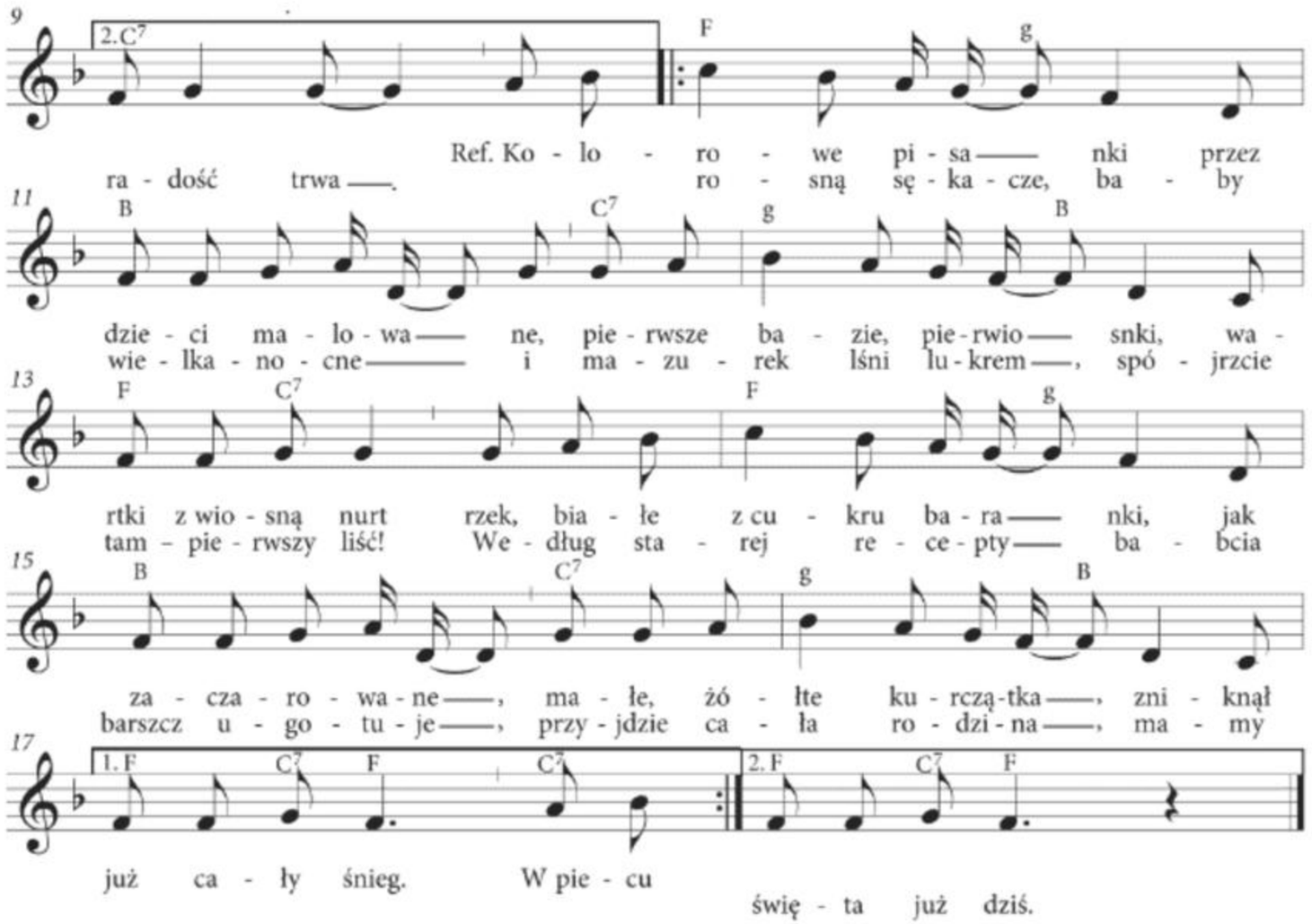

1. Są takie święta raz do roku,
co budzą życie, budzą czas.
Wszystko rozkwita w słońca blasku
i wielka miłość rośnie w nas.
Miłość do ludzi, do przyrody,
w zielone każdy z wiosną gra.
Już zima poszła spać za morza,
a w naszych sercach radość trwa.

Ref. Kolorowe pisanki
przez dzieci malowane,
pierwsze bazie, pierwiosnki,
wartki[1] z wiosną nurt rzek,
białe z cukru baranki,
jak zaczarowane,
małe, żółte kurczątka,
zniknął cały już śnieg.

[1] *Wartki* – szybki.

W piecu rosną sękacze[2],
baby wielkanocne
i mazurek lśni lukrem,
spójrzcie tam – pierwszy liść!
Według starej recepty[3]
babcia barszcz ugotuje,
przyjdzie cała rodzina,
mamy święta już dziś.

2. Czas ciepłe kurtki w szafie schować
i w naftaliny[4] ukryć świat.
W szufladzie zaśnie czapka zimowa,
narty i sanki pójdą spać.
Bocian powrócił na swe gniazdo,
już leśnych kwiatów czujesz woń.
A słońce świeci mocno, jasno
i żabi rechot słychać z łąk.

Ref. Kolorowe pisanki...

[2] *Sękacz* – rodzaj ciasta.
[3] *Recepta* – tu: przepis.
[4] *Naftalina* – środek przeciwko molom.
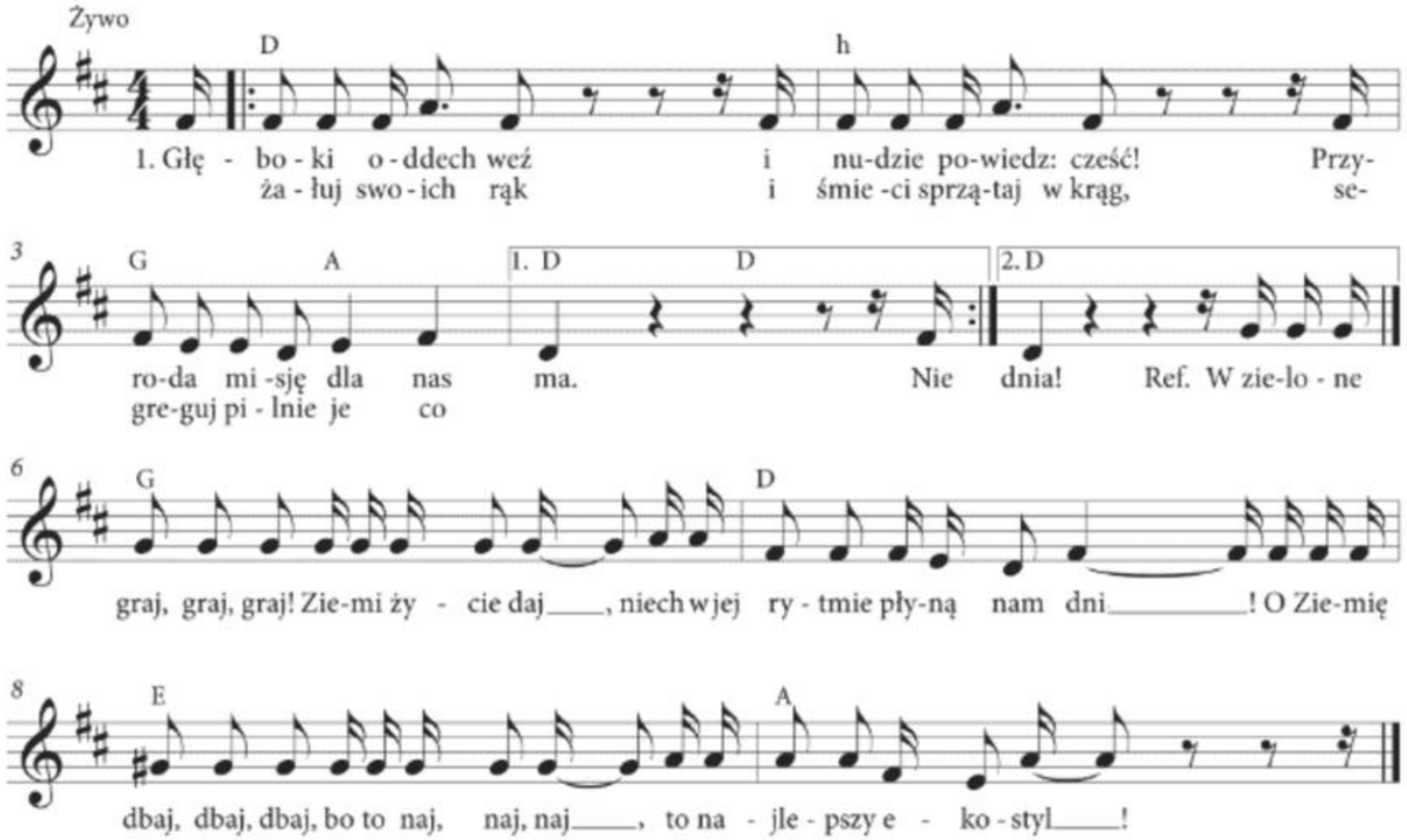

25. Dzień Ziemi

Zaśpiewajmy!

Ekorock

muzyka: Łukasz Jaszczuk, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

Co będziemy dzisiaj robić?

- Wykonamy piosenkę *Ekorock*.
- Posłuchamy utworu Edwarda Griega [czytaj: griga].
- Przygotujemy własne ekologiczne instrumenty muzyczne.

1. Głęboki oddech weź
i nudzie powiedz: cześć!
Przyroda misję dla nas ma.
Nie żałuj swoich rąk
i śmieci sprzątaj w krąg,
segreguj pilnie je co dnia!

Ref. W zielone graj, graj, graj,
Ziemi życie daj,
niech w jej rytmie płyną nam dni!
O Ziemię dbaj, dbaj, dbaj,
bo to naj, naj, naj,
to najlepszy ekostyl!

2. Cieknący zakręć kran,
bo to jest dobry plan:
być z ekologią za pan brat!
A każdy ekorok
to stumilowy krok
w ten nowy, czysty, lepszy świat!

Ref. W zielone…

Każdego roku w kwietniu obchodzimy Dzień Ziemi. Jest to święto, które ma uświadomić wszystkim ludziom, że należy chronić naszą planetę przed zaśmieceniem i zanieczyszczeniem. Powstało wiele piosenek zachęcających do dbania o naturę i czystość środowiska.

Istnieją rozmaite sposoby, aby ochronić przyrodę przed zanieczyszczeniami. Jedną z tych metod jest recykling, czyli ponowne wykorzystanie różnego rodzaju śmieci i odpadów, na przykład pustych butelek lub opakowań. Papieru, plastiku i innych materiałów użyjemy do stworzenia ekologicznych instrumentów.

Posłuchajmy...

- Edward Grieg [czytaj: grig], *Poranek z I suity „Peer Gynt"* *[czytaj: per gynt]*

? Jakie uczucia wywołuje utwór? Przedstawcie je na ilustracji wykonanej dowolną techniką.
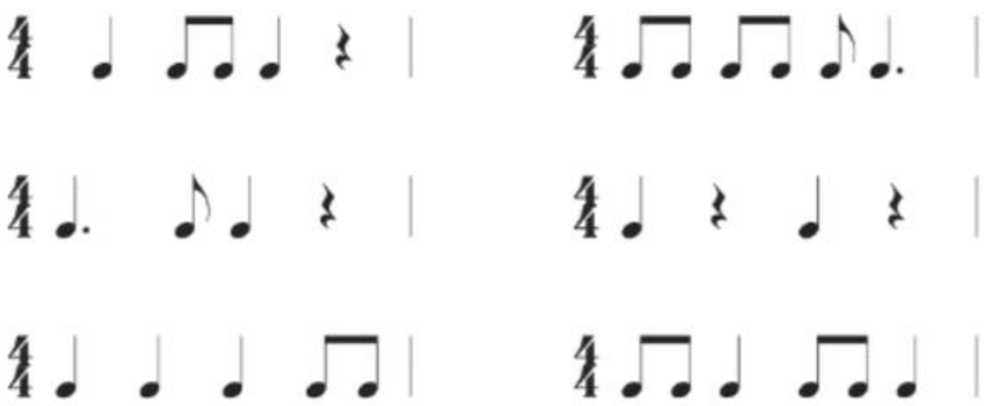
Ćwiczenie

1

Zgromadźcie stare gazety, plastikowe butelki, kartony i puszki po napojach. Zbudujcie ze zgromadzonych przedmiotów ekologiczne instrumenty. Po zakończeniu pracy wykonajcie piosenkę *Ekorock*. Podczas śpiewania zagrajcie na przygotowanych instrumentach zamieszczone poniżej rytmy.

Rytmy do piosenki *Ekorock*

A to ciekawe!

Dzień Ziemi uczczono po raz pierwszy w Stanach Zjednoczonych w 1970 roku. W Polsce obchodzimy go od 1990 roku. W krajach o ciepłym klimacie święto to przypada 20 lub 21 marca, a w naszym państwie – 22 kwietnia.

26. Majowe święta Polaków

Zaśpiewajmy!
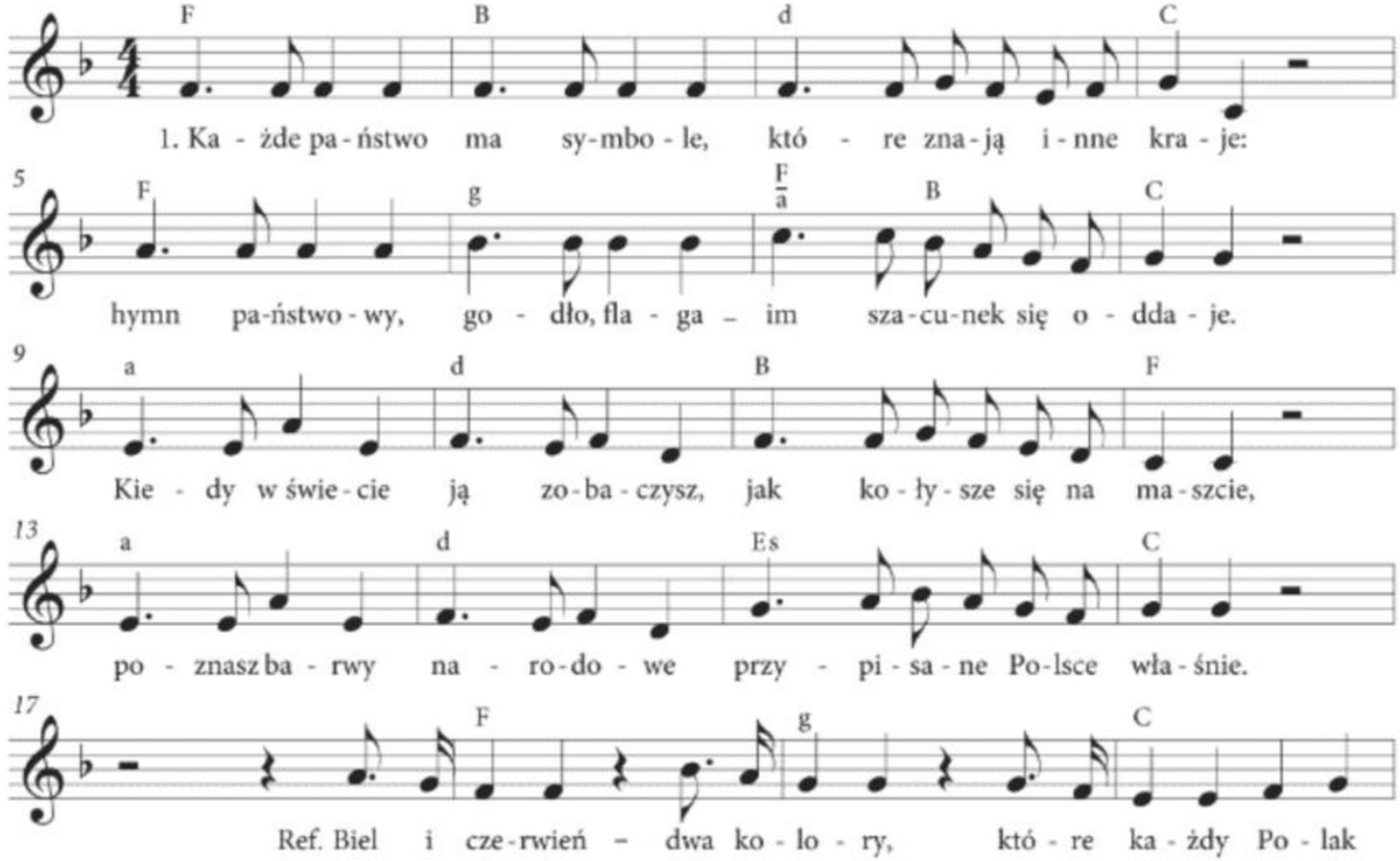
Polska flaga

muzyka: Monika Gromek, Michał Jóźwiak, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach
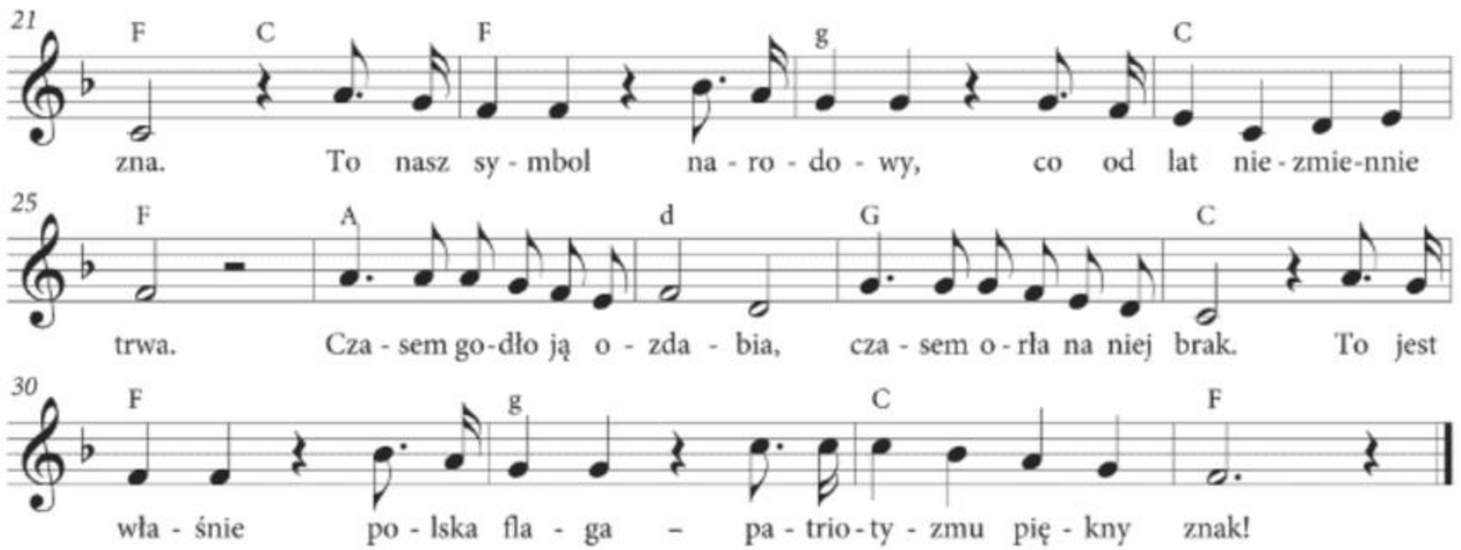
Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy piosenkę *Polska flaga*.
- Wykonamy ćwiczenie rytmiczne.
- Dowiemy się, co oznacza kropka przy niektórych nutach.

1. Każde państwo ma symbole,
które znają inne kraje:
hymn państwowy, godło, flaga –
im szacunek się oddaje.
Kiedy w świecie ją zobaczysz,
jak kołysze się na maszcie,
poznasz barwy narodowe
przypisane Polsce właśnie.

Ref. Biel i czerwień – dwa kolory,
które każdy Polak zna.
To nasz symbol narodowy,
co od lat niezmiennie trwa.
Czasem godło ją ozdabia,
czasem orła na niej brak.
To jest właśnie polska flaga –
patriotyzmu piękny znak!

2. Z wielką dumą na mundurze
każdy żołnierz ją naszywa.
Nazywana jest banderą,
kiedy statek pod nią pływa.
Przypisana jest na stałe
instytucjom i urzędom.
Gdy powiewa na ulicach,
zapowiada wielkie święto!

Ref. Biel i czerwień – dwa kolory...

3. Uroczystość narodowa
bez niej odbyć się nie może,
wtedy zdobi polskie domy
od Beskidów aż po morze.
Choć zwiastuje ważne daty,
to nie kłamią kalendarze:
drugi maja to jest święto
poświęcone naszej fladze!

Ref. Biel i czerwień – dwa kolory...

Podczas obchodów Narodowego Święta Niepodległości żołnierze wciągają polską flagę na maszt.

Na początku maja Polacy obchodzą ważne święta państwowe: pierwszego maja – Święto Pracy, a trzeciego – rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 maja w 1791 roku. Podczas odbywających się w tych dniach uroczystości śpiewamy *Mazurka Dąbrowskiego*, a na maszt jest wciągana biało-czerwona flaga – jeden z najważniejszych symboli naszego kraju. Od roku 2004 drugiego maja świętujemy Dzień Flagi Rzeczypospolitej Polskiej.

A to ciekawe!

Podczas uroczystości państwowych *Mazurka Dąbrowskiego* wykonuje orkiestra wojskowa. Rytm naszego hymnu wybija wówczas trzech perkusistów. Pierwszy z nich gra na talerzach, drugi – na bębnie, a trzeci – na werblu.

Ćwiczenie

1. Wystukajcie podany rytm dwiema pałeczkami na bębenkach albo dwoma ołówkami o blat ławki, na przemian prawą i lewą ręką.
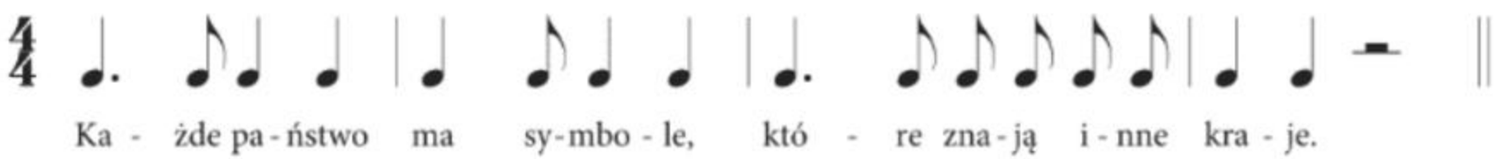

Przy niektórych nutach piosenki *Polska flaga* znajdują się kropki. **Kropka obok nuty** lub pauzy oznacza wydłużenie dźwięku lub chwili ciszy o połowę. Na przykład cała nuta z kropką trwa tyle, ile cała nuta i półnuta razem. Rytm, w którym przy nutach występują kropki, nazywamy **rytmem punktowanym**.

MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Kropka przy nucie – znak wydłużający dźwięk lub pauzę o połowę.

27. WARSZTAT MUZYCZNY

To już wiemy!
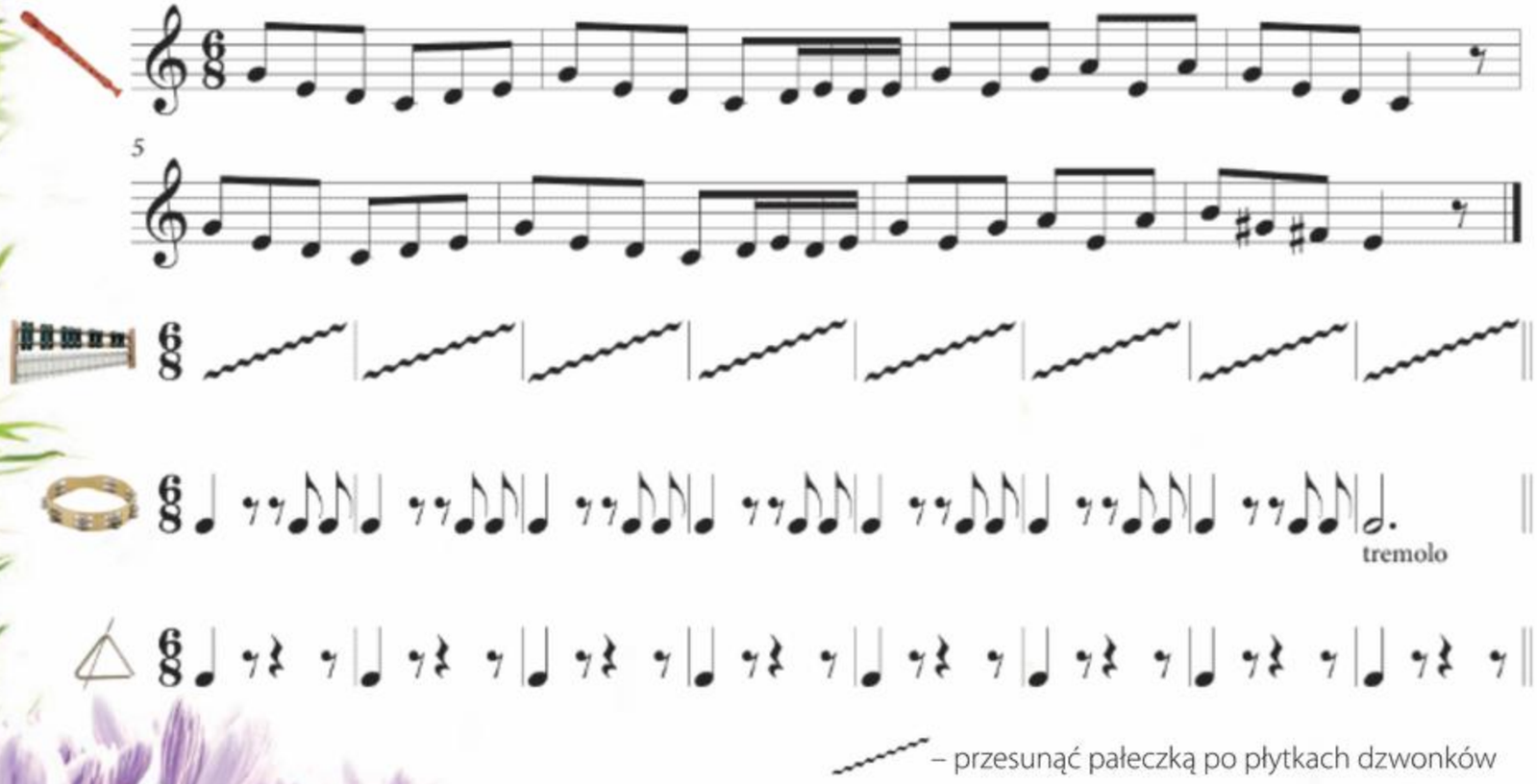
- Z Wielkanocą wiąże się wiele zwyczajów i obrzędów ludowych.
- Dzień Flagi Rzeczypospolitej Polskiej obchodzimy 2 maja.
- Kropka przy nucie lub pauzie wydłuża dźwięk lub pauzę o połowę.
- Rytm, w którym przy nutach występują kropki, nazywamy rytmem punktowanym.

Co będziemy dzisiaj robić?

- Sprawdzimy, co już wiemy i umiemy.
- Zagramy na różnych instrumentach.
- Posłuchamy muzyki Antonia Vivaldiego [czytaj: wiwaldiego] i Nikołaja Rimskiego-Korsakowa.
- Stworzymy wspólnie wiosenny utwór muzyczny.

Zadania warsztatowe

① Podzielcie się na dwie grupy. Pierwszy zespół gra na fletach fragment utworu Edwarda Griega [czytaj: griga] *Poranek*, a drugi – wykonuje akompaniament na instrumentach perkusyjnych według zamieszczonego schematu.

– przesunąć pałeczką po płytkach dzwonków

Posłuchajmy...
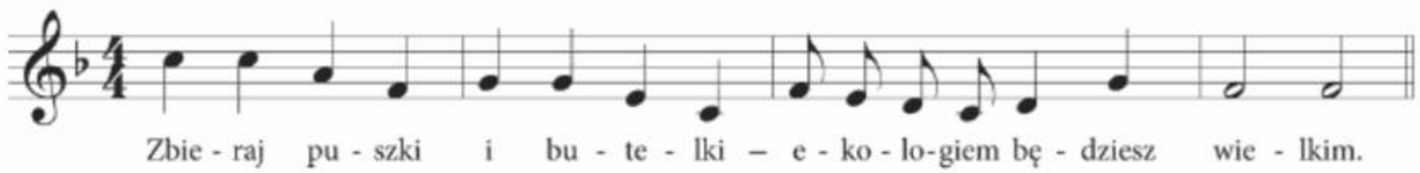
- Antonio Vivaldi [czytaj: wiwaldi], *Koncert skrzypcowy „Wiosna"* z cyklu *Cztery pory roku*, część I

? Jakie wiosenne odgłosy słyszycie, gdy w utworze rozbrzmiewają pojedyncze skrzypce?

② Wykonajcie instrumenty z przygotowanych wcześniej surowców wtórnych, na przykład z pustych butelek lub opakowań. Następnie ułóżcie i zagrajcie wspólnie utwór muzyczny pod tytułem *Wiosenna łąka*, przeznaczony na głos wokalny, flety i zbudowane przez Was instrumenty. Postarajcie się naśladować w swojej muzyce jak najwięcej wiosennych odgłosów, które można usłyszeć na łące.

③ Przygotujcie wstążki lub paski krepiny. Podczas słuchania utworu *Lot trzmiela* poruszajcie nimi w górę lub w dół – w zależności od tego, czy melodia się wznosi, czy opada.

④ Zagrajcie na dzwonkach lub na fletach śpiewankę ekologiczną. Następnie ją zaśpiewajcie.

Posłuchajmy...

◦ Nikołaj Rimski-Korsakow, *Lot trzmiela* z opery *Bajka o carze Sałtanie*

? Jaki instrument naśladuje w utworze brzęczenie lecącego trzmiela?

Moja muzyka

Ułóżcie własną śpiewankę ekologiczną, a następnie ją wykonajcie.

Mój wianek świętojański

26 maja – Dzień Matki

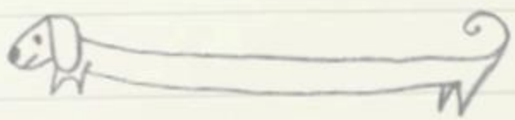
1 czerwca – Dzień Dziecka

21 czerwca – Święto Muzyki

23 czerwca – Dzień Ojca

1 lipca – Dzień Psa

15 lipca – Dzień bez Telefonu Komórkowego

3 czerwca

Dzień Dobrej Oceny

3 czerwca przypada Dzień Dobrej Oceny. Przypomina on, że dobrymi ocenami są też pozytywne komentarze dotyczące wyglądu i postępowania innej osoby. Takie oceny stosujmy jak najczęściej, nie tylko w tym dniu.

22 czerwca

Początek lata

Za początek lata uznajemy moment przesilenia letniego, czyli dobę, w której dzień jest najdłuższy, a noc najkrótsza. Przypada ona przeważnie 22 czerwca. Dawniej 23 lub 24 czerwca odprawiano słowiańskie obrzędy z okazji nocy kupały, zwanej też sobótką. W ogniskach palono zioła, szukano magicznego kwiatu paproci, odbywały się także zabawy z wróżbami i tańcami. Znanym do dziś zwyczajem było puszczanie przez dziewczęta na rzekę wianków z płonącymi świecami. Po wprowadzeniu chrześcijaństwa na ziemiach polskich patronem tego dnia został Święty Jan Chrzciciel. Dlatego od tej pory nazywano to święto nocą świętojańską. Święcono wówczas wodę oraz ogłaszano otwarcie sezonu kąpieli w rzekach i jeziorach.

Maj

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Czerwiec

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Lipiec

Pn	Wt	Śr	Cz	Pt	So	N
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				
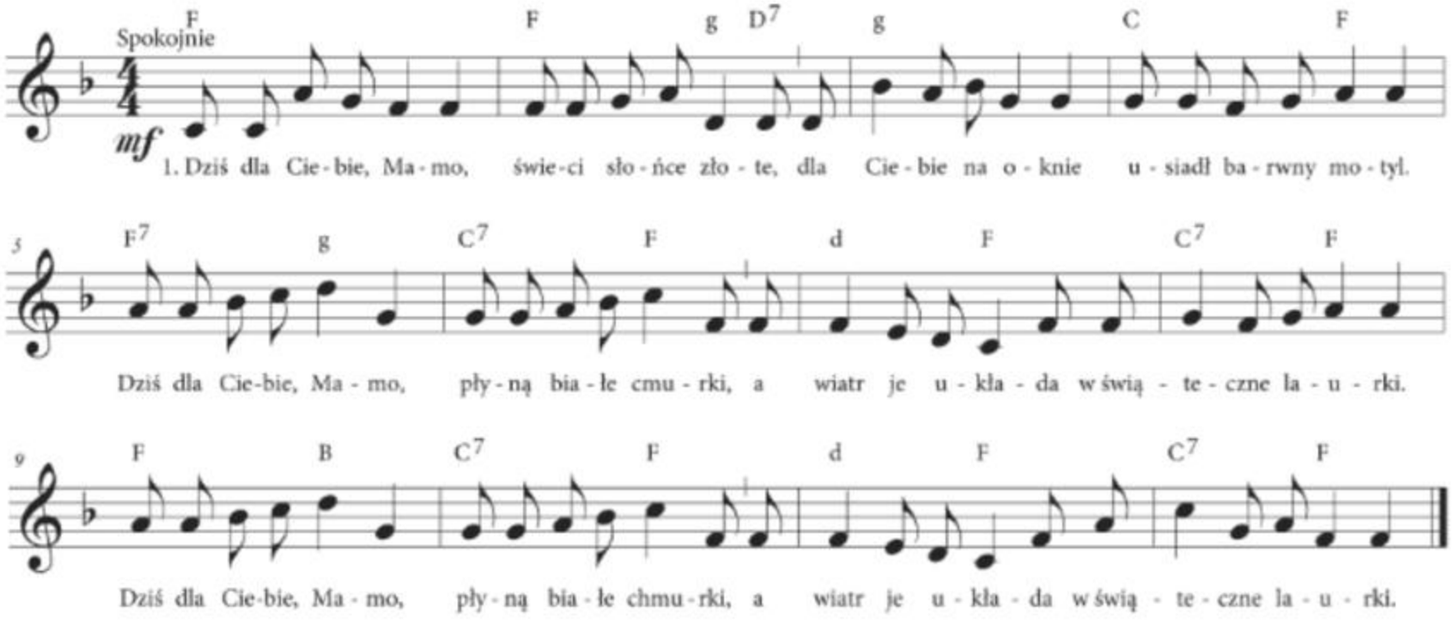

28. Dla ciebie, mamo, dla ciebie, tato

Zaśpiewajmy!

Dla Ciebie, Mamo

muzyka: Stanisław Guzowski, słowa: Włodzimierz Scisłowski

1. Dziś dla Ciebie, Mamo, świeci słońce złote,
dla Ciebie na oknie usiadł barwny motyl.
Dziś dla Ciebie, Mamo, płyną białe chmurki,
a wiatr je układa w świąteczne laurki. } *bis*

2. Dziś dla Ciebie, Mamo, śpiewa szpak na klonie
i dla Ciebie kwiaty pachną też w wazonie.
Dzisiaj, droga Mamo, masz twarz uśmiechniętą,
niechaj przez rok cały trwa to Twoje święto! } *bis*

Co będziemy dzisiaj robić?

- Zaśpiewamy i zatańczymy dla mamy.
- Zaśpiewamy *Piosenkę dla taty*.
- Zagramy na fletach *Utwór dla taty*.
- Posłuchamy utworu Antonia Vivaldiego.

Mama jest najważniejszą osobą dla każdego dziecka. To nasza pierwsza nauczycielka, która cierpliwie odpowiada na wszystkie pytania. Opiekuje się nami z troską i czułością oraz pomaga nam, gdy tego potrzebujemy. Mama jest naszą najlepszą i najwierniejszą przyjaciółką – zawsze nas wysłucha, pocieszy i przytuli. Podziękujmy naszym mamom w dniu ich święta śpiewem, grą i tańcem.

Ćwiczenie

1 Wykonajcie szarfy ze wstążek lub z pasków krepiny. Następnie zatańczcie do utworu Fryderyka Chopina [czytaj: szopena] *Walc Des-dur*, op. 64, nr 1. Podczas tańca poruszajcie szarfami w rytm muzyki.

Na złotą nutę

Wymyślcie rymowane życzenia dla swoich mam, a następnie ułóżcie melodię do tekstu. Zaśpiewajcie przygotowaną przez Was piosenkę.
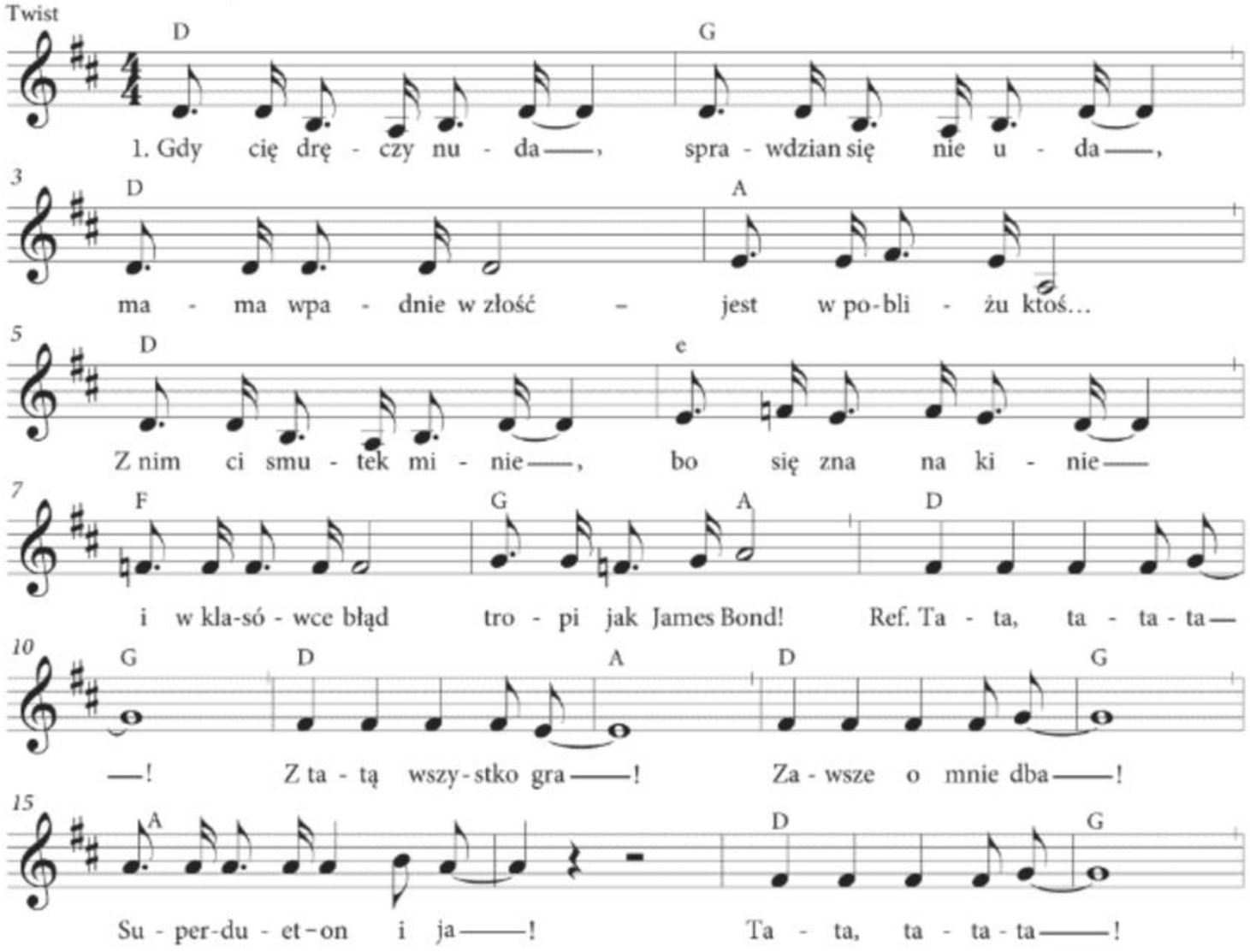
Na początku kalendarzowego lata w wielu krajach obchodzi się Dzień Ojca. W Polsce przypada on pod koniec roku szkolnego. Jest to okazja, aby podziękować wszystkim tatom za ich miłość i opiekę oraz za wszystkie wspaniałe chwile spędzone razem na zabawie i wędrówkach.

Zaśpiewajmy!

Piosenka dla taty
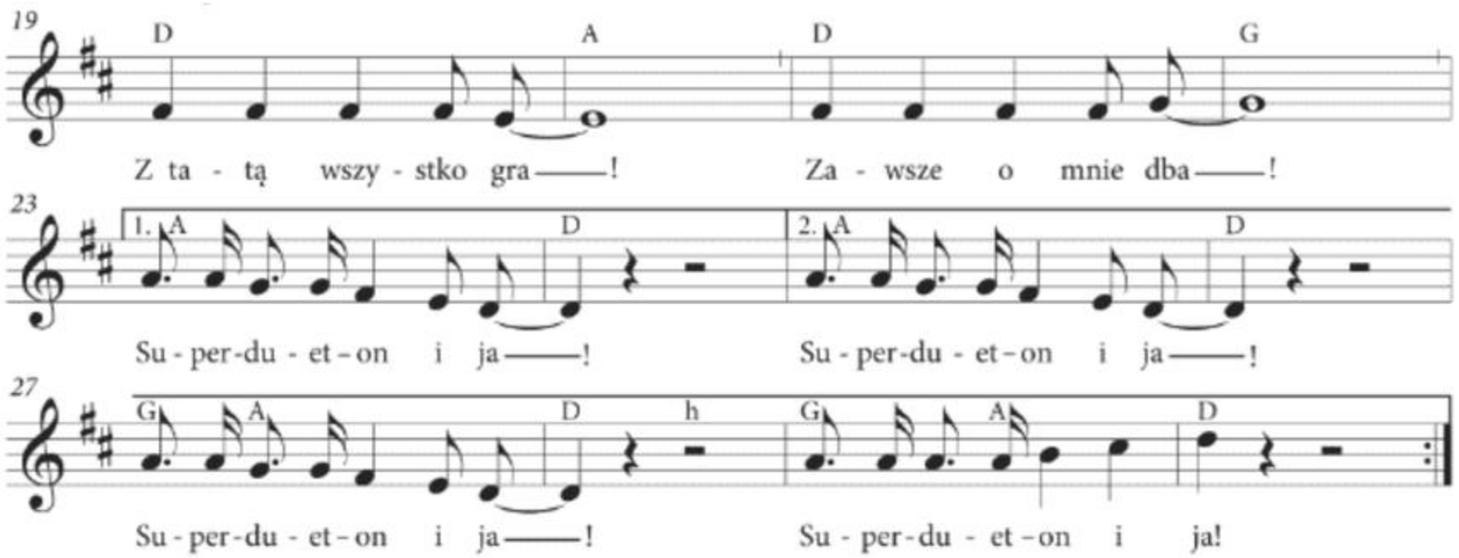
muzyka: Monika Gromek, Michał Jóźwiak, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

1. Gdy cię dręczy nuda,
sprawdzian się nie uda,
mama wpadnie w złość –
jest w pobliżu ktoś…
Z nim ci smutek minie,
bo się zna na kinie
i w klasówce błąd
tropi jak James Bond
[czytaj: dżejms bond]!

Ref. Tata, ta-ta-ta!
Z tatą wszystko gra!
Zawsze o mnie dba!
Superduet – on i ja! } *bis*

2. Korki na ulicach
mija jak Kubica.
Tym, co ma i wie,
chętnie dzieli się.
Kiedy kończy pracę,
leniuchuje czasem...
Mrugnie i już wiesz –
dziś ogląda mecz!

Ref. Tata, ta-ta-ta!
Z tatą wszystko gra!
Zawsze o mnie dba!
Superduet – on i ja! } *bis*
Superduet – on i ja!
Superduet – on i ja!

Posłuchajmy...

◦ Antonio Vivaldi [czytaj: wiwaldi], *Koncert skrzypcowy „Lato"* z cyklu *Cztery pory roku*, część II
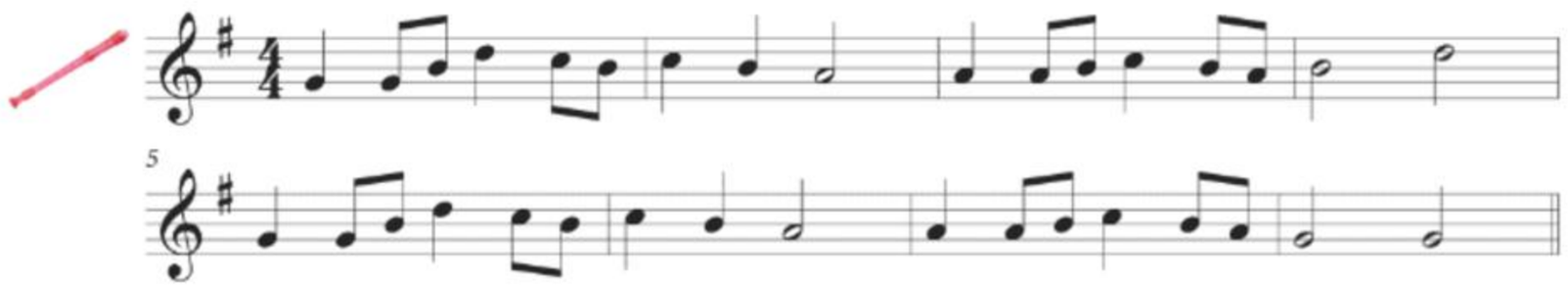
? Jakie odgłosy naśladuje – Waszym zdaniem – muzyka?

Aby uczcić Dzień Ojca, możecie nie tylko złożyć swoim ojcom życzenia, lecz także przygotować dla nich muzyczny występ. Zrobicie wspaniały prezent swoim tatom, jeśli zaśpiewacie im świąteczną piosenkę i zagracie na instrumentach.

Zagrajmy!

Utwór dla taty

muzyka: Monika Gromek

29. Niech żyją wszystkie dzieci!
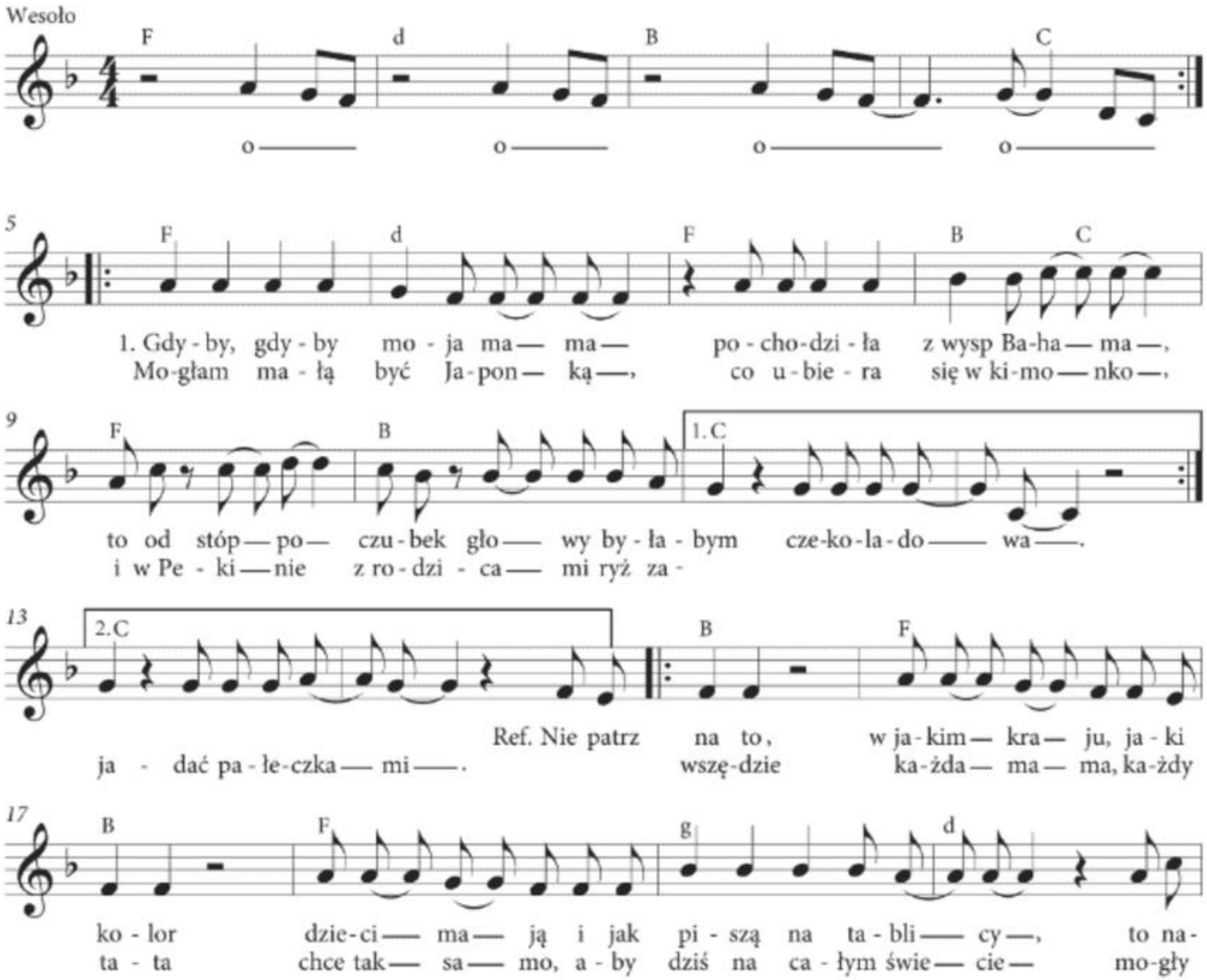
Co będziemy dzisiaj robić?

- Wykonamy piosenkę *Kolorowe dzieci*.
- Poznamy zabawy dzieci z różnych stron świata.

Zaśpiewajmy!

Kolorowe dzieci
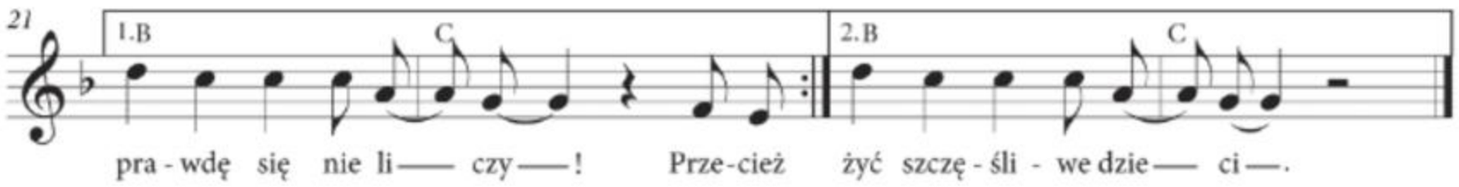
słowa: Jerzy Bielunas, muzyka: Majka Jeżowska

1. Gdyby, gdyby moja mama
pochodziła z wysp Bahama,
to od stóp po czubek głowy
byłabym czekoladowa.
Mogłam małą być Japonką,
co ubiera się w kimonko,
i w Pekinie z rodzicami
ryż zajadać pałeczkami.

Ref. Nie patrz na to, w jakim kraju,
jaki kolor dzieci mają
i jak piszą na tablicy,
to naprawdę się nie liczy!
Przecież wszędzie każda mama,
każdy tata chce tak samo,
aby dziś na całym świecie
mogły żyć szczęśliwe dzieci.
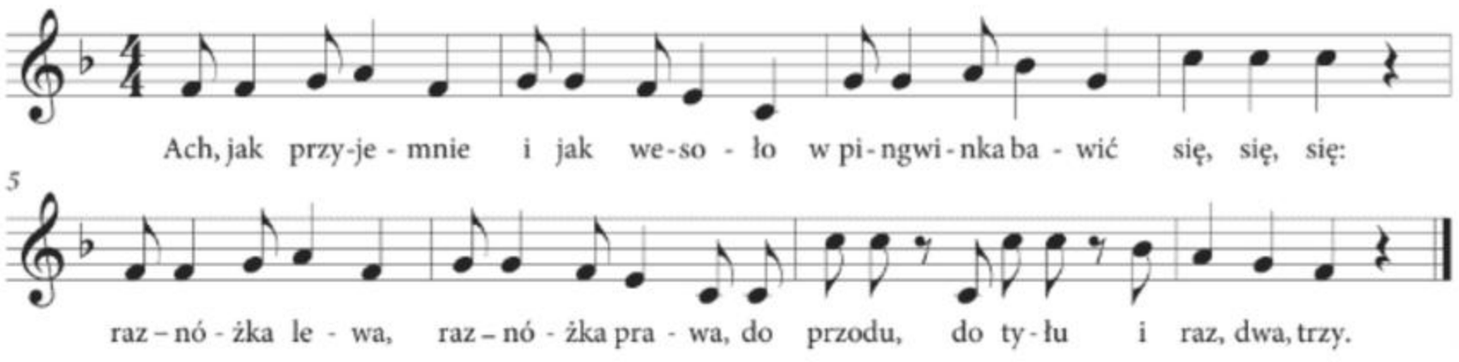

Bez względu na kolor skóry i miejsce zamieszkania wszystkie dzieci uwielbiają się bawić. Dlatego w różnych krajach świata powstało wiele ciekawych i niepowtarzalnych zabaw muzycznych. Warto zapoznać się z kilkoma spośród nich.

Pingwinek

Stańcie gęsiego – niech każde z Was chwyci osobę stojącą z przodu obiema rękami w pasie. Zaśpiewajcie podany utwór i wykonajcie równocześnie opisane ruchy. Powtórzcie zabawę kilka razy.

Ach, jak przyjemnie i jak wesoło w pingwinka bawić (*maszerujcie do przodu – zacznijcie wszyscy od prawej nogi*)
się, się, się: (*podskoczcie trzy razy w miejscu*)
raz – nóżka lewa, (*wysuńcie w bok lewą nogę*)
raz – nóżka prawa, (*wysuńcie w bok prawą nogę*)
do przodu (*skoczcie do przodu*)
do tyłu (*skoczcie do tyłu*)
i raz, dwa, trzy. (*skoczcie trzy razy do przodu*)

2. Mogłam przyjść na świat w Cejlonie,
na wycieczki jeździć słoniem,
lub w Australii mieć tatusia
i z tatusiem łapać strusie.
Los to sprawił lub przypadek,
że Hindusem nie był dziadek,
tata nie był Indianinem
i nie w Peru mam rodzinę.
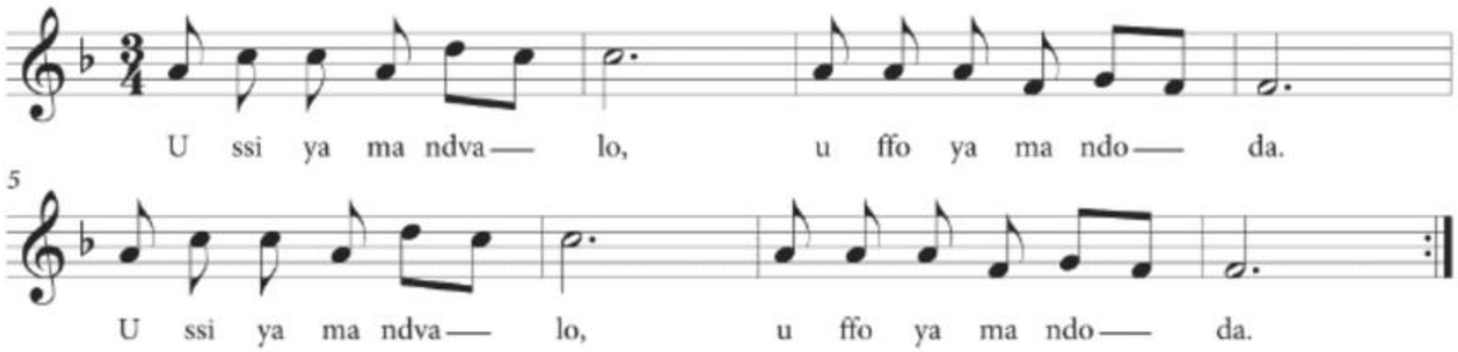
Ref. Nie patrz na to…

Zaśpiewajmy!

Piosenka z Afryki

ludowa melodia afrykańska
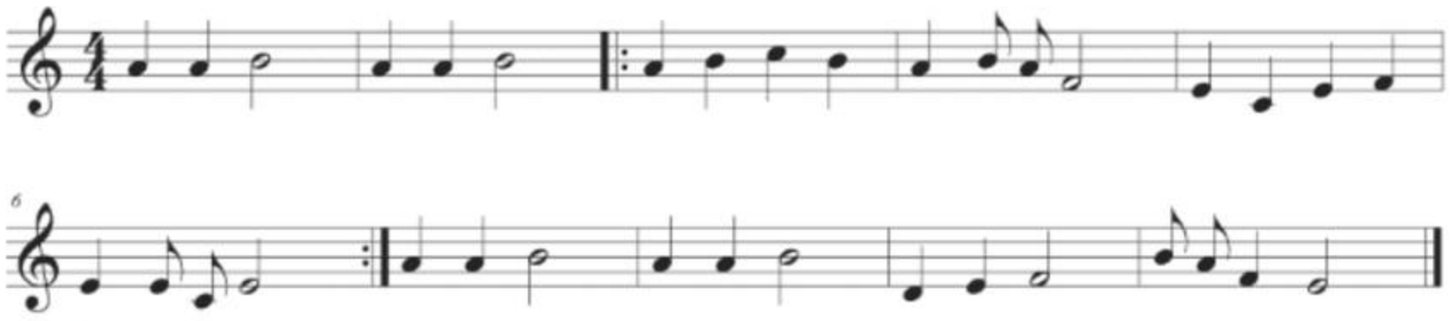

Zagrajmy!

Sakura

tradycyjna melodia japońska

30. Muzykujemy wakacyjnie!
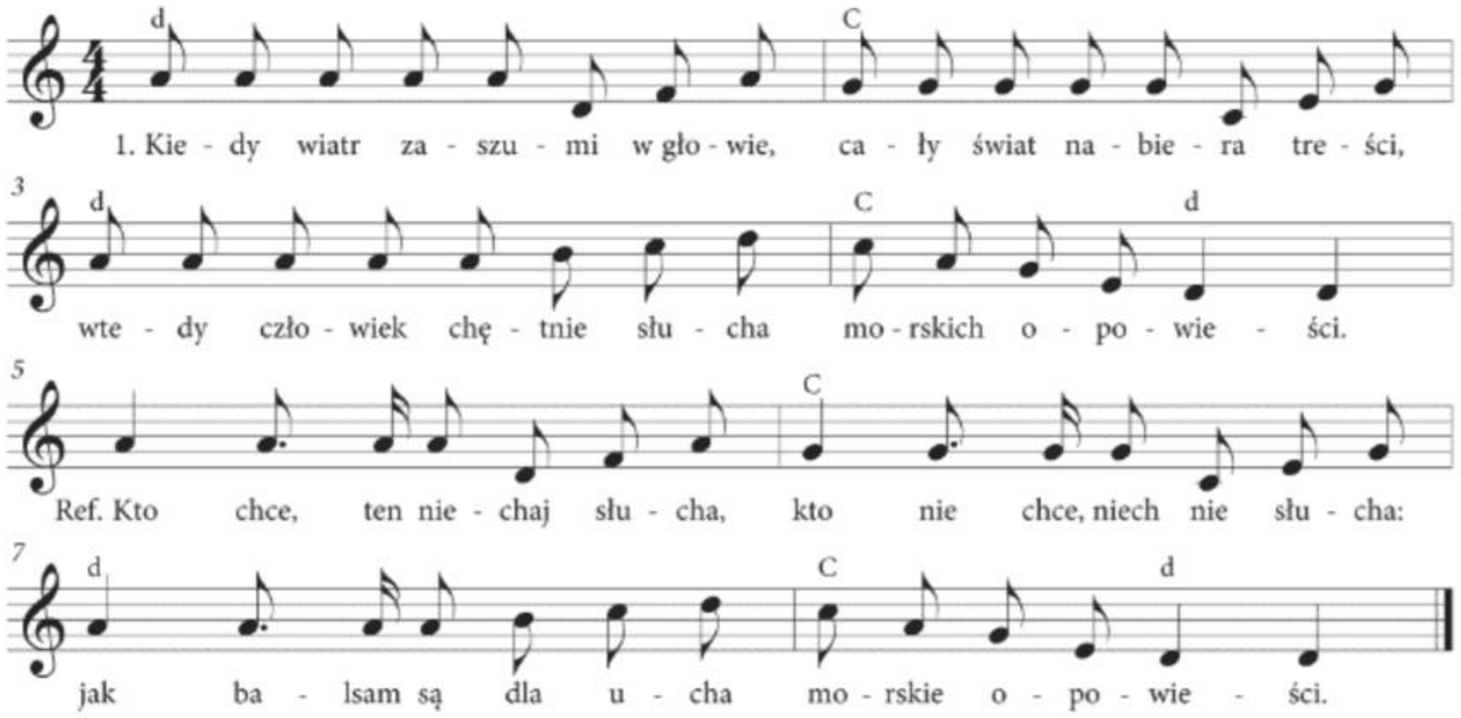
Co będziemy dzisiaj robić?

- Wykonamy piosenkę *Morskie opowieści*.
- Dowiemy się, co to jest szanta.
- Pobawimy się w wilki morskie.
- Zagramy akompaniament na instrumentach perkusyjnych.

Zaśpiewajmy!

Morskie opowieści

popularna melodia szkocka

Utwór *Morskie opowieści* to **szanta**, czyli piosenka opowiadająca o morzu i codziennym życiu na statku. Szanty od bardzo dawna są śpiewane przez marynarzy, którym rytm tych pieśni uprzyjemnia ciężką pracę na okręcie. W szantowe teksty często wplatają oni okrzyki dotyczące różnych żeglarskich czynności, na przykład zwijania żagla lub podawania liny.

1. Kiedy wiatr zaszumi w głowie,
cały świat nabiera treści,
wtedy człowiek chętnie słucha
morskich opowieści.

Ref. Kto chce, ten niechaj słucha,
kto nie chce, niech nie słucha:
jak balsam są dla ucha
morskie opowieści.

2. Łajba to jest morski statek,
sztorm to wiatr, co dmucha z gestem,
cierpi kraj na niedostatek
morskich opowieści.

Ref. Kto chce, ten niechaj słucha...

3. Pływał raz marynarz, który
żywił się wyłącznie pieprzem,
sypał pieprz do konfitury
i do zupy mlecznej.

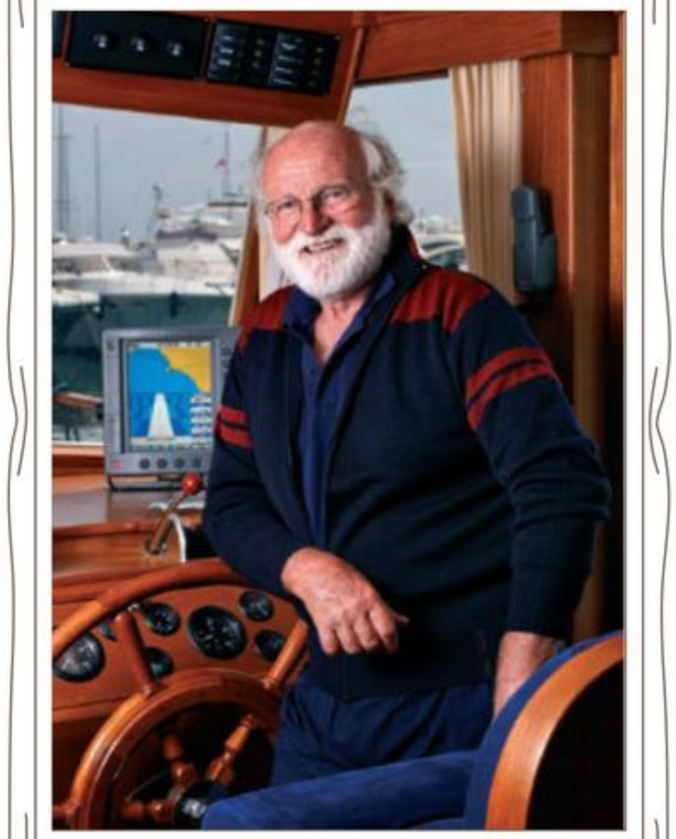
Ref. Kto chce, ten niechaj słucha...

Wilki morskie

Wykonajcie piosenkę *Morskie opowieści*. Podczas śpiewania poruszajcie się zgodnie z podanymi wskazówkami:

- W trakcie zwrotek naśladujcie ruchy wioślarzy.
- W czasie refrenu wykonujcie opisane gesty i ruchy.

Kto chce, ten niechaj słucha, (*naśladujcie wciąganie żagla na maszt – w rytmie ósemek wykonajcie osiem ruchów: raz prawą, a raz lewą ręką*)
kto nie chce, niech nie słucha: (*w rytmie ćwierćnut tupnijcie cztery razy na przemian prawą i lewą nogą*)
jak balsam są dla ucha (*w rytmie ćwierćnut uderzcie cztery razy w uda – na przemian prawą i lewą dłonią*)
morskie opowieści. (*klaśnijcie dwa razy w rytmie półnut*)

Praca na statku jest ciężka i odpowiedzialna, ale pozwala też przeżyć wiele przygód i zwiedzić świat.

Na żaglowcu „Dar Pomorza" znajduje się muzeum, w którym można dowiedzieć się wielu ciekawych rzeczy o codziennym życiu marynarzy.
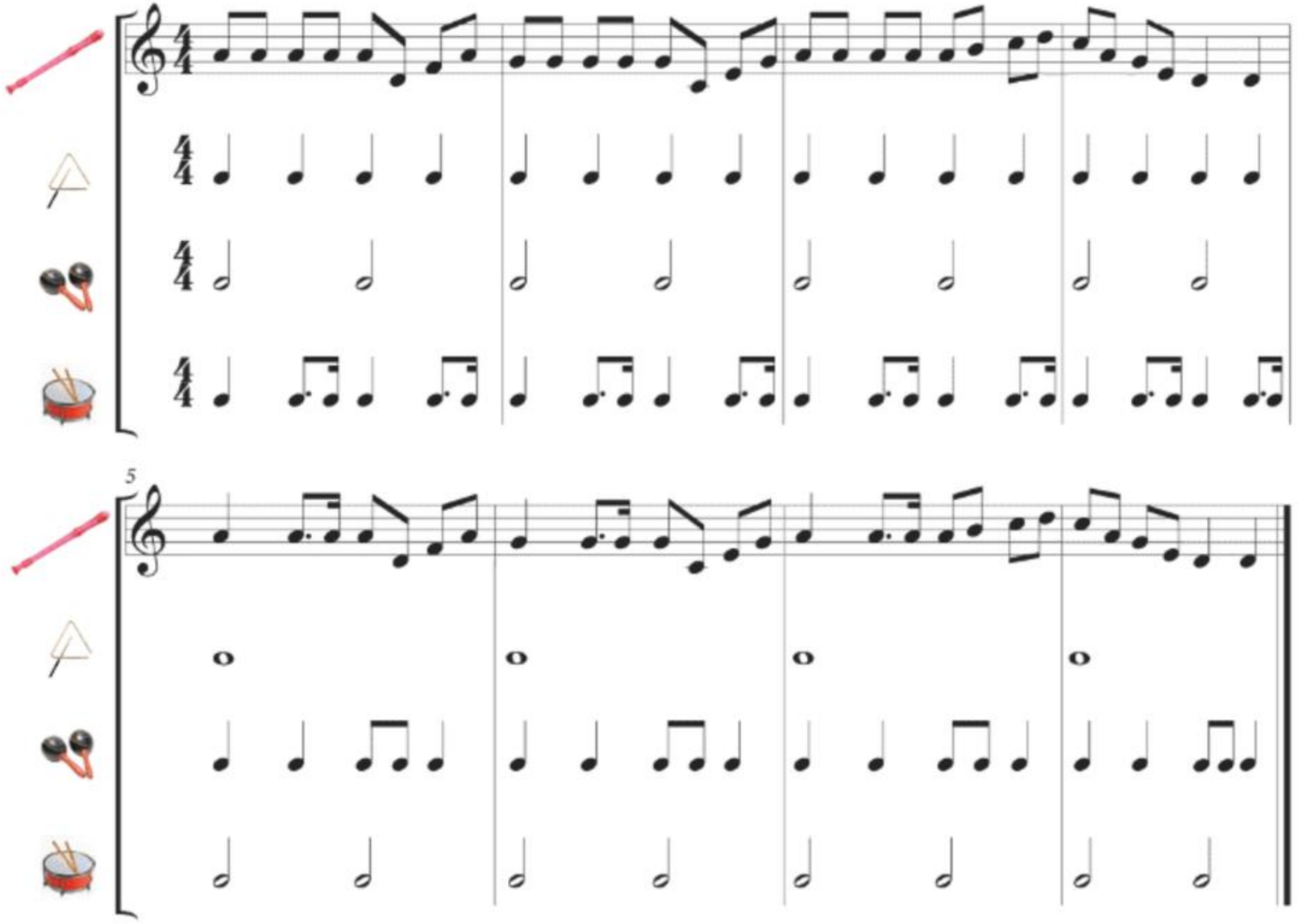
MUZYCZNY
SŁOWNICZEK

Szanta – piosenka opowiadająca o morzu i codziennym życiu na statku, śpiewana przez marynarzy podczas pracy.

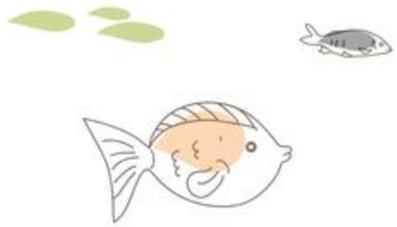
Ćwiczenie

1

Podzielcie się na dwie grupy, a następnie wykonajcie piosenkę *Morskie opowieści*. Pierwszy zespół wykonuje melodię zwrotek i refrenu na fletach, a drugi – gra akompaniament perkusyjny zgodnie z podanym schematem.

A to ciekawe!

Szanty to piosenki o tematyce morskiej. Jednak Międzynarodowy Festiwal Piosenki Żeglarskiej „Shanties" [czytaj: szantis] odbywa się w... Krakowie, czyli w mieście leżącym daleko od morza.

Wakacje zbliżają się wielkimi krokami. Kończy się rok pełen pracy i muzycznych przygód. W letnie dni czeka Was zasłużony odpoczynek. Nad rzeką, jeziorem czy w lesie pamiętajcie o piosence i muzyce. Zanim wyruszycie do różnych ciekawych i pięknych miejsc, zaśpiewajcie i zagrajcie razem z koleżankami i kolegami na pożegnanie czwartej klasy.

A to ciekawe!
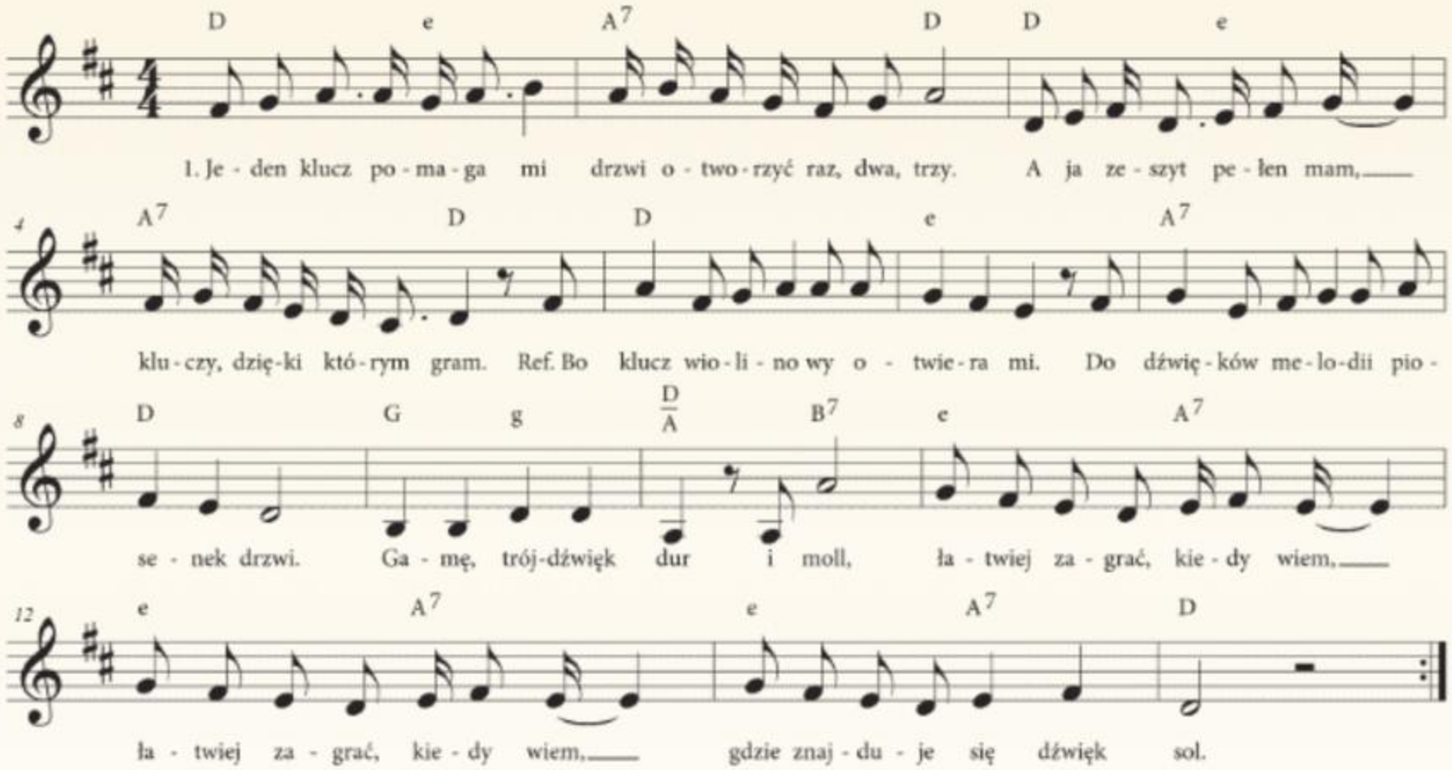
Istnieje kilka rodzajów szant. Przy pompowaniu wody marynarze śpiewają szybkie, żartobliwe utwory. Pieśni wykonywane podczas wyciągania kotwicy mają wolne tempo. Inne szanty rozlegają się przy zwijaniu żagli, a inne pomagają w ich rozwijaniu. Charakterystyczne pieśni rozbrzmiewają także podczas zmiany ustawienia żagli.

Dodatkowy repertuar

Zaśpiewajmy!

Wiolinowy klucz

muzyka i słowa: Tadeusz Szarwaryn

1. Jeden klucz pomaga mi
drzwi otworzyć raz, dwa, trzy.
A ja zeszyt pełen mam
kluczy, dzięki którym gram.
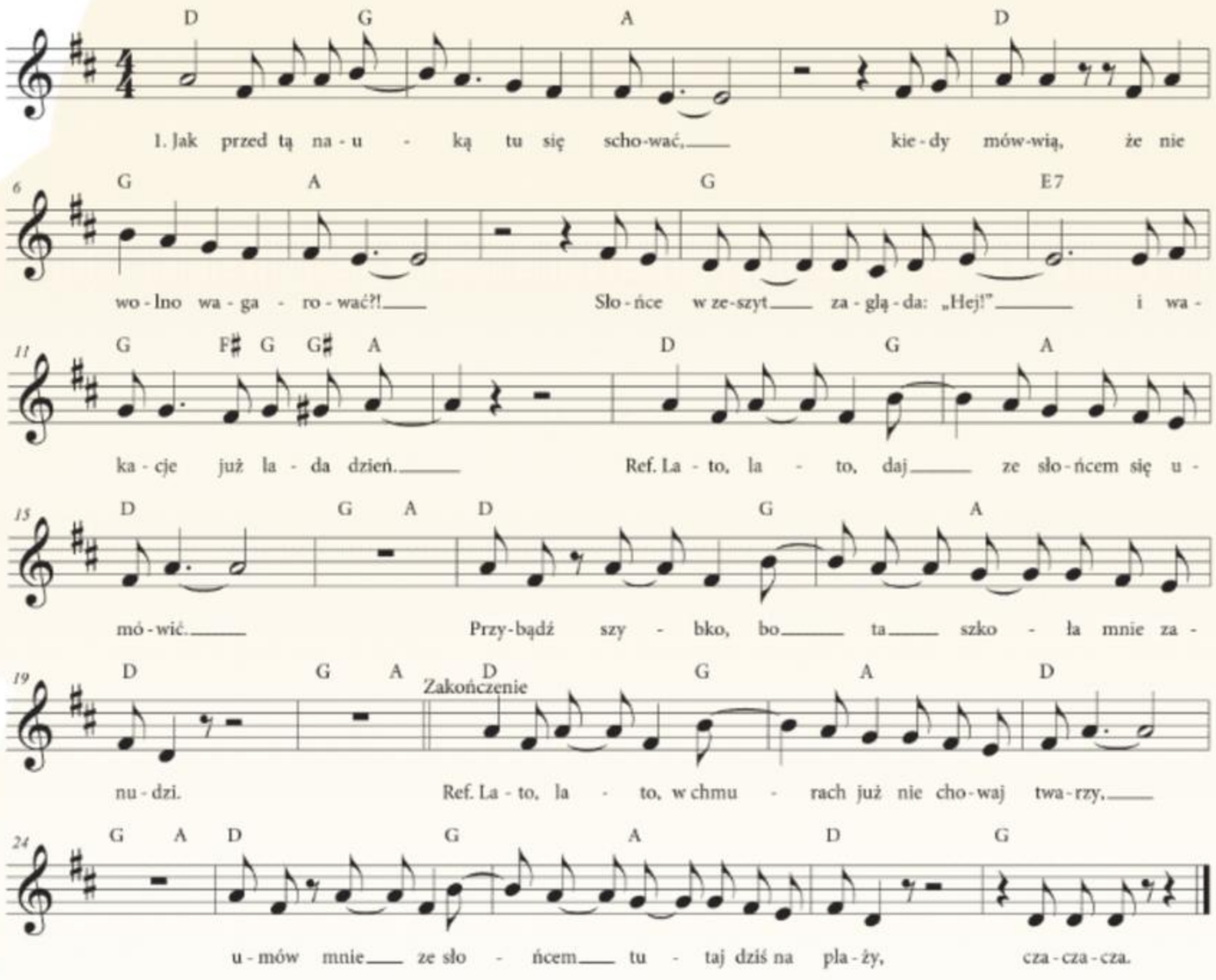
Ref. Bo klucz wiolinowy otwiera mi
do dźwięków melodii piosenek drzwi.
Gamę, trójdźwięk dur i moll
łatwiej zagrać, kiedy wiem,
gdzie znajduje się dźwięk sol.

2. Zagrać mogę każdy ton,
dźwięki mi posłuszne są
i wyśpiewam gamę sam,
bo klucz wiolinowy mam.

Ref. Bo klucz wiolinowy…

Letnia cza-cza

muzyka i słowa: Dariusz Jaros

1. Jak przed tą nauką tu się schować,
kiedy mówią, że nie wolno wagarować?!
Słońce w zeszyt zagląda: „Hej!"
i wakacje już lada dzień.

Ref. Lato, lato, daj ze słońcem się umówić.
Przybądź szybko, bo ta szkoła mnie zanudzi.

2. Zima – ferie i klasowa wycieczka
to od szkoły chwilowa ucieczka.
Jakieś wolne przydałoby się.
„Człowiek w stresie nic nie uczy się!"
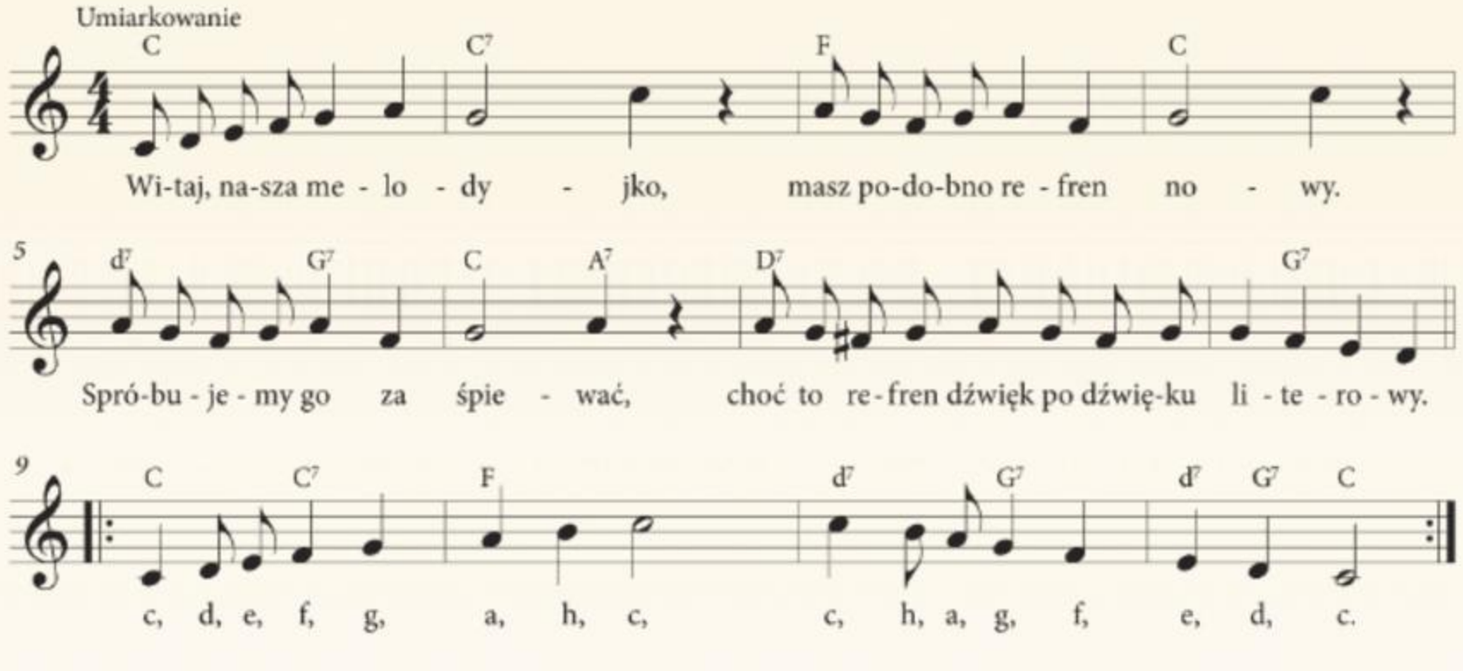
Ref. Lato, lato…

Zakończenie

Lato, lato, w chmurach już nie chowaj twarzy,
umów mnie ze słońcem tutaj dziś na plaży,
cza-cza-cza.

Nasza melodyjka

muzyka: Janusz Bogacki, słowa: Jan Kazimierz Siwek

1. Witaj, nasza melodyjko,
masz podobno refren nowy.
Spróbujemy go zaśpiewać,
choć to refren dźwięk po dźwięku literowy.

Ref. *c, d, e, f, g, a, h, c,*
c, h, a, g, f, e, d, c.
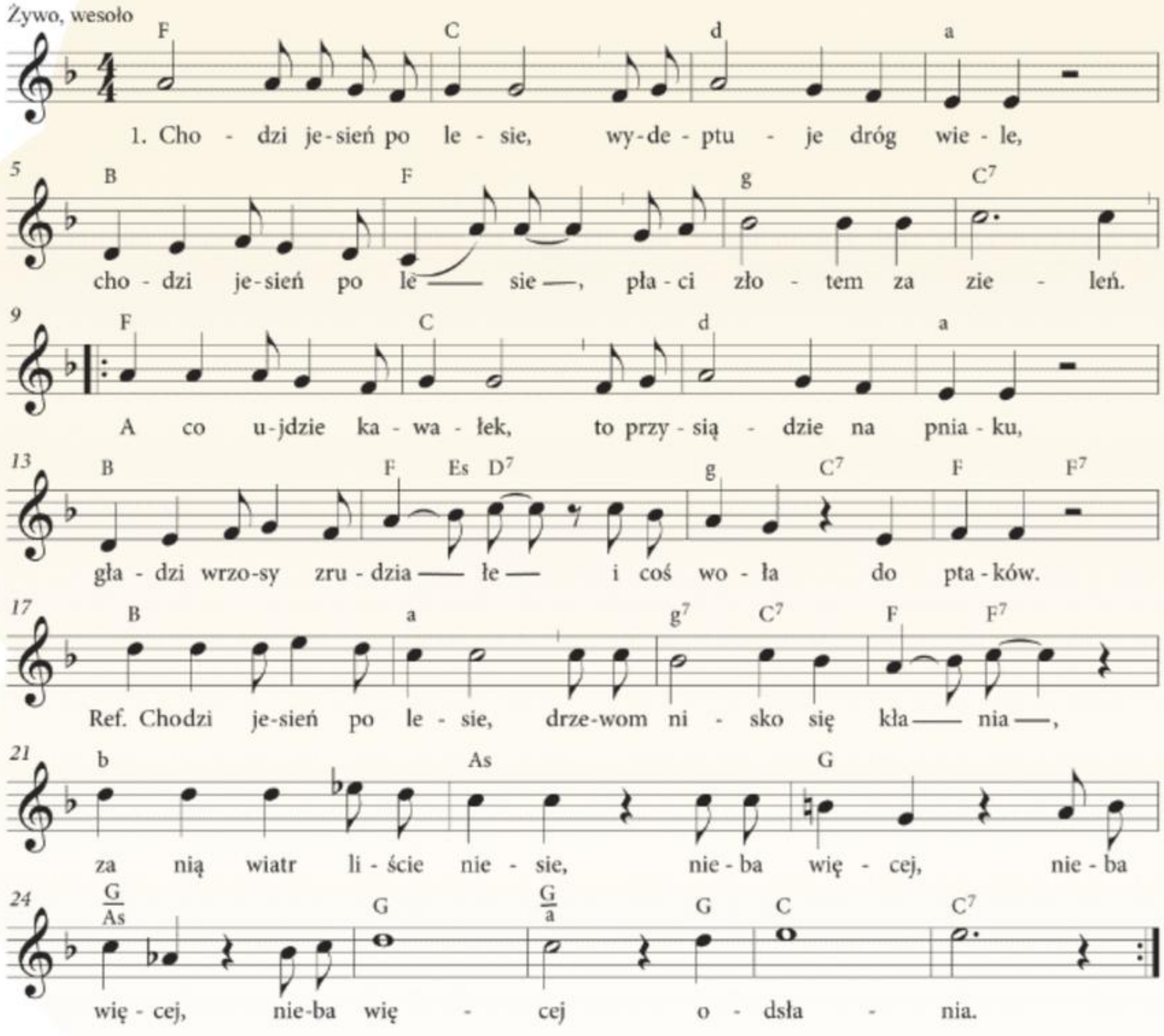
2. Śpiewać ciebie to przyjemność,
więc należą ci się brawa.
Brawo, brawo, melodyjko,
ten twój refren to nauka i zabawa!

Ref. *c, d, e, f, g, a, h, c,*
c, h, a, g, f, e, d, c.

Chodzi jesień po lesie

muzyka: Krzysztof Heering, słowa: Tadeusz Śliwiak
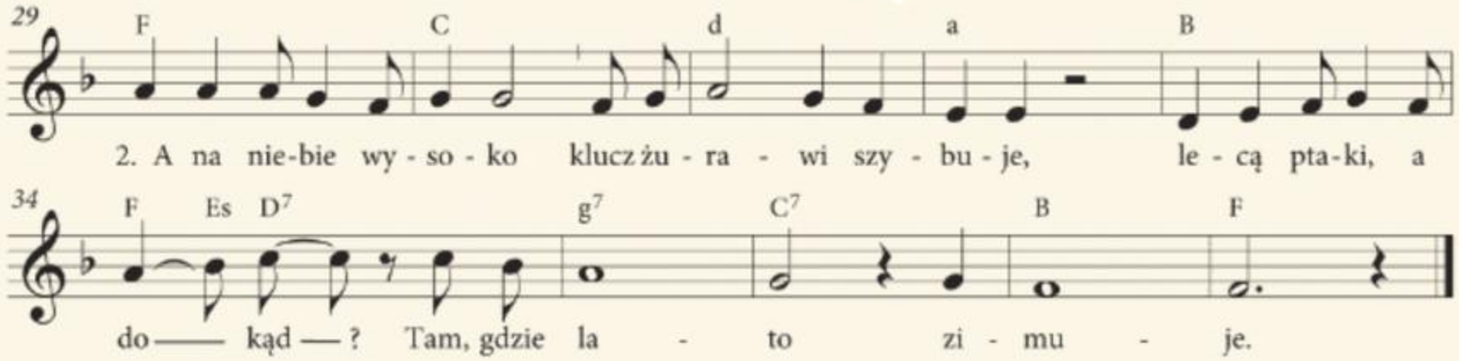

1. Chodzi jesień po lesie, wydeptuje dróg wiele,
chodzi jesień po lesie, płaci złotem za zieleń.
A co ujdzie kawałek, to przysiądzie na pniaku,
gładzi wrzosy zrudziałe i coś woła do ptaków.

Ref. Chodzi jesień po lesie,
drzewom nisko się kłania,
za nią wiatr liście niesie,
nieba więcej, nieba więcej,
nieba więcej odsłania. } *bis*

2. A na niebie wysoko klucz żurawi szybuje,
lecą ptaki, a dokąd? Tam, gdzie lato zimuje.

Ref. Chodzi jesień po lesie...
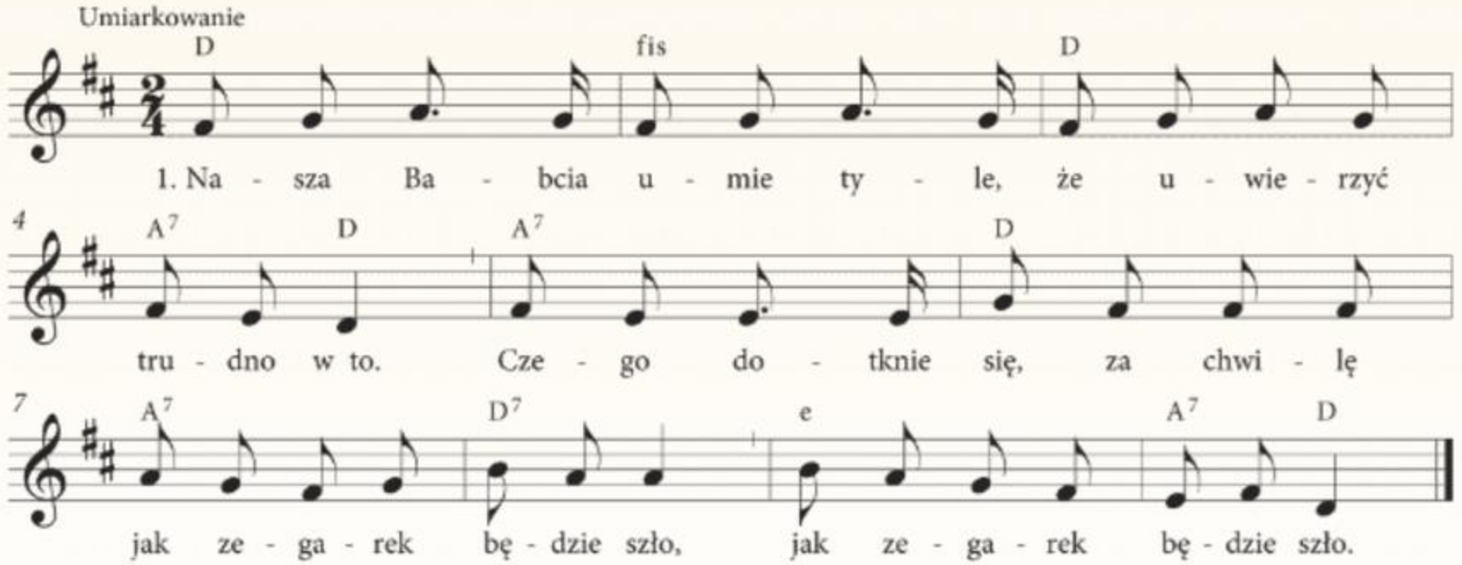

Zaśpiewajmy!

Piosenka dla babci

muzyka: Edward Pałłasz, słowa: Maria Terlikowska
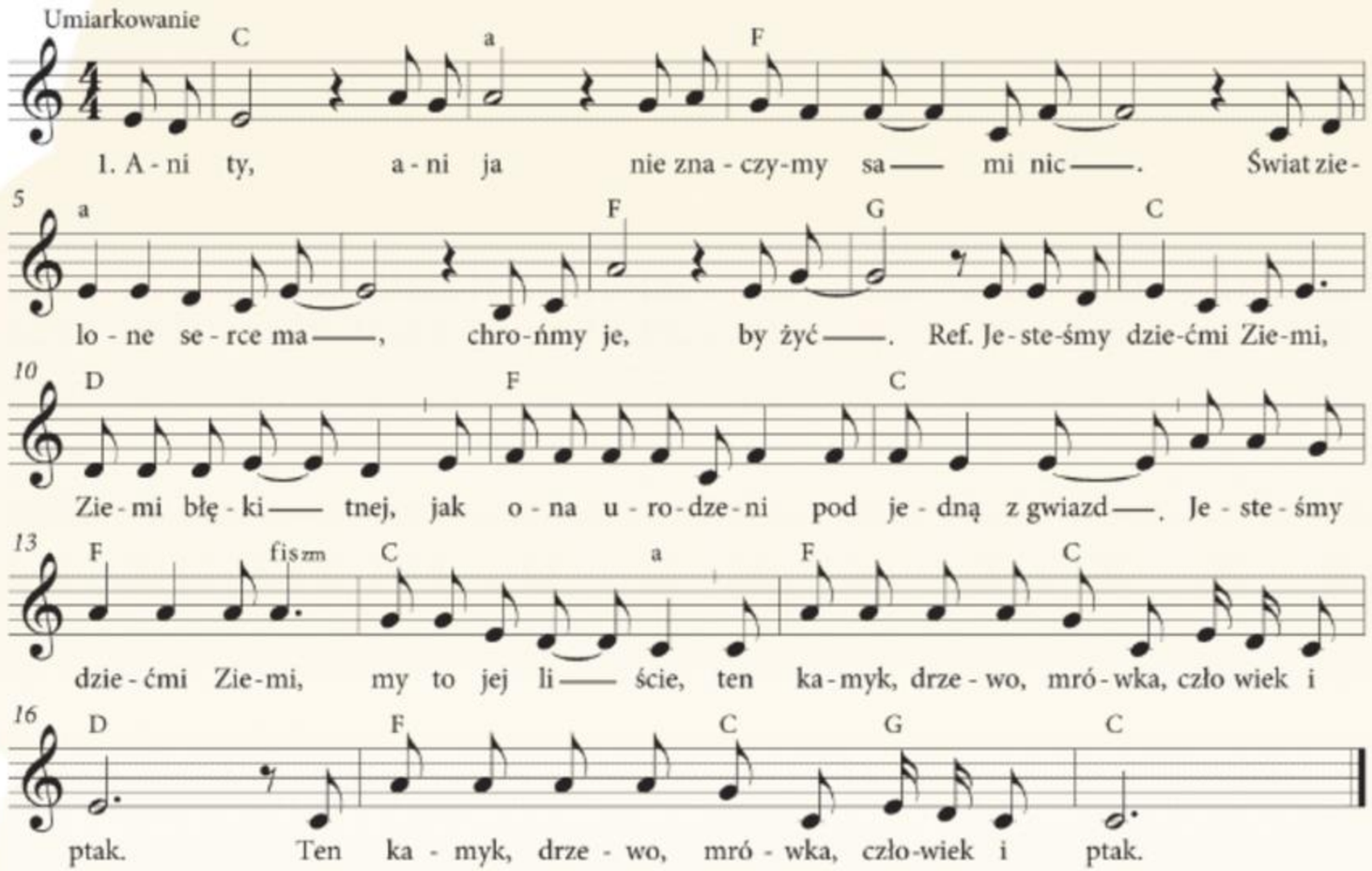

1. Nasza Babcia umie tyle,
że uwierzyć trudno w to.
Czego dotknie się, za chwilę
jak zegarek będzie szło. } *bis*

2. Babcia jest jak dobra wróżka,
co otwiera bajkom drzwi,
bo gdy kładzie nas do łóżka,
mamy potem piękne sny. } *bis*

3. Babcia wszystko zrobi dla nas,
z jej pomocy każdy rad.
Babcia bardzo jest kochana,
więc niech żyje nam sto lat. } *bis*

Jesteśmy dziećmi Ziemi

słowa: Artur Jerzy Zieliński, słowa: Grażyna Orlińska

1. Ani ty, ani ja,
nie znaczymy sami nic.
Świat zielone serce ma,
chrońmy je, by żyć.
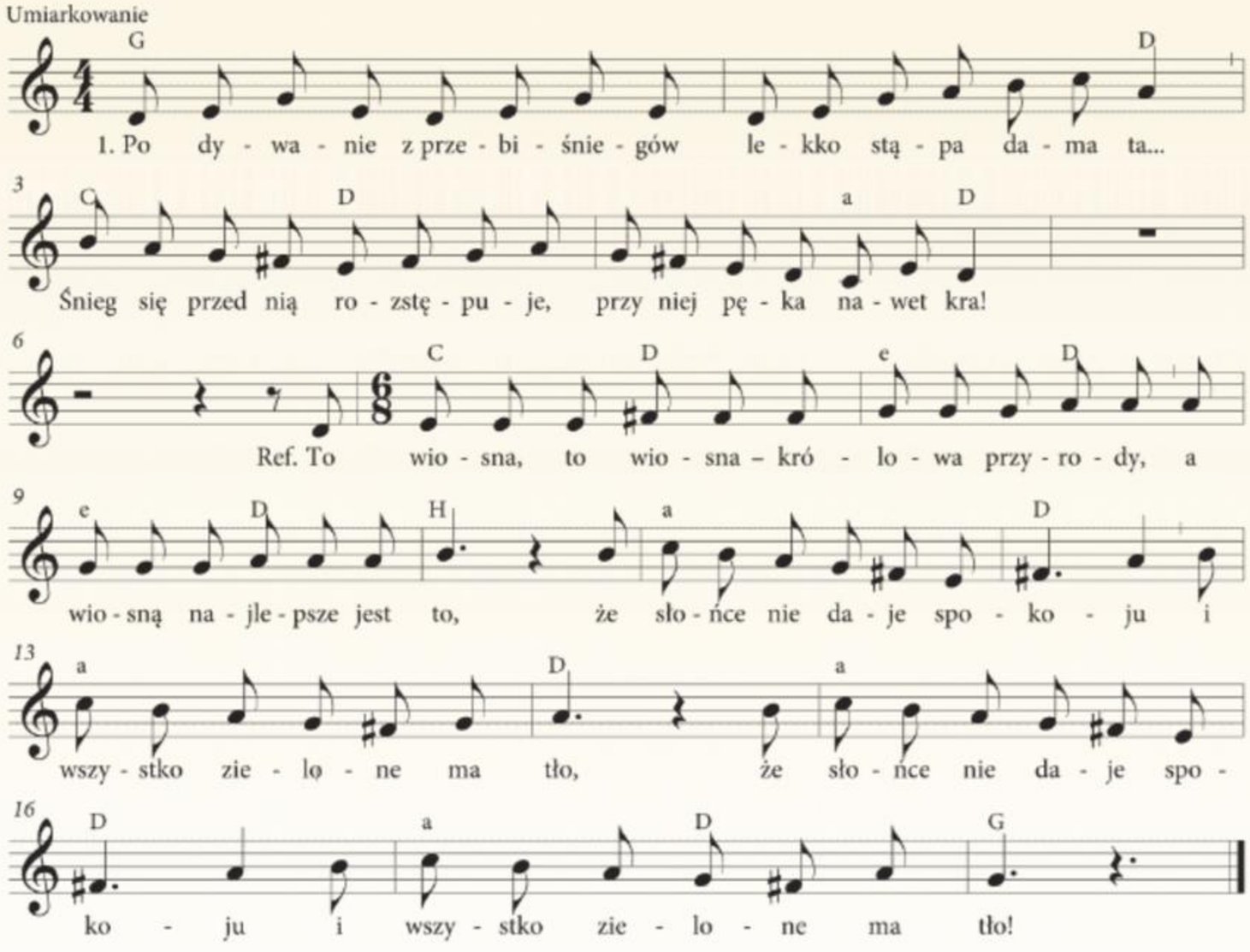
Ref. Jesteśmy dziećmi Ziemi, Ziemi błękitnej,
jak ona urodzeni pod jedną z gwiazd.
Jesteśmy dziećmi Ziemi, my to jej liście,
ten kamyk, drzewo, mrówka,
człowiek i ptak.

2. W trawy źdźble, w szumie rzek
słychać twego serca rytm.
Ta planeta dla nas jest,
dla niej – ja i ty.

Ref. Jesteśmy dziećmi Ziemi…

To właśnie wiosna

muzyka: Jacek Kodarczuk, słowa: Arleta Niciewicz-Tarach

1. Po dywanie z przebiśniegów
lekko stąpa dama ta...
Śnieg się przed nią rozstępuje,
przy niej pęka nawet kra!

Ref. To wiosna, to wiosna – królowa przyrody,
a wiosną najlepsze jest to,
że słońce nie daje spokoju
i wszystko zielone ma tło! } *bis*
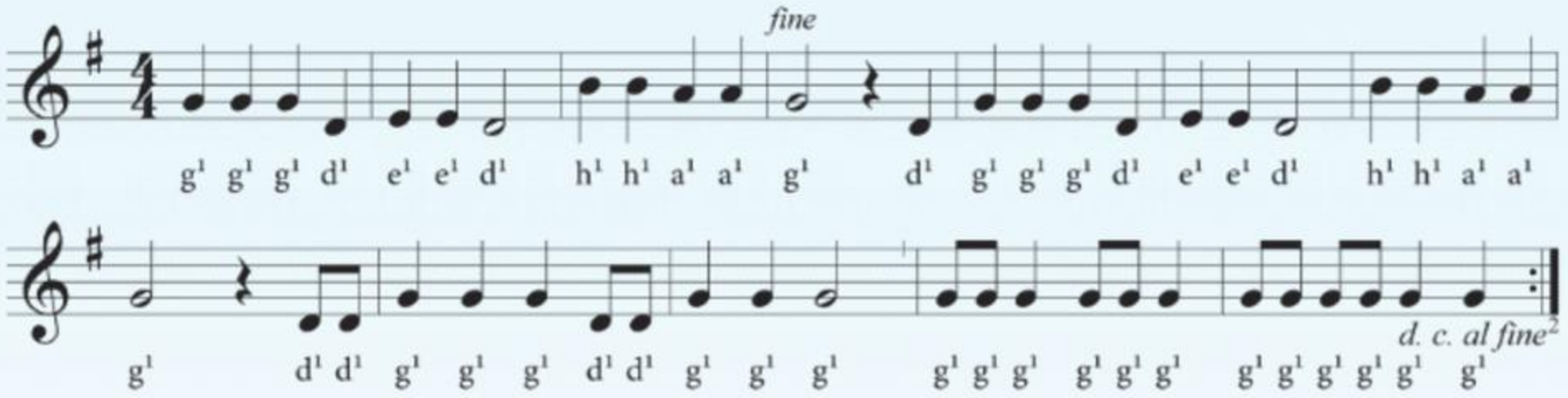
2. Szybko pojmiesz, co się święci,
gdy usłyszysz ptaków śpiew,
albo w nosie się zakręci
zapach kwiatów, traw i drzew!

Ref. To wiosna, to wiosna – królowa przyrody...

Zagrajmy!

Stary McDonald[1]

popularna melodia amerykańska

[1] *McDonald* [czytaj: makdonald] – nazwisko szkockie.
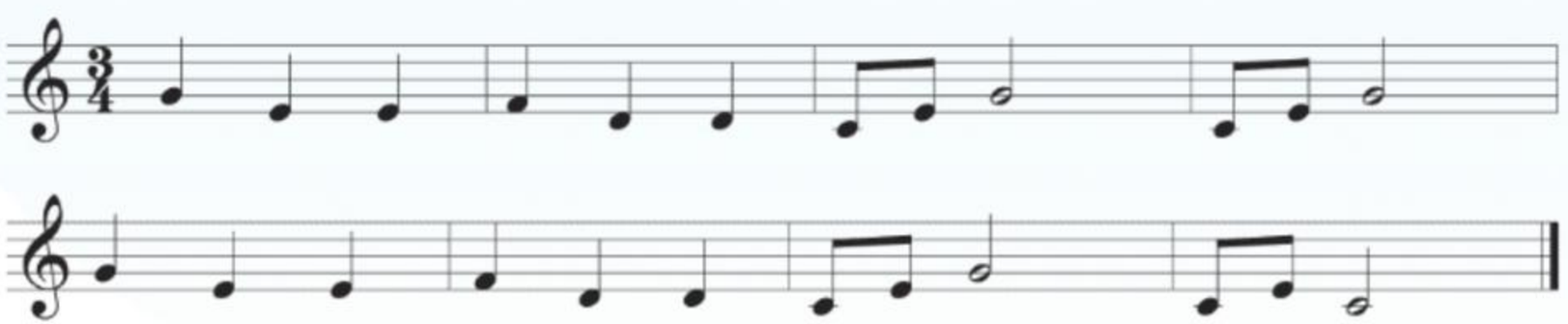
[2] Określenie *d. c. al fine* lub *da capo al fine* [czytaj: da kapo al fine] oznacza, że należy powtórzyć utwór od początku do słowa *fine*.

Oddech

Niewielka pionowa kreska na górze pięciolinii oznacza moment, w którym podczas gry na flecie należy wziąć oddech. Bierz oddech tylko w miejscach zaznaczonych kreską lub w czasie pauz.

Zagrajmy!

Wlazł kotek na płotek
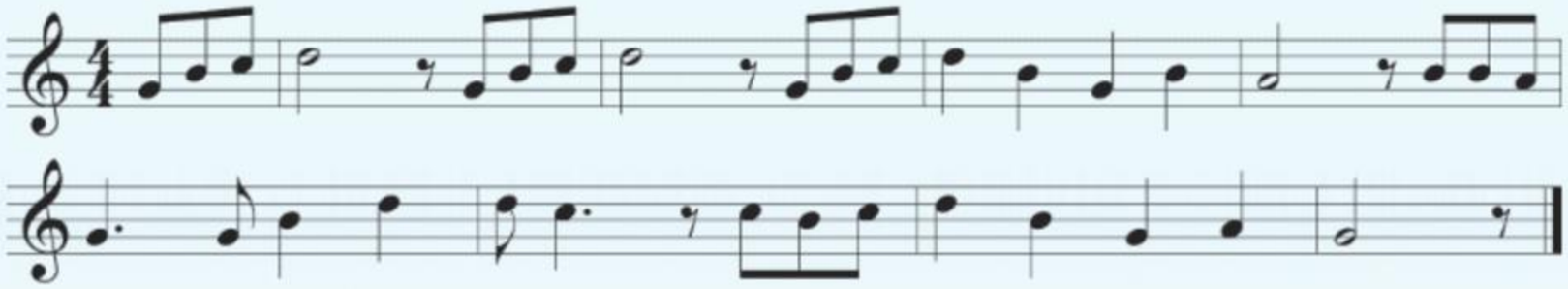

Chwyt
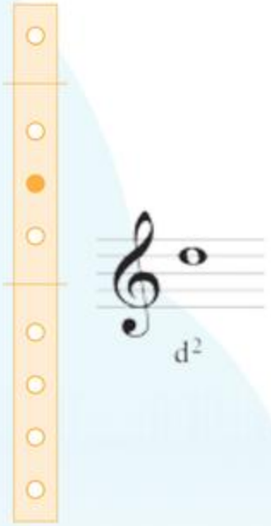
Chwytem nazywamy układ palców flecisty. Niektóre dziurki instrumentu przykrywa się opuszkami, a inne – pozostawia otwarte.

Zagrajmy!

Kiedy święci maszerowali do nieba

tradycyjna melodia amerykańska
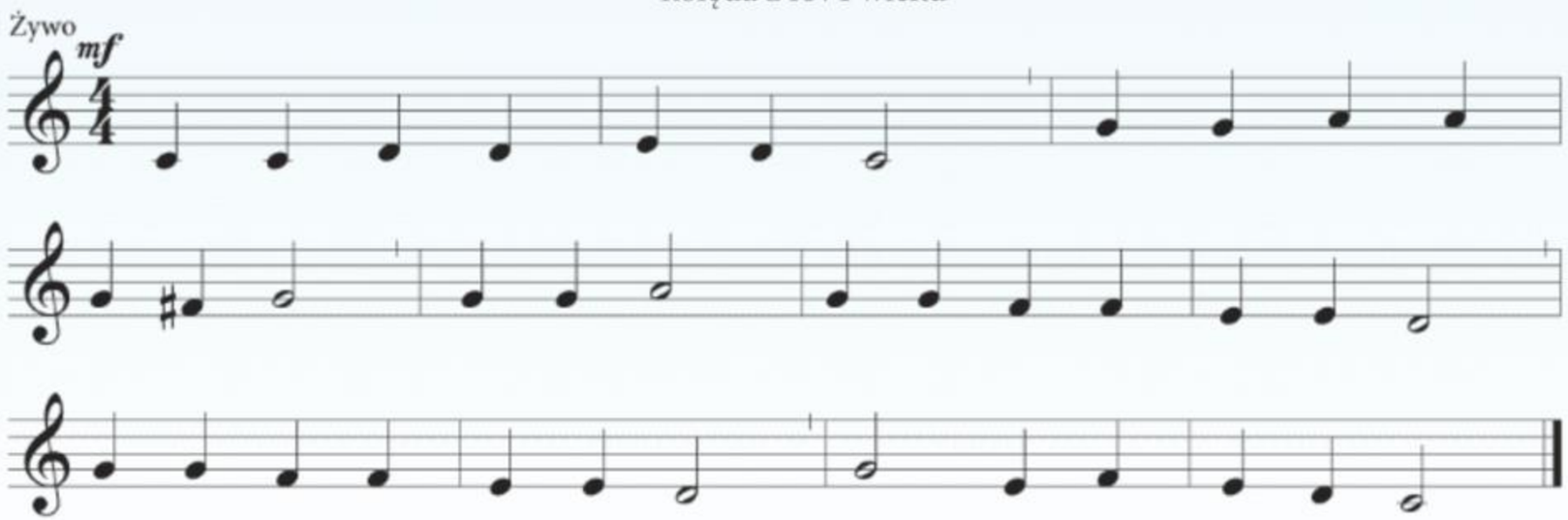

Zagrajmy!

Anioł pasterzom mówił

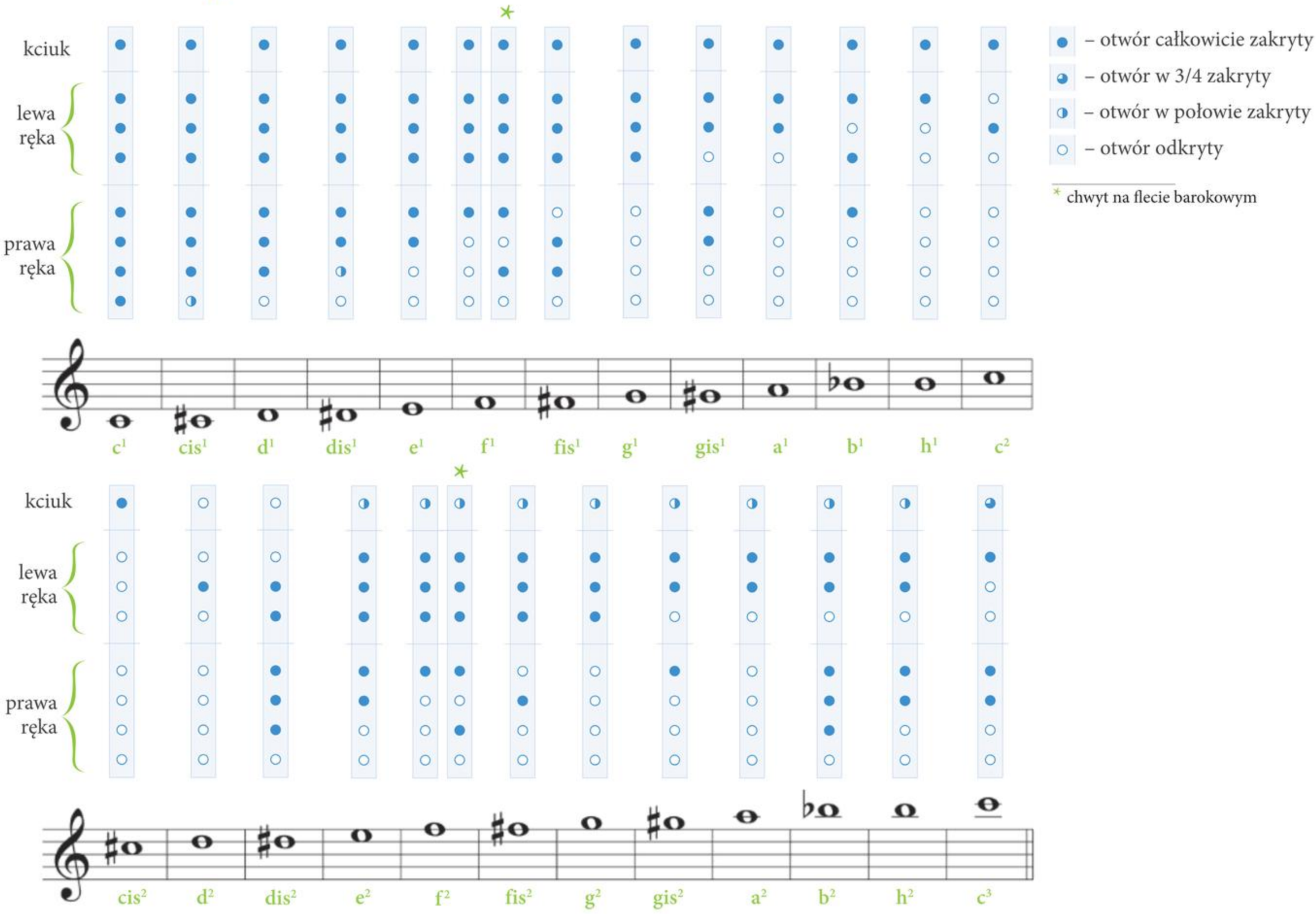
kolęda z XVI wieku

Krzyżyk

Znak krzyżyka ♯ podwyższa dźwięk o pół tonu.

Tabela chwytów na flet

Imię i nazwisko	Klasa	Rok szkolny
1.	.....	.....
2.	.....	.....
3.	.....	.....

Zdjęcia pochodzą ze zbiorów: Aniela Wawrzyk: s. 51 (dąb); **Anita Andrzejewska, Andrzej Pilichowski:** s. 93 (wszystkie instrumenty); **Anna T.K.:** s. 51 (Będomin – tło); **Archiwum Nowej Ery:** s. 15, 17 (flet renesansowy, flet barokowy, flet), 21, 33 (trójkąt), 44 (trójkąt), 61 (trójkąt, tamburyn), 69 (trójkąt), 70 (dzwonki, trójkąt, tamburyn), 77 (Vivaldi), 78, 79 (trójkąt), 81 (kołatki), 82 (dzwonki), 95 (Bach), 98 (dzwonki), 121 (trójkąt); **BE&W:** s. 38, 51 (pocztówka), Alamy – okładka (dzieci biegnące), s. 3 (biegnący chłopiec), 80 (tamburyn, bongosy), 86 (Emilia), Alamy Limited – s. 74, 79 (grzechotka), Alamy/Outer Focus/Brigette Sullivan – s. 48, Alamy/Picture Partners – s. 9, Alamy/RTimages – s. 59, Bartosz Ostrowski – s. 34–35 (andrzejki), Stanisław Fitak – s. 51 (mundur); **East News:** AFP/Dieter Nagl – s. 54, Agencja SE – s. 86 (fortepian), Bartosz Krupa – s. 85, Bartosz M. Ostrowski – s. 47, Danuta B. Łomaczewska – s. 49, Historical Archive – s. 55, Jan Bielecki – s. 106–110, Jan Kucharzyk – s. 45, Marek Bazak – s. 92, 93 (ozdoby ludowe), Marek Lasyk – s. 99 (pucheroki), Muzeum Literatury – s. 83, 84, tył okładki (Chopin), Wojciech Olszanka – s. 86 (Ludwika, laurka), Zygmunt Zieliński – s. 51 (wnętrze muzeum); **Forum:** FoKa – tył okładki (Moniuszko), 86 (Izabela), Fotorzepa/Bartosz Siedlik – s. 105; Fotorzepa/Jakub Ostałowski – s. 31 (mural), Maciej Kosycarz – s. 51 (bitwa), Marek Lapis – s. 43, Mirosław Stankiewicz – s. 86 (karykatura), Piotr Tumidajski – s. 121 (festiwal), The Granger Collection – s. 120 (żaglowiec), Wojciech Kryński – s. 76–77 (dworek w śniegu); **Gallo Images Poland/Getty Images:** s. 44, 78, 79, 81 (klawesy), Bettmann – tył okładki (Czajkowski), Lyn Walkerden Photography – s. 6–7 (jesień), Reggie Casagrande – s. 80 (perkusistka), Tara Moore – okładka (dzieci z balonami), s. 3 (skacząca dziewczynka); **Indigo Images:** Design Pics/Ron Nickel – s. 53 (chłopak z talerzami); **Muzeum Hymnu Narodowego/Muzeum Narodowe w Gdańsku:** s. 51 (pocztówka, gramofon, Wybicki, przypinka); **Narodowe Archiwum Cyfrowe:** tył okładki (Szymanowski); **Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Mazowsze":** s. 88 (strój podhalański), 89 (strój kaszubski, strój kujawski, strój lubuski, strój żywiecki, strój krakowski, strój podhalański, strój kurpiowski, strój łowicki); **PAP:** Jan Morek – s. 83 (Żelazowa Wola); **Rajmund Nafalski:** s. 37; **Reporter:** Adrian Gladecki – s. 61 (kolędnicy); **Shutterstock:** okładka (skaczące dzieci), s. 2, 6–7 (notes), 7, 11, 17 (dziewczynka), 18, 20, 22, 23, 26, 29 (dwa Michały, dziewczyna z pieskiem), 32–33 (bębenek), 34–35 (notes), 44 (bębenek, talerze), 52–53 (żołędzie, kasztany, zima, notes), 57, 58 (szopka, postaci z szopki), 61 (marakasy), 62 (choinka, wigilia, prezenty), 64, 65, 67, 69 (marakasy, bębenek), 70 (dzieci, marakasy), 72, 73, 74, 75 (szron), 76–77 (notes), 78, 79 (marakasy, bębenek), 79 (bęben, bębenek, grzechotki), 81 (talerze, gong), 82 (kotły), 87, 88 (kapelusz), 94–95 (wiosna, notes), 94, 96, 98 (wszystkie ptaszki), 99 (palma), 100, 101, 102 (dzieci, trawa), 108, 109 (krokusy, trawa), 110 (dziewczynka w wianku), 110–111 (notes), 112 (chłopiec z kwiatkiem), 113, 115 (chłopiec z tatą), 116, 117, 118 (rastafarianin, chłopiec i saksofon), 120 (kapitan), 121 (grzechotki, bębenek), 122; **Thinkstock/Getty Images:** s. 10, 16, 25, 78 (gra na bębenkach); **Waldemar Karpiński:** s. 110–111 (letni krajobraz); **Yamaha Music Europe GmbH Sp. z o.o:** s. 24, 115, 80 (bęben), 82 (ksylofon, wibrafon, czelesta, dzwony rurowe), 98 (flet); **zbiory Ka Leszczyńskiej:** s. 13, 19, 34 (miś), 75, 76 (kot); **Zespół Pieśni i Tańca „Jawor":** s. 89 (strój krzczonowski, strój rzeszowski), 91.

Wiersz o dwóch Michałach (s. 29) opracowała Zofia Rogoszówna, a rymowankę o psie (s. 29) ułożyła Danuta Wawiłow.

Piosenki *Wiolinowy klucz* (s. 123) i *Letnia cza-cza* (s. 124) pochodzą z płyt *Młodzi artyści śpiewają*, wydanych przez Fundację Młodzi Artyści.

Wydawnictwo dziękuje pani Majce Jeżowskiej oraz panu Jerzemu Bielunasowi za umożliwienie wykorzystania piosenki *Kolorowe dzieci* oraz Yamaha Music Europe GmbH Sp. z o.o. za udostępnienie zdjęć instrumentów (s. 24, 80, 82, 98, 115).

Wydawnictwo dołożyło wszelkich starań, żeby odnaleźć posiadaczy praw autorskich do wszystkich utworów zamieszczonych w podręczniku. Pozostałe osoby prosimy o kontakt z Wydawnictwem.

Lekcja muzyki

Galeria kompozytorów

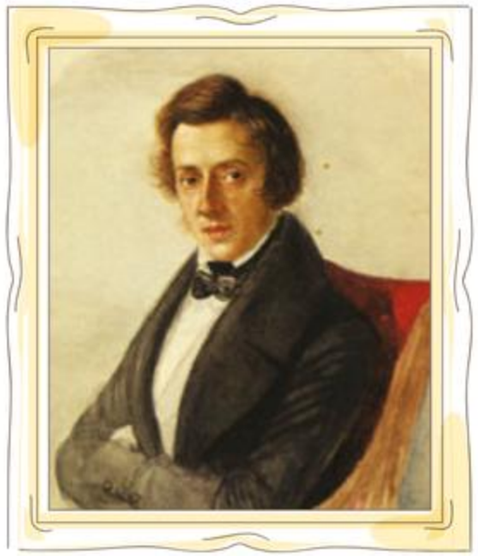
Antonio Vivaldi [czytaj: wiwaldi] (1678–1741)

- włoski kompozytor epoki baroku, skrzypek, ksiądz
- przyczynił się do rozwoju formy koncertu
- formy muzyczne: sonata, koncert, opera
- wybrane utwory: cykl czterech koncertów na skrzypce i orkiestrę *Cztery pory roku*, opera *Orland szalony*

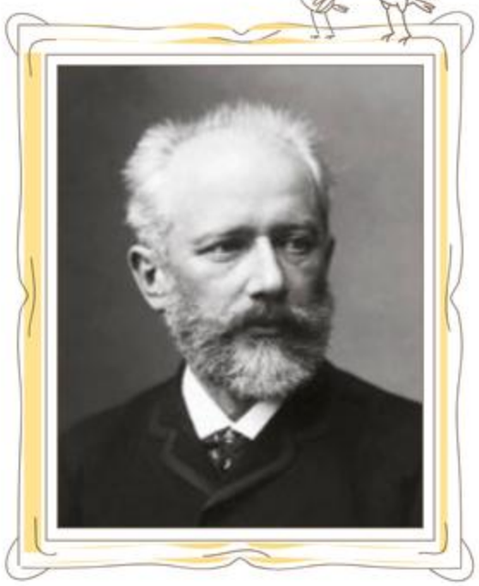
Wolfgang Amadeusz Mozart [czytaj: mocart] (1756–1791)

- austriacki kompozytor epoki klasycyzmu
- jeden z klasyków wiedeńskich
- formy muzyczne: sonata, koncert, symfonia, opera, msza
- wybrane utwory: *Divertimento* [czytaj: diwertimento] *D-dur*, *Eine kleine Nachtmusik* [czytaj: ajne klajne nachtmuzik], *Requiem* [czytaj: rekfiem]

Fryderyk Chopin (1810–1849)

- polski kompozytor, wirtuoz fortepianu
- współtwórca romantyzmu w muzyce
- formy muzyczne: koncert, miniatury fortepianowe (ballada, mazurek, polonez, etiuda, preludium)
- wybrane utwory: *Polonez As-dur*, *Walc cis-moll*

Piotr Czajkowski (1840–1893)

- rosyjski kompozytor epoki romantyzmu
- autor utworów łączących cechy muzyki zachodnioeuropejskiej i rosyjskiej
- formy muzyczne: balet, opera, symfonia, koncert, instrumentalne formy kameralne
- wybrane utwory: balety *Dziadek do orzechów*, *Jezioro łabędzie*

Nowa Era Sp. z o.o.
www.nowaera.pl nowaera@nowaera.pl
Centrum Kontaktu: 58 721 48 00

ISBN 978-83-267-4673-4